

ȘERBAN LUPU – CARTE

Locuri care mă inspiră prin aduceri-aminte

Steluța Pestrea Suciu. Mă aflu în apartamentul dumneavoastră departe de larma orașului. Privim prin fereastră și ni se înfățișează o felie din Brașov, într-o zi de iarnă atipică, fără zăpadă. Ce muzică ați dori să ascultați în acest moment?

Șerban Lupu. O cantată de Bach.

S.P.S. Sunteți foarte hotărât. De ce Bach?

Ș.L. Este un compozitor a cărui muzică mă duce într-o lume spirituală mai curată și mai bună și unde iubirea divină ne călăuzește pașii.

S.P.S. Scurt și cuprinzător răspunsul. În poveștile noastre vom vorbi cu siguranță despre Bach. Am citit, nu îmi amintesc unde, dar mi-a rămas întipărită în memorie povestea că cineva întrebat ce va face dacă ar ști că a doua zi va fi sfârșitul lumii, a răspuns franc: „Aș asculta Bach”. Să rămânem deocamdată cantonați în această zi de iarnă și să dăm timpul înapoi. Ce amintire din copilărie păstrați despre acest anotimp care ar trebui să fie alb?

Ș.L. Iernile erau foarte frumoase pe str. După Iniște.

S.P.S. Deoarece simt că după enunț ați pus un punct, îmi iau permisiunea să așez între paranteze evocarea iernii. Am fost convinsă că Șerban Lupu a copilărit pe str. N. Iorga din Brașov, în casa cu nr. 16, ceva mai la vale de locul unde ne aflăm.

Ș.L. Casa de pe str. N. Iorga, de care ați amintit, a fost naționalizată, iar familia mea evacuată. Bunicii au găsit cu mari eforturi o cameră pe str. După Iniște, în Șchei, în casa lui Otmar Richter. Zona era idilică. Mă aflam în mijlocul naturii, pădurea cobora până aproape de stradă. Locuri care m-au inspirat și mă inspiră prin aduceri-aminte. Mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă tot ce știam se rezuma la blocurile din București?!

S.P.S. Cine era acest Otmar Richter?

Ș.L. Știu că era administrator al Parohiei Protestanță din Brașov, la Biserica Neagră.

S.P.S. Istoriile despre oamenii orașului nostru trebuie cunoscute și respectate. Cum sunt preocupată de asemenea povești, am vrut să știu mai multe despre acest personaj. Iată pe scurt informațiile găsite: perioada de care vorbiți din biografia lui Otmar Richter este plasată între 1957-1985. Prin tot ce a întreprins poate fi considerat o personalitate a Brașovului cosmopolit. Nu numai că a deținut funcția de director al Fabricii de țesături Scherg, dar s-a preocupat și de istoria artei, în special de restaurarea altarelor, a covoarelor și textilelor ecleziastice. Să notez că trăiește între anii 1908-1987.

Revin la istorisirile despre strămoșii dumneavoastră. Vă trageți dintr-o familie cu rădăcini adânci nu numai în istoria Brașovului.

Ș.L. Exact. Nu numai a Brașovului. Rădăcinile de care amintiți se întind în toată Transilvania. Nu mai aștept întrebarea deoarece știu că doriți date biografice despre părinți. Tata, Mircea Aurel, era inginer cu studii în Germania, la Politehnica din Charlottenburg. Deși se născuse la Sibiu, se simțea brașovean get-beget. Orice familie care se respecta era atentă la educația copiilor. Așa era rânduiala. Tatăl meu a studiat vioara cu Constantin Bobescu la Așezământul Astra din Brașov. Chiar se bucura de aprecierea profesorului, fiind un violonist destul de bun. Îmi aduc aminte de serile de muzică din familie, când ne cânta *Balada* de Ciprian Porumbescu.

S.P.S. Și mama?

Ș.L. Mama se numea Eugenia Grama. S-a născut la Purcăreni, o comună lângă Brașov, unde tatăl ei era notar. Străbunicul matern Matei Grama a venit din Sâmbăta de Sus și a fost unul dintre ctitorii bisericii din Purcăreni. Mormântul lui se află la intrarea în cimitirul de lângă sfântul lăcaș. Când am refăcut mormântul înaintașilor mei, inspirația m-a îndemnat să comand un soclu din marmoră albă, având forma unei viori. Gâtul viorii se termină cu o cruce. Un semn că familia Grama iubea muzica. Mai târziu am aflat că bunicul cânta la vioară. Să vă spun că bunicul Ion Grama a fost decorat în două rânduri cu Crucea Națională „Serviciul Credincios”. După foarte mulți ani și eu am fost decorat cu Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Comandor. Bunicul matern s-a aflat printre primii învățători trimiși în Basarabia, când abia se alipise la România. E un lucru știut de cei din partea locului că s-a implicat în viața purcărenilor, și-a pus energia și posibilitățile materiale în

folosul oamenilor din mijlocul cărora s-a ridicat. Canalizările vechi și barajele din pădure sunt opera lui.

S.P.S. Povestea dumneavoastră despre familia pe linie maternă mi-a stârnit curiozitatea. Am fost la Purcăreni să văd biserica. Acolo m-a întâmpinat preotul paroh Petre Drăgan, plin de har duhovnicesc, preocupat de soarta enoriașilor, și nu în ultimul rând el însuși cu interes pentru valorificarea prin scris a istoriei sfântului locaș dar și a locului. Am aflat că satul este atestat pe la 1386, că toponimicul Purcăreni amintește de o străveche îndeletnicire. Meleagul era înconjurat de păduri de foioase unde se creșteau porci. Oamenii erau numiți porcăleani. Așa apar și în vechi documente. Biserica ar fi a treia, ridicată pe locul alteia din lemn. Pictura interioară a fost realizată de zugravul bisericesc Gheorghe Dobrescu care la aproape 80 de ani a pictat cupola cu chipul lui Hristos Pantocrator. Am văzut strana aflată la loc de cinste lângă iconostas cu numele familiei Grama. Am mai aflat că bunicul dumneavoastră a depus osârdie când a fost vorba să se ridice monumentul aflat în centrul comunei la întretăiere de drumuri, închinat eroilor căzuți în Primul Război Mondial, că și acum localnicii poartă respect amintirii lui Ion Grama, un om autoritar și bun gospodar. Doresc să cred că această incursiune istorică v-a creat o stare de emoționantă aducere-aminte. Să reluam firul dialogului cu figura bunicii materne.

Ș.L. Într-adevăr, cele relatate mi-au adus aproape vechi amintiri. Bunica maternă venise din Dobrogea. Era fiică de mocani din Săcele, plecați cu turmele în acea zonă. Pe bunicul matern nu l-am cunoscut. Mi s-a întipărit în minte doar din poveștile familiei. M-am născut într-o perioadă tulbure. Tatăl meu a fost arestat și închis pe Cetățuie, în Brașov.

S.P.S. Să explicăm pentru cine nu știe ce-i cu Cetățuia.

Ș.L. Dealul Straja sau Dealul Cetății. Aici a fost amplasată o fortăreață, datând din sec. al XV-lea. A fost refăcută în decursul timpului. O perioadă a servit ca loc de detenție în timpul comuniștilor, prin 1952/53. Apoi a fost transformată în restaurant.

S.P.S. Să continuăm istorisirea cât se poate de captivantă despre familia dumneavoastră.

Ș.L. După câteva luni tata a fost eliberat. În timpul detenției lui, mama nu se simțea în siguranță. Mi-a povestit mai târziu că mă lua în cărucior și ne mutam pe la rude și prieteni. Bunicul era încă la Canal. Ca să li se piardă urma, părinții au hotărât să se mute la București.

S.P.S. Îmi permiteți să vă opresc pentru un joc imaginar, bazat pe amintirile păstrate din poveștile mamei. Pe o hartă a Brașovului să fixăm casele, locurile unde se muta mama pentru a vă apăra.

Ș.L. Într-adevăr mama trebuia să mă păzească de indivizii care executau evacuarea în timpul nopții și aveau gânduri netrebnice asupra mea. Ne-am refugiat la surorile Stinghe care locuiau în Piața Prundului. Ele erau rudă cu Elena Drăgulinescu Stinghe, o apreciată cântăreață de operă, atât în țară, cât și în străinătate. După aceea, mama a reușit să obțină o cameră în ultima casă din vârful dealului Curmătura, unde se termina strada Dobrogeanu Gherea. Îmi povestea că era un coșmar să ajungi la această locuință pe care o considerau provizorie. Acolo a fost adus tata după ce a ieșit din pușcărie. Mai mult pe brațe, slăbise, avea cincizeci de kilograme. Din vârful dealului s-au mutat pe str. Neagoe Basarab, să zicem la poalele dealului. Acesta ar fi traseul popasurilor prin oraș ale mamei cu mine în cărucior, de frica persecuțiilor politice.

S.P.S. Mă reîntorc la răspunsul dumneavoastră anterior pentru o scurtă afirmație caracterizatoare nu înainte de a completa cu o referință povestea evocată cu multă tristețe: acea casă aflată sus la Curmătură era pensiunea „Astoria”. Și acum avem rândul afirmației caracterizatoare: așa ați devenit bucureștean cu sufletul de brașovean.

Ș.L. Sunt foarte legat de Brașov, deoarece vacanțele le petreceam aici la bunici. Pentru un copil, vacanța este un lucru minunat. Fiind vorba de bunici, copilăria o identific cu Brașovul. Deși erau vremuri tulburi, copilăria mea poartă însemnele bucuriei.

S.P.S. Din acele vremuri tulburi păstrați vreo amintire care revine din când în când?

Ș.L. Îmi aduc aminte că la masa de prânz aveam un meniu care se repeta din două în două zile: felul întâi – supă de roșii cu macaroane, iar felul al doilea – macaroane cu roșii. Nu este un joc de cuvinte, ci pură realitate.

S.P.S. Prin ce ani se întâmplă cele povestite?

Ș.L. Era prin anii 1954-1955, când teroarea pusese stăpânire pe români.

S.P.S. Răspunsul mă face să deschid o paranteză. Părinții și bunicii v-au împărtășit din încercările prin care trec sau v-au ferit să cunoașteți adevărata realitate?

Ș.L. La început nu mi-au povestit. Eram prea mic. De fapt ce se întâmpla familiei mele nu era cu nimic diferit de ce trăiau prietenii noștri. Cam toată lumea era afectată de ceva. Când am împlinit vreo zece ani, au găsit de cuviință a-mi atrage atenția să mă feresc de oameni rău-voitori care inventau denunțuri. Chiar era să fiu dat afară din școală deoarece am spus că știu unde a plecat Regele Mihai. Vă dați seama că pentru acel timp era o afirmație cu urmări grave. Înțelegând că viața noastră devine din ce în ce mai tensionată, am început să pun întrebări. Încetul cu încetul, părinții îmi explicau cu binișorul ce se întâmpla în jurul nostru și, mai ales, să nu comentez cu alții discuțiile din casă. Așa am început să trăiesc realitatea cu ochii deschiși.

Ș.P.S. *În acei ani disimularea a fost învățată de timpuriu ca un mijloc de apărare. Vă propun un exercițiu de imaginație. Aveți în față o fotografie de familie. Dumneavoastră încadrat de părinți. Bunicii unde sunt plasați? Vă pun întrebarea deoarece când vorbiți de bunici, vocea are un anumit tempo.*

Ș.L. Bunicii paterni sunt personaje importante. Ei mi-au vegheat copilăria. Să spun așa: eu și părinții suntem încadrați de bunici.

Ș.P.S. *La întâlnirea precedentă mi-ați oferit pentru documentare arborele genealogic al familiei din partea bunicii paterne. Multe ramificații, multe nume importante pentru istoria nu numai a Transilvaniei. Rădăcinile le-am găsit la ramura Rațiu de Noșlac. Un Petru Rațiu (Ratz) a fost înnobilit pe la 1578 de Rudolf II de Habsburg – împărat al Austriei, rege al Ungariei și Boemiei. Sunt înrudiri și cu familiile Ciani, cu Galgotzi Zacheiu din care se trage Enea Hodoș, cu Orghidan din Brașov, ~~sau cu Roșculeț din Săcele~~ (Săcele, Brașov).*

Să reluăm firul amintirilor familiale. Bunicul patern a fost o figură importantă în istoria Brașovului. Știu că aveți pregătite câteva date din biografia lui pe care vă rog să le faceți cunoscute.

Ș.L. Nu înainte de a vă oferi o informație pentru mine importantă. Mama străbunicului Aurel, vorbesc de linia paternă, Maria Stoica, născută Rațiu, este sora memorandistului Ioan Rațiu. Acum răspunsul la întrebarea dumneavoastră. Bunicul s-a născut în 1889 în comuna Bunești, jud. Brașov, într-o familie nu prea înstărită, așa zice că mai mult săracă. Urmează cursurile prestigiosului liceu brașovean „Andrei Șaguna”, apoi Facultatea de Medicină din Cluj, absolvită în 1914. Cu puternice sentimente patriotice ca toți ardelenii, participă la constituirea Consiliului Dirigent, fiind secretar al Secției de sănătate din Departamentul de Război. Cu data de 1 martie 1919 a fost numit medic al

oraşului Făgăraş şi medic al Asigurărilor Sociale. În 1925, fiind construită casa din Braşov, cea de pe strada N. Iorga, la cerere este transferat ca medic de circumscripţie urbană şi medic specialist ORL la Ambulatoriul Casei Asigurărilor Sociale din Braşov. În anul 1928 ajunge medic primar. A lucrat şi la *Staţia de recoltare a sângelui* din oraş. În anul 1952 a fost ridicat de securitate şi dus până în 1954 în lagărul de muncă forţată de la Canal. Nume de tristă amintire. A decedat în 1974.

S.P.S. Biografia bunicului asemănătoare multora din generaţia sa. Să vorbim de casa de pe str. N. Iorga nr. 16 ale cărei ziduri păstrează momente din istoria Braşovului.

Ş.L. Partea de istorie cunoscută de mine o voi relata. Pentru lucruri pierdute din amintirile mele apelez la ajutorul dumneavoastră. Mai ales că sunteţi autoarea cărţii „Străzi, case, oameni din Braşov”.

S.P.S. Vă mulţumesc pentru cooperare. Îmi place să ascult povestea din perspectiva lui Şerban Lupu. Ce am relatat în cartea amintită se baza şi pe informaţiile primite de la alţi membri ai familiei dumneavoastră. Aşa că vă rog să începeţi istorisirea.

*Ş.L. Bunicul meu, dr. Ioan Lupu, împreună cu cumnatul său, au construit casa de pe str. N. Iorga, pe un teren primit de bunic deoarece era veteran de război. Mama tatălui meu, Viorica, deci bunica, era fiica lui Aurel Stoica căsătorit cu Rea Silvia Moldovan, fiică de agronom cu o moşie la Bucurdea, fruntaş al vieţii politice ardelenice şi să folosesc un termen la ordinea zilei, cunoscut *om de afaceri*. Cred că a fost printre primii care au avut la acea vreme maşină. Aţi menţionat arborele genealogic al familiei mele. Să mai adaug că mama lui Aurel Stoica, Maria, era fiica lui Gligor Raţiu, o altă ramură remarcabilă a istoriei Transilvaniei. Erau înrudiţi şi cu Viorel Tilea (1896-1972), politician şi diplomat, fost ambasador al României în Marea Britanie, nepotul de fiică al memorandistului Ion Raţiu, o vreme şi secretar particular al lui Iuliu Maniu.*

S.P.S. V-am lăsat să terminaţi răspunsul. Revin la străbunică, o prezenţă activă în Reuniunea Femeilor Române. Mi-aţi arătat o fotografie, eu zic de colecţie, ce înfăţişează un grup de domnişoare şi doamne, îmbrăcate în superbe costume naţionale, reprezentante ale Reuniunii. Fotografia ar fi din anul 1912, aşa mi-aţi spus. De ce aceste notaţii? Se va vedea în cele ce urmează. Împreună am citit şi o scrisoare, ce păstrează patina vremii, cu semnătura compozitorului D.K. Kiriac. O voi reproduce, după care vom încerca să o explicăm.

[Scrisoare olografă, fără plic original, cu antet]

Societatea Corală Română „Carmen”

pentru cultivarea și răspândirea muzicii în popor

Fondată în iunie 1901

București

24 februarie 1916

Onorată Doamnă,

Cred că reprezentațiile pentru Orfelinatul din Sibiu s-au amânat din cauza doliului național. În urma rugăminții ce am făcut poetului Soricu, d-sa a făcut traducerea fragmentelor din opera „Orfeu”. Aici alăturat vă trimit traducerea întreagă, cât și aranjamentul cuvintelor pe melodiile cântate de Orfeu și Alceste.

Din cele ce mi-a spus dl Soricu la Câmpulung, unde este profesor, cât și din scrisoarea aici alăturată, condițiile cerute de dânsul sunt acestea: cere plată de 200 de lei, pe care nu-i primește, ci îi lasă ca subscripție pentru Orfelinat. Cu alte cuvinte, cere pentru munca ce a depus cu traducerea, să fie trecut cu suma indicată printre subscripitori sau să se menționeze undeva aceasta.

O dată cu aceasta vă rog să-mi faceți cunoscut dacă este de trebuință să continui cu repetițiile corului și pentru care dată s-au amânat reprezentațiile.

Permiteți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Semnătura

55, str. Voivozi

Ș.L. Filiera prin care scrisoarea se află în arhiva mea este străbunica. Atât știu. Cât privește fotografia, aici pot să vă dau mai multe amănunte. Ea înfățișează acest grup la balul Reuniunii Femeilor Române, de la Alba-Iulia în 1912. Vom însemna pe fotografia așezată în Anexe, figura străbunicii mele.

S.P.S. Referitor la scrisoare. Din câte am cercetat e vorba despre un concert de binefacere. Corul Carmen din București, dirijat de D.G. Kiriac, era invitat să-l susțină la Sibiu, în folosul Orfelinatului. Prezența corului și a dirijorului nu era o premieră. Mai concertase și în 1905 cu ocazia inaugurării Muzeului Etnografic Român de la Sibiu, din inițiativa Astrei.

În 1916, corul va sprijini Orfelinatul înființat pentru copiii soldaților căzuți în război, aflat sub oblăduirea Reuniunii. Mai mult, și alte persoane publice, din dorința de a sluji moral și material românii din Transilvania, vor săvârși acte de caritate. Este cazul poetului Ioan Soricu.

La prima vedere explicația ar părea că nu are legătură cu biografia dumneavoastră muzicală. Dar nu este așa. Și Șerban Lupu a dat concerte de binefacere pentru copiii români bolnavi de leucemie. Actele de caritate sunt o trăsătură a familiei. Despre acest segment vom vorbi. Acum să reluăm firul dialogului de unde l-am lăsat. Acest cumnat al tatălui este Ghiță Pop?

Ș.L. Exact. Ghiță (Gheorghe) Pop, devenit unul dintre inginerii constructori cu faimă ai Brașovului, era unchiul tatălui meu.

S.P.S. Nu vă întrerup, așa că vă las să-l evocați.

Ș.L. Vă ofer câteva date biografice. S-a născut la Făgăraș într-o familie de tăbăcari. Stabilît în 1923 la Brașov se angajează la firma de construcții Gartner. În anul 1925 se căsătorește cu Felicia, fiica lui Aurel Stoica și soră cu bunica mea paternă. Sunt nume deja amintite. Ing. Ghiță Pop construiește cu banii socrului imobilul de care am vorbit. Familia Pop locuia la etajul II, iar bunicii la etajul I.

S.P.S. De ce v-am întrebat despre Ghiță Pop? Împreună cu arhitectul Smighelschi au alcătuit în perioada interbelică un tandem care și-a pus amprenta pe multe clădiri din Brașov, de-acum monumente istorice. Această carte pe care o „construim” împreună nu se bazează doar pe întrebări și răspunsuri. Aș dori să conțină și un schimb de informații, iar în acest prim capitol chiar istorisiri despre Brașov.

Ș.L. Probabil aveți de adăugat informații despre casa de pe str. N. Iorga. V-aș fi recunoscător.

S.P.S. Dar și despre familia dumneavoastră câteva amănunte. În 1918 în casa familiei Stoica din Alba-Iulia s-au întâlnit șefii delegațiilor care apoi au plecat în coloană spre sala unde urma să se desăvârșească Unirea. În 1922, cu ocazia încoronării Regelui Ferdinand, Felicia Stoica a fost aleasă printre fetele care țineau trena Reginei Maria în timpul ceremoniilor. Revin la casa din Brașov de care vorbim, în ale cărei ziduri este încorporată istoria. În apartamentul lui Ghiță Pop și-a găsit adăpost pentru o scurtă perioadă dr. Alexandru Birkle, fugit din București deoarece era urmărit de sovietici. Pentru cine nu știe, dr. Alexandru Birkle a fost reprezentantul României în echipa internațională din 1942 care a investigat masacrul din pădurea Katyn. Să mai amintesc un

alt moment din istoria casei. După naționalizare și proprietarii evacuați, clădirea a fost preluată de Tribunalul Militar. De știut că în perioada 1948-1955 aici au fost judecați și condamnați la ani grei de închisoare luptătorii din rezistența anticomunistă. Trei ferestre de la parter păstrează barele de oțel, montate pentru a împiedica evadarea deținuților. Am punctat doar momente din istoria casei. Vă ispitesc acum cu altă întrebare. Ce rol are familia în viața unui artist?

Ș.L. Părerea mea. Familia este esențială în a crea atmosfera în care se poate dezvolta un muzician, pentru că aici vorbim de muzică, dar valabil în general pentru toate artele. Pe de altă parte, moștenirea genetică devine importantă. Bunicul meu patern nu numai că avea o voce frumoasă, dar cânta și la vioară melodii lăutărești. Când am început să învăț notele le-am transcris. Aceste mici încercări timpurii aveau să sădească în mine dragostea pentru folclor care s-a transpus în proiectele de mai târziu, cum este CD-ul „Șerban Lupu și țărani virtuozii români”. Erau primele mele experiențe muzicale. Și tatăl meu a fost un violonist destul de talentat. Deși făcuse Politehnica, terminată cu brio, ne spunea că sufletul lui era vioara. Studiase mai mulți ani cu reputatul violonist Constantin Bobescu la Așezământul Astra, aflat atunci chiar la capătul străzii N. Iorga. Cântase și în orchestra dirijată de Dinu Niculescu. Deși unele amintite anterior, am simțit nevoia să aduc și alte amănunte.

S.P.S. *V-ați întemeiat o nouă familie prin căsătorie.*

Ș.L. Familia paternă a soției mele Daniela este descendentă directă din cronicarul Ioan Neculce. Ea vine dintr-un filon de oameni de știință și muzicieni. Bunicul ei, fizician și matematician, a studiat cu Fontanelle la Sorbona. A fost foarte implicat în evenimentele făuririi României Mari, prezent la Conferința de Pace de la Paris. Spre surpriza mea, soția mi-a spus că a studiat vioara la celebra „Șcuola Cantorum”. Am descoperit programe cu numele lui, interpretând *Sonata* de César Franck, care pe vremea aceea era aproape o piesă contemporană, fiind scrisă în 1880. El o cânta pe la 1913. Soția bunicului, Niculina Stănescu, studiase cu Carl Flesch. Era o violonistă foarte bună. Și apropiați de Enescu. Unchiul soției mele, matematicianul Mihai Neculce - un pianist de talent, iar sora Danielei a studiat vioara și acum este profesoară la Lubliana. Într-un fel, în existența mea s-au unit două familii cu preocupări muzicale.

S.P.S. *Situație fericită ce v-a dat un echilibru.*

Ș.L. Trebuie să mărturisesc că nu e ușor să stai lângă un om care și-a dedicat toată viața muzicii. Soția mea, având experiența familiei, a fost și este foarte înțelegătoare. Mi-a oferit cadrul în care să creez liniștit.

Am început studiul viorii pe un fundament foarte solid

S.P.S. După această acoladă să revenim la alte momente importante. Din perspectiva rolului principal pe care vi l-ați asumat în această carte, vă rog să însemnați începutul drumului formării ca muzician. Nu înainte de o constatare personală, după care vă arunc nada. Din toate istorisirile înțeleg că vioara a fost din copilărie un personaj în viața dumneavoastră. Cine v-a pus prima dată vioara în mână?

Ș.L. Prin 1959 a fost o epidemie de gripă. Tata a făcut o formă mai ușoară și era în convalescență. S-a gândit mai în joacă, mai în serios, să-mi pună vioara lui în mână. Așa a început de la vârsta de 6 ani drumul meu cu vioara în mână. Apoi am dat examen la Liceul nr. 2 (astăzi „George Enescu”) din București. La început a fost o școală de muzică, apoi a devenit liceu.

S.P.S. Paralel luați ore particulare de vioară?

Ș.L. Școala de muzică însemna la vremea aceea chiar ore particulare de vioară și teorie. Apoi s-a instituit în același cadru, de prin cls. a V a, și cultura generală.

S.P.S. Numiți primul profesor de vioară?

Ș.L. Am avut un profesor foarte bun. Se numea Mircea Vasilescu. La rândul său studiasse cu Carl Flesch, unul dintre cei mai importanți pedagogi din Europa la acea vreme și care prin muzică frecventase Casa Regală, cântase în saloanele Reginei Elisabeta. Cred că așa l-a cunoscut pe George Enescu. A dat numeroși violoniști care au făcut carieră mondială. Spre norocul meu am început studiul viorii pe un fundament foarte solid.

S.P.S. Când ați apărut prima dată pe scenă?

Ș.L. În cadrul serbărilor școlare erau organizate periodic concerte. Cu unele mergeam și prin fabrici să cântăm muncitorilor. Vorbim de anii 1960. Am cântat și la radio. Eram prin cls. I și fusesem

selectat dintre alți copii. Am interpretat „Arie cu variațiuni” de Dancla. Țin minte că părinții stăteau lipiți de aparatul de radio să-și asculte odrasla.

S.P.S. Un pas cât se poate de promițător. Părinții au dorit pentru fiu o carieră în muzică sau e vorba doar, pe de o parte, de educație, iar pe de altă parte, de a vă ocupa timpul liber cu ceva instructiv?

Ș.L. Inițial au vrut să-mi ofere ceva constructiv de făcut. Cum făceam progrese rapide și eram apreciat de cei din jur, s-au convins că am un talent special. Au hotărât să mă direcționeze spre muzică. Nu știu dacă se gândeau într-adevăr că va fi cariera mea. În schimb pe la vârsta de 15 ani devenise evident, în urma concertelor pe care le dădeam și a cronicilor favorabile, că acesta mi-e drumul de la care nu m-am abătut.

S.P.S. Mai păstrați acele cronici mărturie a talentului precoc?

Ș.L. Le voi căuta. Aveam multe dosare cu mărturii ale activității mele. Din păcate unele s-au pierdut.

S.P.S. Referitor la arhiva cu mărturii ale activității pot spune că e cuprinzătoare, chiar voluminoasă și singură ar putea alcătui un volum. Vom folosi doar câteva din piesele aflate în dosare. În altă ordine de idei, o întrebare revelatoare pentru a cunoaște traiectoria devenirii dumneavoastră. Ați făcut sacrificii încă din copilărie în favoarea studiului viorii?

Ș.L. Niciunui copil normal nu-i place să stea într-o cameră și să studieze timp îndelungat. Și eu căutam tertipuri să scap ca să mă joc, să mă întâlnesc cu prietenii.

S.P.S. Tertipuri copilărești.

Ș.L. Dădeam ceasul înainte crezând că am rezolvat orele dedicate studiului. Odată, chiar am băgat un obiect în vioară. I-am spus tatălui meu că s-a stricat și n-am putut să exersezi. Minte mea de copil născocea și asemenea stratageme. Doar, doar, voi găsi înțelegere.

S.P.S. Părinții cum reacționau?

Ș.L. Cu multă răbdare și înțelegere.

S.P.S. Ce mi-ați povestit până acum este legat de un început al studiului viorii. Drumul pe care veți merge nu se poate îndepărta de cultura generală.

Ș.L. În primul rând lectura. Pentru mine un univers luat în stăpânire de timpuriu, deoarece aveam acasă o bibliotecă foarte bogată. Părinții, ce-i drept, îmi canalizau lectura. În primul rând, mă îndreptau spre clasicii francezi, pe care i-am citit de la vârsta de 10 ani. Mă ispiteau cărțile de călătorii care îmi stârneau imaginația. Mi-a folosit mai târziu în interpretarea compozițiilor muzicale.

S.P.S. Lectura v-a transformat într-un lector deloc inocent, din contră avizat. Când ne întâlnim primul subiect al dialogului rămân noutățile de librărie. Am înțeles că plăcerea lecturii v-a fost inoculată din copilărie. V-ați regăsit atunci în vreun personaj? V-ați fi dorit să fiți ca el?

Ș.L. Mă transpuneam în lumea fiecărei cărți, într-un univers specific. Era o călătorie pe plan mental, o experiență. Mai mult, lectura m-a ajutat. Ca muzician intru în universul fiecărei lucrări. Este altă lume. Și trebuie să te simți ca acasă în această lume. De acolo extragi esențialul și îl pui pe note, bineînțeles în interpretare.

S.P.S. Ați vorbit cu însuflețire despre primul profesor. Ce alte modele umane v-au învățat alfabetul viitoarei desăvârșiri profesionale?

Ș.L. Încă din copilărie am cunoscut oameni interesanți. Aici la Brașov, o persoană care m-a influențat în muzică a fost Tudor Ciortea, prieten cu bunicii și părinții mei. Mă asculta cum interpretez, îmi dădea sfaturi, asista la studiul meu. Mai era și familia Moscu, pianiști, care îl iubeau pe Mozart. Mi-au transmis acest nobil sentiment. Locuiau în București, de fel bucovineni. Doamna Moscu Xenia se trăgea dintr-o familie de ruși albi. O altă experiență muzicală trăită, a fost pe la vreo trei-patru ani, la un concert la Biserica Neagră. Am fost uluit, mai bine-zis înspăimântat de sunetul orgii.

S.P.S. Vă avansează un alt nume: Liliana Iacobescu.

Ș.L. Pe Liliana Iacobescu o cunosc de foarte mult timp. De când eram în clasa a VII-a, pe la 14 ani. M-a acompaniat la primele recitaluri și mi-a fost un mentor muzical. Este una din calitățile ei excepționale că se ocupă de ghidarea tinerilor muzicieni.

S.P.S. Să revenim la anii de școală. Numiți câțiva colegi de la Liceul de Muzică care au devenit nume cunoscute.

Ș.L. S-o numesc pe Ilinca Dumitrescu. Cu ea am colaborat în numeroase concerte în lume. Apoi pe compozitorul de muzică ușoară Șerban Georgescu sau pe dirijorul Lucian Vlădescu de la Teatrul de Operetă.

S.P.S. Cât de des vă întâlneați cu ei? Acum vorbim la trecut despre unii dintre colegi. A rămas pentru dumneavoastră doar amintirea.

Ș.L. Să nu uităm că eu sunt plecat din țară de peste 40 de ani. Se creează un hiatus.

S.P.S. De la copilărie să trecem la perioada adolescenței, bogată în întrebări, când prin momente importante descoperi frumusețea și vastitatea lumii. Cum vedeți acum această etapă din viața dumneavoastră?

Ș.L. Fiecare perioadă are frumusețea ei, cu rol bine definit în viața fiecărui individ. Aș zice că în anii copilăriei și ai adolescenței am parcurs un drum al acumulărilor, atât pe plan artistic, cât și pe plan uman, a fost o perioadă de creștere muzicală și artistică. Ca oricare adolescent traversam și eu etapele fără să mă gândesc prea mult. Era inconștiența și curajul tinereții.

Aș spune că sunt o persoană interogativă

S.P.S. În arhiva dumneavoastră, amintită la începutul dialogurilor și oferită mie pentru documentație, pe care o voi folosi de câte ori va fi cazul, am găsit câteva pagini purtătoare de gânduri. Vă citez dintr-o filă datată 4 ianuarie 1970: „Cu toate că este prima filă a jurnalului, nu voi face o introducere”. Acum întrebarea: aveau atunci intenția să țineți un jurnal?

Ș.L. Nu. Aceste pagini le-a găsit tatăl meu și le-a păstrat cu sfințenie. Erau și câteva albume făcute tot de el. Nu știu pe unde se mai află. Dar referitor la citat: deoarece lucrurile importante încă nu se întâmplaseră, îmi adunam forțele. În 4 ianuarie 1970 eram încă în țară.

S.P.S. Într-o altă pagină notați cu patimă: „Sunt făcut pentru muzică. O iubesc mai mult decât orice pe lume. La auzul ei simt că mă pătrunde în tot timpul un flux venit dintr-o altă lume ce mă înalță. Atunci când ascult muzică sau o cânt mă simt mai aproape de tine, Doamne! Voi ajunge un artist. Forța mea și tu, Doamne, mă veți ajuta să trăiesc în lumea artei. Doamne, ajută-mă! Forță, mă închin ție!”.

S.L. Recitindu-mi acest pasaj, pentru care vă mulțumesc, îmi dau seama că atunci se consolida personalitatea mea, conștientizăm că drumul pe care l-am găsit era muzica. Prin muzică puteam să mă definesc.

S.P.S. În 1970 aveți 18 ani. Gânduri mature pentru vârstă.

S.L. Întotdeauna mi-am pus întrebări existențiale: ce este destinul? ce este karma? ce îmi influențează pașii pe calea pe care vreau s-o urmez? cum o găsesc? de unde vine energia mea? Întrebări pe care mi le puneam și prin ele încercam să-mi deslușesc simțămintele și percepțiile asupra sensului vieții. La 18 ani am simțit că muzica este viața mea. În altă ordine de idei, dacă ar fi să mă autocaracterizez aș spune că sunt o persoană „interogativă”.

S.P.S. Când îți pui întrebări te cunoști mai bine. Dumneavoastră ați simțit acest lucru, fiind o persoană interogativă? Aș vrea să punem față în față cele două circumstanțiale temporale: atunci/acum.

S.L. Întrebări îmi pun permanent. Câteodată găsesc răspunsuri, alteori nu. Nu poți trece prin viață fără să-ți pui întrebări. O decizie luată este un răspuns la o întrebare. Apelez la un exemplu din domeniul meu. Când vine vremea să studiez lucrări clasice îmi pun întrebări: de ce fraza este în acest fel? cum a construit-o compozitorul? Acest procedeu „al întrebării” îl folosesc și cu studenții mei, care așteaptă, mai degrabă, să le dai răspunsuri, decât să-și pună ei întrebări. Important să le stârnesc întrebarea potrivită, ca să găsească singuri răspunsul. În felul acesta mi-am edificat sistemul meu pedagogic. Același lucru se petrece cu mine.

S.P.S. Vă rog să nuanțați.

S.L. Sunt întrebări legate de viață, de ceea ce mă înconjoară, de ce societatea se comportă într-un anumit fel... Socotesc că întreaga viață este o întrebare.

S.P.S. În timp, ai constatat că răspunsurile nu au fost cele potrivite sau, din contră, sunt favorabile unei anumite situații?

Ș.L. Drumul vieții este căutarea unui adevăr. Câteodată am avut certitudinea că răspunsul a fost cel căutat. Pe de altă parte, întrebările se schimbă și ele pe măsură ce viața oferă noi încercări. Adesea mi-am schimbat optica, dar obiectivul a rămas același: să-mi păstrez un drum adevărat pentru mine. Între *atunci* și *acum* au fost și greșeli. Însă am avut un fir călăuzitor care nu s-a schimbat foarte mult. E vorba și de etape din biografia mea, când am trăit în medii diferite. Primii douăzeci de ani i-am petrecut în țară, a urmat Anglia, apoi America. Fiecare perioadă venea cu probleme specifice, în funcție de oamenii cu care colaborez. În asemenea circumstanțe, răspunsurile erau altele, poate nu cele mai nimerite. Într-un anumit moment luăm decizia pe care o socotim cea mai bună. Răspunsul îl dăm în funcție de datele problemei. Pot spune că mi-am urmărit destinul. Și încă ceva, zic eu important: există întotdeauna o voce care te îndrumă.

S.P.S. Să luăm situația când ai trăit un moment, nu cel scontat, în urma răspunsului. L-ai perceput ca o drama? Ai avut puterea să depășești inconfortabilul?

Ș.L. Evident. Am avut și drame când a trebuit să cârmesc viața total diferit. Am depășit asemenea situații, ca probă stăm de vorbă acum. Am plecat singur din țară și a trebuit să mă descurc. Părinții nu puteau să mă ajute. Au fost încercări grele. Au fost momente când căutam bani prin toate buzunarele. În America nu aveam drept de muncă deoarece azilul politic îl cerusem în Anglia. Nu este voie să ceri de două ori azil politic, chiar dacă te afli în altă țară. A fost greu până am obținut rezidența la San Francisco, pe când eram concertmaistru al Operei, pe baza unui articol de lege care spunea că dacă ești dotat și ai nevoie de tine, îl obții. Tata depusese între timp cerere la Ministerul Învățământului să mi se prelungească bursa încă un an, chit că bursa era dată de partea engleză, nu de autoritățile române. A fost o adevărată aventură. M-au chemat la Ambasadă. Încercau să mă țină acolo, spunându-mi că a doua zi este un zbor până la Constanța, unde îmi vor da imediat pașaport să mă reîntorc în Anglia.

S.P.S. Și ai crezut?

Ș.L. Nu numai că n-am crezut, dar mi s-a făcut frică, deoarece ambasada era teritoriu românesc. Mi-au spus că vor aranja cu nu știu ce profesor să mă însoțească până în România...

S.P.S. Și cum ați scăpat?

Ș.L. Am fost inspirat să spun că mama mă ceartă dacă nu aduc rufele care sunt de spălat și cusut. Le-am spus că mă duc să-mi fac bagajul și mă întorc.

S.P.S. Vă adresez acum altfel întrebarea. Și v-au crezut?

Ș.L. Probabil că da, din moment ce am putut să plec din ambasadă. A doua zi am fost la Ministerul de Interne din Londra și am cerut azil politic.

S.P.S. Într-o asemenea situație părinții au avut de pățimit?

Ș.L. Bineînțeles. În primul rând nu le-au dat voie să mă viziteze. Tata s-a prăpădit între timp. Li se arunca în față aceeași lozincă: au crescut un copil care n-a înțeles spiritul socialismului. Lucruri de acest fel. Mama a venit abia după nouă ani, când eram în America.

S.P.S. N-am vrut să întrerup firul evocării. În arhiva amintită, am găsit un bruion al cererii părintelui către Ministerul Învățământului, de care ați amintit de fapt, importantă pentru multele informații despre activitatea dumneavoastră, bogată ce-i drept, atât în țară cât și ca student la Londra. Vă citesc aceste pagini, apoi le voi așeza aici, unde le este locul.

Subsemnatul inginer Mircea Lupu, domiciliat în București, strada Luterană nr. 14, rog ca, luând în considerare prezenta cerere, să binevoiți a dispune aprobarea prelungirii vizei de studii pentru fiul meu Ion-Șerban Lupu cu încă un an, pentru a-și putea încheia perioada respectivă cu luarea licenței de concertist, specialitatea vioară. În susținerea cererii precizez că fiul meu a început studiile la Guildhall School of Music din Londra- Anglia în luna ianuarie 1973, fiind beneficiarul unei burse de studii acordat de sus-numita școală. Bursa respectivă i-a fost acordată în urma audierii claselor de vioară, ale Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București de către prof. Yfrah Neaman, decanul Facultății de Vioară de la Guidhall School, în timpul unui schimb de experiență pe care acesta l-a întreprins în țara noastră. Trimiterea fiului meu în Anglie s-a făcut nu numai pe criteriul talentului său, dar și prin consimțământul Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București al cărui student era în anul al II-lea.

Precizez că încă de la plecare, fiul meu se făcuse remarcat prin concertele și recitalurile susținute pe scenele țării, la radio și televiziune, obținând distincții.

- Premiul I la Festivalul Școlilor Generale și al Liceelor de Muzică și Coregrafie, București, 1969.

- A făcut parte din lotul român ales pentru cel de-al V-lea Festival Internațional George Enescu – 1970. fiind distins cu diploma în urma admiterii în etapa a III-a a Concursului.

- A primit Diploma UTC pentru participarea la Primul Festival al Tinerilor Muzicieni din București, 1971.

- A obținut Premiul V la Festivalul Internațional „Săptămânile Festivalului Muzical”, Viena, 1972.

- A obținut Premiul I la Festivalul Muzicii de Cameră, Brașov, 1972.

- A făcut parte din lotul român ales pentru cel de-al VI-lea Concurs Internațional H. Wieniawski, Poznan, 1972, unde a fost distins cu diplomă în urma admiterii în etapa a II-a a Concursului.

Luptând cu dificultățile de adaptare la o viață schimbată, într-un mediu diferit, fiul meu Șerban Lupu a urmat cursurile anului școlar 1973/1974 și a început anul școlar 1974/1975 la Guildhall School, remarcându-se de asemenea prin rezultate deosebite. Astfel în afara concertelor și a recitalurilor susținute în cadrul clasei prof. Neaman, atât în Anglia cât și la concursurile de vară de la Nisa-Franța și din Scoția, amintim doar:

- A obținut medalia de argint la Concursul Internațional Marqueritte Long-Jacques Thibaud – Paris, Franța, 1973.

- A cântat la Televiziunea Olandeză în 2.V.1974, în cadrul ciclului „Tinerilor pe drumul scenelor de concert” fiind considerat cel mai bun violonist apărut în cadrul a zece ediții consecutive.

- A susținut un recital special în 21.V.1974, la Londra

- A obținut Premiul VI la Concursul Internațional de Vioară Carl Flesch-Londra, iunie 1974.

- A susținut un turneu în Franța între 15-17 iulie 1974 pe coasta Atlanticului în cadrul unui Festival Corelli.

- A susținut în 23 și 24 octombrie 1974 concerte în Olanda.

- A susținut în 10 ianuarie 1975 un recital de muzică modernă la Purcell Room din Londra, la care a prezentat în primă audiție engleză „Muzica Funebră” a compozitorului român Doru Popovici.

În toate aceste apariții Ion Șerban Lupu a înțeles să lupte pentru afirmarea pe scenele internaționale a muzicii românești și a apărut cu mândrie ca fiu al talentatului nostru popor.

De aceea vă rog a da curs acestei cereri:

- activitatea sa și munca fără de preget ne face numai fală,
- spre deosebire de alți studenți, aflați de ani de zile în schimb, fiul meu n-a beneficiat și nu a solicitat vreun ajutor material de la statul nostru,
- neacordarea prelungirii îl împiedică să ia parte la Concursul Internațional de vioară de la Montreal din iunie 1975, la care s-a înscris,
- este de interesul nostru național să-și desăvârșească studiile, ceea ce este de altfel și în vederile Conservatorului „Ciprian Porumbescu”, care prin adresa din 19.II.75 adresată Ministerului Educației și Învățământului – Serviciul studenți străini și trimiteri la studii în străinătate – propune acordarea prelungirii cerute,
- este neomenos să se frângă, fără considerente majore, o activitate începută atât de promițător.

Precizez că dovezile în original privind activitatea fiului meu vă stau oricând la dispoziție, putând în caz de nevoie expedierea de copii xerox la prezentul memoriu.

Cu deosebită stimă,

Ing. Mircea Lupu

[Text olograf, nedatat]

S.P.S. Revin la sensul interogativ al vieții pe care îl amintești. În ce măsură întrebările stârnesc energia necesară înfăptuirii salturilor calitative în profesie?

Ș.L. Ne punem întrebări. Ele ne întăresc dorința de a continua drumul. Altfel am merge ca într-o transă inconștientă. Fără ele obiectul artistic ar începe să piardă din puterea de exprimare. Numai prin întrebări, cărora trebuie să le găsești răspuns, se naște energia creatoare.

S.P.S. Cotrobăind prin arhivă, am găsit o scrisoare adresată tatălui dumneavoastră și datată 5.12.75, expediată din Londra, un model de luat în seamă, de felul cum se scria o epistolă, pe când nu exista internetul. Vreau să v-o amintesc prin lectură, apoi o voi reproduce în carte.

5.12.75

Londra

Dragă tată,

Îmi dau seama că distanța dintre noi reprezintă un imens obstacol în comunicare. Adesea am atâtea lucruri să-ți dezvălui, să-ți cer sfatul și totuși, din cauza ocupațiilor mele zilnice sau dintr-o neglijență tinerească, nu ajung să-ți scriu atât de des cum inima și cugetul mi-o dictează.

Am în fața mea scrisoarea de la tine și printre liniile și literele atât de ordonate, îmi dau seama de dragostea ta ce se revarsă asupra mea și mai ales de neprețuita prietenie pe care am norocul s-o am din partea ta.

E ciudat cum lăuntric ne potrivim atât de mult, cum suntem construiți la fel. Aveam nevoie de caldele și îmbărbătătoare tale cuvinte în aceste timpuri de căutări în ceața primilor pași ai tinereții. E lupta lăuntrică, pașii șovăielnici pe drumul artei, avântul tinereții, lupta spiritului cu trupul și atâtea altele care și-au avut rolul în evenimentele petrecute.

Mi-au trebuit mulți ani și multe lacrimi de deznădejde până să înțeleg în sfârșit cuvintele tale și ale altora: „Arta este datoria de a sluji omenirea”.

Alergarea după succesul imediat m-a îndepărtat de adevăratul obiect al artei, acela de a dezvălui acestei omeniri chinuite de necazuri și îndoieli taina unică a armoniei universale, să fac oamenii mai buni și ca un sfânt să îndrept privirile rătăcite ale oamenilor către spirit și puterea lui creatoare.

Ca interpret sunt veriga între compozitor și oameni, devin un „mediu” care transmit un mesaj celor mulți. De aceea trebuie să fiu capabil de a utiliza întreaga mea măiestrie, inteligență, forță creatoare și imaginație pentru a pătrunde tainele lucrării muzicale și apoi, sintetizând și folosindu-mi magia inimii și a minții și puterea talentului să le redau tuturor.

De aceea am început poate să găsesc un rost vieții mele, căci artistul (și simt în tot adâncul ființei mele că sunt menit să urmez drumul artei) este una dintre cele mai importante verigi în societate, e poate, în această lume păcătoasă în care trăim, singurul care se poate apropia de adevăr, de esența spirituală a lucrurilor.

De aici rezultă transformarea în cântatul meu: datorită vârstei, înainte eu eram pe prim-plan, încercând să impresionez prin calitățile personalității mele înaintea muzicii și înaintea conținutului filosofic al piesei ce o interpretam, interpunându-mă astfel între compozitor și public. De aici poate a rezultat și acea crispă care desigur este mai degrabă o atitudine mentală. Când vorbesc despre noul fel relaxant de a cânta mă refer la lucruri ce le-am învățat de la Menuhin, cărți despre muzică, despre Paganini, despre filosofie.

Mai înainte de toate sunt un muzician și deci, schimbările ce s-au petrecut, au fost schimbări sau trepte în evoluția mea (sper!) ca om. În primii ani înflăcărați ai tinereții (cum

bine știi!), omul are tendința de a se îndepărta de adevăr care zace în adâncul sufletului său (și numai adâncă cercetare de sine însuși îi dă forța necesară creației), lăsându-te în același timp pradă searbădei influențe bune sau rele, ce le ia fără discriminare din afară. Încep acum să înțeleg că omul trebuie să fie diferit, să caute în adâncul ființei sale sursă de viață și inspirație (căci noi oglindim doar întregul univers) și păstrând deschisă urechea către exterior cu discernământul cugetului.

În legătură cu relaxarea iau lecții de tehnică Alexander cu o femeie foarte renumită. Asta e un fel de Yoga canalizat pentru muzicieni: mă refer la canalizarea energiei în punctul dorit și necesar, cu minim de efort, fără cheltuială de energie inutilă. Drumul mesajului de la creier la degete, se întrerupe adesea, din nefericire în bariere de tensiune inutile care, ca niște buruieni la rădăcina copacului, sug energia înainte de a ajunge la punctul dorit. Astfel se petrece un scurtcircuit, care împiedică transformarea imaginii abstracte mentale într-o imagine sonoră concretă.

Sunt cam incoerent și din arzătoarea dorință de a-ți spune cât mai multe am căzut în stilul frazeologiei à la Iorga. Sper că nu te plictisesc cu aiurelile mele. Am citit și citesc Nietzsche, filosofie indiană, cărți despre muzicieni, căci trebuie să-mi pun întreaga energie în slujba obiectivului de a deveni un muzician complet și nu un simplu mânuitor de scripcă ca cei mulți.

Sper ca în viitoarele mele scrisori să continui să-ți împărtășesc și alte idei în legătură cu viața și filosofia, cu muzica. Amănunte multe despre mine vei afla din scrisoarea Ginettei.

Sănătatea ta mă îngrijorează. Am făcut rost de „Esențiale” pe care l-am cumpărat și-ți va ajunge cam trei (3) săptămâni.

Renegyn n-am găsit. Nu am găsit numele. Te rog întreabă-l pe Sandu de proveniență (poate american ?). Orice ai nevoie nu voi precupeți căci aceasta este doar puțin din dragostea și respectul ce ți le port. Cu dragoste

Ionel Sherban

[Scrisoare olografă, fără plic original]

Am încercat să-mi construiesc drumul care s-a dovedit a fi fascinant

S.P.S. Epistola îmi sugerează o părere. Scrisă la vârsta de 23 de ani, din ea irumpe tensiunea sufletească acumulată de dumneavoastră gata să izbucnească. Mai mult, o consider o spovedanie în fața părintelui la care găsiți înțelegere privind traiectoria profesională. Observ din această scrisoare

că aveai certitudinea corectitudinii drumului ales. O altă întrebare dintr-un registru anterior. Din cele povestite până acum, cu multe întoarceri în timp, îmi dau seama că în anii de școală ai fost o prezență activă pe scenă. Aflu că în concertul de absolvire a liceului ai avut o parte solistică – canto.

S.L. Îmi permiteți să completez afirmația dumneavoastră: am încercat să-mi construiesc un drum care s-a dovedit a fi fascinant. Referitor la *canto* pot spune că mi-a plăcut. În concertul amintit, în prima parte am interpretat dublul concert de Bach, iar în partea a doua, am fost solist în „Cantata țărănească” tot de Bach, cu orchestra liceului.

S.P.S. *De ce n-ai continuat cantoul?*

S.L. Mi-ar fi plăcut să fiu pe scenă într-un rol.

S.P.S. *Visați la vreun rol liric?*

S.L. Erau mai multe. Să completez răspunsul la întrebarea anterioară. Eram deja avansat în activitățile solistice la vioară. Atât părinții, cât și subsemnatul am socotit că nu era cazul s-o iau de la început cu studiul în canto. Am aflat mai târziu de la Nicola Rossi Lemeny, celebrul cântăreț și soțul Virginiei Zeani, că, la vârsta pe care o aveam atunci, o voce bună este un dar de la Dumnezeu și că e păcat că am ignorat-o. Pentru mine era mai mult un hobby. Dacă continuam m-aș fi dedublat și avea de suferit vioara. Revin la răspunsurile esențiale, prin care încerc să mă definesc. Când ajungi la 18 ani, ca să poți continua – valabil pentru orice tânăr – trebuie să știi precis ce faci. Acesta a fost motto-ul meu în viață: încerc să mă concentrez pe un drum cu toată energia mea. În opera „Flautul fermecat” de Mozart, un personaj spune la un moment dat (erau de fapt gândurile compozitorului): *păstrează-ți drumul neclintit, chiar și în ciuda ispitelor*. Pot spune că am îndepărtat chiar și ispitele culturale, de a mă pierde în alte domenii. Revin la paginile din așa-zisul jurnal. Prin rândurile scrise mă încurajam, îmi cristalizam opțiunile, căpătam încredere în mine.

S.P.S. *Am înțeles de ce nu ai îmbrățișat cantoul. O întrebare apropiată de instrumentul pe care îl stăpâniți. Nu v-a tentat viola?*

Ș.L. Vioara mi-a satisfăcut toate nevoile interioare și emoționale. Am încercat viola, dar nu m-am simțit confortabil. Ea își are rolul ei extraordinar de important în cvartete, în muzica de cameră. Sincer n-am simțit atracție față de alte instrumente.

S.P.S. *Nici violoncelul?*

Ș.L. Să vă spun că singurul muzician care cânta la aceste instrumente era Ysaye. În cvartetetele conduse de Enescu, instrumentiștii se roteau. Ysaye cânta vioara I, vioara II, violă și violoncel.

S.P.S. *Vă ascult cu atenție. Răspunsul anterior mi-a declanșat două întrebări. Prima o pun în legătură cu paginile de mărturisiri. Invocați mereu divinitatea. Ce rol are credința în viața dumneavoastră?*

Ș.L. Nu sunt un om religios, dar cred într-o forță. E vorba de credința în forța spiritului cu vibrația care ne înconjoară, de creația universului care continuă și acum. Muzica este o parte fundamentală a universului nostru, a sufletului uman. Cred în aceste lucruri. Și mai cred într-o forță care ne dă energie.

S.P.S. *Dacă am ajuns în acest punct să vorbim și despre muzica sacră.*

Ș.L. Pentru mine muzică sacră sunt cantatele de Bach scrise cu o inteligență extraordinară. Le consider *instrumente* prin care compozitorul ne dă nouă muzica, servind în felul acesta pe cei din jur. Pentru mine toată muzica este la fel. Trebuie făcută cu noblețe a spiritului, cu dragoste față de umanitate.

S.P.S. *Revin la a doua pistă spre care mă îndrept. Am înțeles că ați fost un tânăr studios, sortit prin destin unor renunțări. Despre tertipurile copilărești mi-ați vorbit. În adolescență ați avut momente de îndoială, de abandonare?*

Ș.L. Există momente când te întrebi dacă n-ar fi mai bine să faci altceva. Îndoielile m-au bântuit, dar le-am traversat. Acum nu regret.

S.P.S. *Dacă nu era muzica, ce altă profesie v-ați fi dorit?*

S.L. Ceva în domeniul literaturii, al artei.

S.P.S. *Nu v-a tentat medicina sau ingineria, profesii ale familiei?*

S.L. Să nu uităm că tatăl meu și bunicii erau violoniști amatori. Am mers mai mult pe sensibilitatea moștenită, decât pe profesie. Bunicul matern era notar dar cânta la vioară. Păstrez vioara lui pe care am cântat și eu.

Despre viori

S.P.S. *Vă opresc. Deschid o altă pagină strâns legată prin subiect de cariera dumneavoastră și căreia îi voi pune un titlu simplu „Despre viori”. Am înțeles că prima vioară luată în mână a fost a părintelui. Ce a urmat?*

S.L. Am avut o altă vioară pe care tata o adusese cu el prin 1945. Venise pe jos de la studii din Germania. A fost luat prizonier de mai multe ori de soldații sovietici. De fiecare dată a scăpat.

S.P.S. *În destinul tatălui dumneavoastră stătea scris că trebuie să se întoarcă acasă. Vă rog să detaliați povestea în care, îmi imaginez, e vorba despre o vioară.*

S.L. De la Berlin, tata s-a întors efectiv pe jos prin toată Polonia. Îmi povestea că odată, fiind prins de ruși, aceștia i-au spus că îl vor repatria prin Vladivostok și de acolo la București. Într-unul din lagăre, pentru că a cunoscut și așa ceva, a găsit o vioară, probabil a unui prizonier german. Era o vioară interesantă. Mi-a adus-o mie. Am cântat și pe una cumpărată de bunicul meu pentru mine, de la niște sași. Am cântat la început pe viori de împrumut deoarece lumea era generoasă.

S.P.S. *O fi fost o lume generoasă, dar v-a impus talentul. Să continuăm povestea viorilor.*

S.L. Probabil. A fost un fel de recompensă a muncii și a talentului meu. La Londra am cântat pe o vioară Omobono Stradivarius. În timpul studiilor la Indiana și chiar după aceea, o perioadă bună de timp, am beneficiat de o excepțională vioară din colecția Universității, construită de renumitul lutier Giovanni Battista Guadagnini. Pe această vioară am cântat și când eram concertmaistru al Operei din San Francisco. De prin anii '80 am beneficiat de o vioară Vuillaume dată mie de un binefăcător și bun prieten, dr. Hanus Grosz din Indianapolis, un supraviețuitor al holocaustului. Treizeci de ani am

cântat pe o vioară Gagliano, cumpărată pentru mine la recomandarea lui Yehudi Menuhin de către regretatul om politic Ioan Rațiu. În prezent am două viori de care sunt tare mândru și chiar foarte bune, construite de doi lutieri români Silvian Rusu și respectiv Nicolae Vădan din Cluj.

S.P.S. În dialogul nostru, chiar și în cel fără reportofon, apare frecvent numele Rațiu.

S.L. Trebuie să amintesc și de Elisabeth Pilkington, soția lui Ioan Rațiu, care a fost îngerul meu călăuzitor. Încă din anii de studii, familia Rațiu m-a ajutat cu burse la cursurile de vară. Într-un fel ei au vegheat asupra drumului meu și doamna Rațiu a avut inspirația să cumpere această vioară de care am amintit.

S.P.S. Despre familia Rațiu vom vorbi cu siguranță. Vă întreb acum cu mult interes: păstrați viorile pe care ați cântat?

S.L. Da. De la cea mai mică până la ultima.

S.P.S. Cu permisiunea dumneavoastră să fixăm alte momente din biografia muzicală.

S.L. Aș mai adăuga ceva. De la Liceul Nr. 2, de care am amintit înainte, m-am transferat la Liceul nr. 1, astăzi „Dinu Lipatti”. Aici l-am avut profesor pe George Manoliu, format la școala franceză. Iată un alt nume important pentru viitoarea mea carieră. Sub îndrumarea sa am terminat liceul și am dat examen la Conservator. Am continuat până în anul II când, prin concurs, am obținut o bursă la Londra. Venise profesorul Yfrah Neaman care a ascultat mai mulți tineri violoniști. Eu am fost ales. Am plecat din România în 1972.

S.P.S. Înainte de a trece la alte etape importante din viața dumneavoastră vă citesc o scrisoare de la profesorul George Manoliu din decembrie 1989. Deja aveți o carieră internațională de anvergură. Sper să vă aduceți aminte cu bucurie și emoție de fostul dumneavoastră mentor.

Dragul meu Ionel,

Din când, în când, mai aflu câte ceva de la doamna Lupu și mă bucur de succesele tale. Fii însă atent și nu te consuma prea mult, că mai târziu ai să dai socoteală. Mă gândesc la cei 16 ani de decanat în care m-am împrăștiat zi de zi, fără să-mi adun ce puteam realiza și pentru

mine. S-a mai găsit și bunăvoința canaliei de (A. G) care, fiind într-o comisie de control al calității benzilor, ne-a șters mie și lui Ionel Geantă toate înregistrările, nu cu motivul că n-ar fi bine realizate, dar că benzile ar fi uscate. Nu ne-a prevenit ca să le copiem, așa că nu a rămas absolut nimic din latura artei noastre, așa, ca o moarte artistică. Nu se mai știe că noi am și cântat la vioară și am stimulat cu un sunet deosebit și calitatea emisiei elevilor noștri. A fost cea mai teribilă răzbunare că nu l-am luat și pe el la redactarea manualului. Am mai avut parte și de Avachian care acapara prin diferite mijloace toate talentele așa că, am trăit bine...

Noroc că am avut voința și tăria să scriu cartea „Enescu” care va rămâne totuși un lucru valoros. Nu s-a scris și nu se scrie încă studii analitice privind o artă interpretativă, așa cum am făcut eu. Îmi pare rău că ideea doamnei Wallfisch de a o traduce în limba engleză a rămas baltă. Vezi poate o mai stimulezi tu (dacă ai citit cartea, în deosebi partea a II-a). Am vorbit cu ea la telefon la Schöntal (R.F.G.) unde am fost invitat de E.S.T.A., să țin niște cursuri de măiestrie. Amabilă, a aflat adresa și nr. de telefon și m-a chemat. Înțeleg însă că este foarte ocupată și că deci nu poate traduce nici măcar o mostră pentru a convinge o editură. Păcat! La cursurile de la Schöntal, un centru cultural care-și schimbă profilul în fiecare lună – muzică, pictură, știință, cercetare – punând la dispoziție condiții optime, m-am simțit bine că erau participanți talentați din toată lumea, (URSS, Franța, Coreea, Bulgaria, Polonia, etc), dar eu vorbesc greu germana și în materie de interpretare este greu să explici subtilitățile. De cântat nu mai cânt – am 78 ½ ani. Îți trimit alăturat o fotografie, ca să vezi că nu mai sunt ca cel de altădată. Acum, arăt și mai îmbătrânit, fiindcă am avut de suportat o operație foarte delicată, (adenom de prostată) care a reușit perfect, dar cu o fază postoperatorie lungă de tot și plină de neplăceri. Ale bătrâneții valuri. Poate-mi trimiți și tu o poză (fără barbă).

În apropierea sărbătorilor, Crăciun vesel și Anul Nou cu bine, sănătate și succese familiei.

Fotografia are pe verso următoarea dedicație: „Dragului meu elev și prieten Sherban Lupu, excelent violonist, muzician de excepție, artist sensibil, cu toată simpatia și cu cele mai calde urări de succes în frumoasa carieră”

George Manoliu

Decembrie 89

[Scrisoare olografă]

Scrisoarea are aceeași dată dacă coroborăm textul epistolei cu cel de pe versoul fotografiei, ambele aflate în același plic. Adolescentul de odinioară se află acum la altă vârstă și fostul profesor vorbește cu el ca de la bărbat la bărbat.

V-am avertizat că dialogul nostru are anticipări și reveniri, nu respectă cronologia. Nici viața unui om nu este liniară. Am ajuns la un moment așteptat de mine din povestea carierei dumneavoastră. E vorba de concertele pe care le-ați susținut în România, un subiect deschis și altor completări pentru un dialog cât mai deschis.

Ș.L. Să intru direct în subiect. Am cântat cu Filarmonica „George Enescu” având un repertoriu variat. Să amintesc Concertul de Glazunov, cu Mircea Cristescu la pupitru în 1991/1992, la prima mea întoarcere în țară după îndelungata absență. A urmat un recital la Ateneu, dat împreună cu Valentin Gheorghiu, care rămâne <<un eveniment>> din toate punctele de vedere: al programului, al fineții și vibrației interioare, al transmiterii acelei încrederi în forța de reconfortare a artei, înzestrată cu virtuți consolatoare, după cum spunea Enescu.

După alți ani am interpretat Concertul de Mendelson cu Mendi Rodan, rector, la acea dată, al Academiei de Muzică din Tel-Aviv. Altă apariție cu Filarmonica a fost Concertul de Theodor Grigoriu, dar și Capriciul român de Enescu, cu Cristian Mandeal, lucrare despre care voi vorbi ceva mai încolo, precum și Concertul de Alban Berg cu dirijorul elvețian Urs Schneider, concert care îmi este foarte drag.

S.P.S. *Vă opresc pentru a lectura împreună cronici muzicale cu bătaie lungă asupra altor interpretări. Ce spune Alfred Hofman în „Soliști”, titlul articolului, apărut în „România liberă” despre Concertul de Glazunov: „Șerban Lupu comunică în adevăr ascultătorului tezaurul emoțional cuprins în marile texte, se străduiește fără încetare să vorbească cu arcușul lui și din acest punct de vedere s-a dovedit unul din violoniștii pilduitori care ne-au vizitat în ultimii ani. A plecat de aici – este discipolul maestrului George Manoliu – și a avut șansa să își înscrie ascensiunea sub înrâuriri rodnice, așa că astăzi, când se află la rândul lui în situația de a îndruma pe alții, poate propaga o atitudine muzicală ce trebuie, nu numai explicată, slujită, dar și apărată. Este de altminteri o cauză veche căreia i s-au dedicat de-a lungul vremii multe energii cheltuite de creatorii cu adevărat valoroși. După redarea <<Concertului în la minor>> de Glazunov (îmi pare rău că nu am ascultat și pe cel <<în re major>> de Brahms) dăruit ulterior clujenilor”.*

X

X X

„Violonistul Sherban Lupu acompaniat de Orchestra Filarmonicii <<George Enescu>> , dirijată de Urs Schneider a interpretat în prima parte a concertului simfonic de la sala Ateneul Român, Concertul pentru vioară și orchestră de Alban Berg (...). Ceea ce violonistul Sherban Lupu a reușit să transmită prin intermediul sunetului său catifelat, a fost unitatea expresiei celor două părți ale lucrării, prima portretizând o fată, a doua cutremurând prin drama morții acestei ființe apropiate compozitorului (actrița Manon Gropius). Mai mult, expresivitatea unor teme compuse de Alban Berg într-o tehnică subtilă, capătă la Sherban Lupu o cantabilitate mistică. El stăpânește milimetric zona dintre călușul și tastiera viorii, iar trăsătura arcușului său plămădește astfel, culorile cele mai potrivite” (Marcel Frandes, „În memoria unui înger – Concertul de vioară de Alban Berg”, LiterNet, 2007)

X

X X

Într-un alt articol din care reproduc un fragment, jurnalistul realizează în câteva linii un crochiu profesional al dumneavoastră. Iată ce zice:

„Domnia Sa (Sherban Lupu n.n) a înțeles de mult că pe lângă multele obligații care țin de arta sa, artistul trebuie să provoace neîncetat noi și noi evenimente care să atragă publicul, ridicându-l astfel și pregătindu-l pentru viitoarele programe de concert. Pentru acest crez, Sherban Lupu nu precupește niciun efort, atitudine grație căreia muzica românească este în mod constant prezentă prin intermediul interceptărilor sale și al evenimentelor pe care le concepe în jurul creației muzicale românești cu predilecție în SUA, dar mai nou în China.”

Citim mai departe aprecieri despre interpretare:

„Aparenta ușurință a solistului, firescul gestului său instrumental și muzical, farmecul, precum și știința de a introduce, motiva și susține o anume atmosferă, au făcut ca receptarea acestei muzici să se facă firesc, fără eforturi speciale” (Virgil Oprina, „Neliniștea necesară”, în Ziarul de duminică, 21 decembrie, 2007, p7)

Vă cer scuze pentru întreruperi, pe care le găsesc necesare. Să revenim la subiectul nostru: concertele.

Ș.L. Am cântat cu multe orchestre în țară. Voi enumera câteva: la Cluj, am interpretat Sibelius cu regretatul dirijor Emil Simion, dar și Prokofiev nr. 1, pe care l-am făcut și la Timișoara; la București cu Orchestra Radio, concertul de Brahms: l-am interpretat pe Enescu, inclusiv Capriciul Român, a cărui premieră a avut loc la Iași sub bagheta regretatului Camil Marinescu, apoi Anotimpurile și Concertul de Th. Grigoriu, am fost solist la Concerte Filarmonicilor din Sibiu, Bacău, Constanța. Sunt multe, le-am pierdut șirul.

Turneele mele artistice sunt cele tematice

S.P.S. Concerte sunt legate și de turnee. Vă propun acest subiect care sper să vă trezească și amintiri plăcute.

Ș.L. Turneele mele artistice, de care îmi amintesc cu plăcere, sunt *cele tematice*, în care prezentam lucrări de un anumit compozitor sau un grup de compozitori. Voi exemplifica pentru a fi mai bine înțeles.

S.P.S. Iată o însușire a profesorului!

Ș.L. Cam așa ceva. Prin anii '70, pe când eram student la Londra am făcut un turneu în Germania cu *sonatele și partitele* pentru vioară solo de Bach. Am cântat la Mainz, la München și Frankfurt, mai ales în biserici, pentru că în Germania muzica lui Bach se face și în aceste locuri speciale. Tot prin anii '70 am făcut turnee în Franța cu *Concerte* de Corelli, *Capriciile* lui Paganini și *Sonatele* de Bach. Așa am cutreierat întregul vest al Franței de la La Rochelle până la Rouen. Am amintiri deosebite. Marea majoritate a turneelor din anii 80/90 s-au concentrat asupra muzicii enesciene, fiind vorba de turnee americane cu Ansamblul „Enescu”, cu pianiștii Lori Walfisch, Mirel Ianeovici și cu cel de curând plecat dintre noi Vladimir Mendelson. Am concertat de la New-York și Washington până la Portland sau Seattle. Am cântat în primă audiție americană *Trioul* de Enescu împreună cu Hovard și Parry Karp, tată și fiu, interpreți de o mare valoare. Să nu uit să amintesc de o altă apariție la un concert în întregime Enescu, la un Festival dedicat lui Menuhin în Elveția, unde alături de aceeași Lori Walfisch am interpretat *Sonata III*, *Sonata II* și *Cvartetul cu pian nr. 2*. Prin anii '90 am avut un turneu cu Filarmonica din Haifa unde există o comunitate românească. Am interpretat sub bagheta lui Cristian Mandeal *Capriciul Român de Enescu*, acolo în premieră. Am întreprins prin anii '80 turnee în Polonia, Cehoslovacia, Germania, Italia, care includeau atât recitaluri, cât și cursuri de măiestrie. După turneele în Japonia, Taiwan și China am observat că tinerii din această ultimă țară

sunt avizi de noutăți, gata să primească idei noi și foarte muncitori. În Taiwan tinerii îmi solicitau fel de fel de informații despre muzica românească. Am ținut și conferințe despre Bela Bartok și folclorul românesc. V-am oferit o panoplie a turneelor tematice care mi-au rămas în suflet. Cred că ce vă povestesc acum probabil o să trezească interes.

S.P.S. Îmi treziți curiozitatea.

Ș.L. În America am făcut turnee cu mari artiști ai muzicii ușoare americane. Mari staruri.

S.P.S. Chiar mă uimiți. Sunteți plin de surprize.

Ș.L. Locuiam la Bloomington. Acolo era o pepinieră de foarte buni instrumentiști de la Indiana University, racolați de grupuri de muzicieni. Am fost și eu cooptat. Călătoream cu autobuzul câte o lună prin toată America. Marii artiști alături de care am cântat, m-au făcut să-mi schimb părerea despre această așa-zisă muzică ușoară. Aveau carismă, un repertoriu uriaș, bine memorat și bine pregătiți, cunoșteau partiturile. Se cânta în mari săli de concerte sau în arene de hochei.

S.P.S. Vă rog numiți pe câțiva dintre ei.

Ș.L. Tom Jones, Perry Como, Johnny Mathis, Tony Bennett, Dionne Warwick ... Așa am cunoscut și America. Lucruri care s-au dovedit plăcute dar și utile din punct de vedere profesional.

S.P.S. În cei doi ani de Conservator petrecuți în România ați dat concerte?

Ș.L. Bineînțeles. Concertam în toată țara.

S.P.S. Lucrurile se leagă. Ați învățat să-l iubiți pe Mozart prin familia Moscu. La Brașov, ați debutat cu orchestră într-un concert Mozart, la vârsta când alți băieți se joacă cu zmeul.

Ș.L. Îmi aduc aminte că mă bucuram să cânt acea muzică minunată. Să dau timpul înapoi. Un concert la Brașov l-am avut apoi la 17 ani ca elev în cls. a XI a. Era la Teatrul Dramatic și am interpretat Concertul de Mendelssohn – Bartholdy. Pe atunci concertam în țară destul de frecvent. Am dat recitaluri și la Ateneu. În repertoriu figurau „Romanțele” de Beethoven. Aș reveni la anii de liceu. Concertul de absolvire a fost la Sala Radio cu muzica lui Bach. În prima parte am cântat din

voce „Cantata țărănească”. Aveam un timbru de bas-bariton. În partea a doua, împreună cu colegul Valeriu Maior, actualmente profesor la Universitatea G. Dima din Cluj, am interpretat dublul concert de Bach. În anii de liceu eram foarte activ din punct de vedere solistic.

S.P.S. O întrebare directă: ați avut trac atunci sau la alte concerte?

S.L. Întotdeauna.

S.P.S. Cum îl depășiți?

S.L. Câteodată îl depășesc, alteori ... mai puțin. Îmi amintesc de o întâmplare din copilărie: când am urcat pe scenă, m-au apucat niște emoții, încât am cântat primele patru măsuri și am plecat. Aveam șapte ani. Emoția e aceeași. Știi că vine, te aștepti că vine și încerci să te lupți cu ea. Și îți spune că o să te ajute să cânti cu mai multă simțire.

S.P.S. Înțeleg că traul are și o parte bună.

S.L. E bun numai atât cât îți provoacă starea emotivă. Dacă interpretezi ca o mașină, e o plictiseală îngrozitoare. Fritz Kreissler zicea: dacă te uiți la public și vezi că se uită la ceas, nu e așa rău. Mai rău e în momentul când vezi că pune mâna la ureche să audă dacă mai merge ceasul.

S.P.S. Să revin la dialogul nostru, pe care l-am deschis sub numele Bach. Ce relație aveți cu acest compozitor?

S.L. Am înregistrat pe disc integrala Sonatelor, în 1995. Întreaga viață m-am ocupat de muzica lui Bach pentru că menține o sănătate emoțională și un echilibru spiritual.

S.P.S. Revin obsedant cu întrebări referitoare la aparițiile dumneavoastră pe scenă. Mai bine zis concertele susținute. Ce influență au asupra unui tânăr muzician pe cale de a se afirma?

S.L. Pe un tânăr muzician îl ajută să creeze relația cu publicul și să învețe să comunice pe scenă cu semenii săi. Noi studiem ore în șir și de multe ori ne sacrificăm copilăria. Nu pentru a cânta într-o cameră, ci pentru a împărți cu oamenii darul muzicii.

S.P.S. Ca o curiozitate. Câte ore studiați pe zi?

Ș.L. Au fost perioade când studiam 9-10 ore pe zi. Mă închideam în apartament și cântam.

În acea vreme Londra era centrul muzical al lumii

S.P.S. În destinul dumneavoastră Londra este o etapă importantă. Când v-ați decis să rămâneți în capitala Regatului Unit?

Ș.L. Când am plecat cu bursă în 1972. În țară am revenit o singură dată, în vacanța de iarnă, în anul următor, 1973. Am petrecut acasă două săptămâni. Deja percepția mea despre libertatea de gândire era alta. Întoarcerea în țară a fost o experiență destul de crudă. Înainte de a pleca nu simțeam așa ceva.

S.P.S. Nu aveți posibilitatea unor comparații.

Ș.L. Dacă până atunci nu ieșisem din țară, cum să pot face comparații? Am conștientizat că la Londra mă lăsase frica. Înainte simțeam o presiune asupra ficatului, simptom care s-a repetat și în perioada celor două săptămâni de vacanță. La Londra nu aveam asemenea stări. În țară situația era sumbră și oamenii vorbeau în șoaptă despre necazurile lor. Rămăsesem cu acest obicei de a coborî vocea ori de câte ori vorbeam despre realități politice.

S.P.S. Câți ani ați stat la Londra?

Ș.L. 4 ani.

S.P.S. Prin istorisiri să reținem anii londonezi.

Ș.L. Frecventam celebra Guildhall School for Music and Drama. Ca bursier luam lecții de vioară cu profesorul Neaman. La anumite intervale de timp venea și Yehudi Menuhin, ca să dea câte un

masterclass. Am avut această minunată șansă să învăț cu marele violonist. Aveam și cursuri de istoria muzicii, de teorie. Am stat doi ani la colegiu, apoi alți doi am profesat, dând concerte.

S.P.S. Știind că sunteți român, Yehudi Menuhin v-a vorbit despre Enescu?

Ș.L. Despre Enescu vorbea mereu. Orice indicație pe care ne-o explica, orice element informativ începea așa: „Maestrul meu Enescu zicea”. Avea o venerație pentru maestrul său. Relația Enescu – Menuhin este una specială. A fost o relație spirituală și sufletească, o îngemănare de două suflete speciale. Menuhin era absolut genial. Nu spunea Einstein că după ce l-a auzit pe Menuhin pe la zece ani a înțeles că Dumnezeu există?! Pe de altă parte, Enescu a fost muzicianul desăvârșit, unul dintre cei mai mari muzicieni ai secolului XX.

S.P.S. O trambulină pentru tinerii interpreți era Concursul George Enescu. Am anticipat o discuție viitoare despre George Enescu.

Ș.L. Eram în liceu când am participat la Concursul Enescu și am obținut o mențiune.

S.P.S. La ce ediție?

Ș.L. La cea din anul 1970.

S.P.S. Punem între paranteze Festivalul Enescu. Vă rog să amintiți de primul concert susținut la Brașov. La începutul dialogului ați amintit de alt concert, nu de primul.

Ș.L. La Brașov mi-am făcut debutul cu orchestră când aveam 14 ani. Cred că era la sala Reduta.

S.P.S. Ce lucrare ați interpretat?

Ș.L. Concertul Nr. 7 de Mozart. Spre marea mea cinste, l-am înlocuit pe Ion Voicu care era bolnav. Mi s-a dat telefon cu o săptămână înainte și am învățat repede lucrarea.

S.P.S. Revenim la perioada londoneză. Dumneavoastră veneați dintr-o țară comunistă care nu avea deschidere culturală spre Occident. Cum era viața muzicală în capitala Marii Britanii?

Ș.L. Înainte de răspunsul propriu-zis un scurt comentariu. România în anii 1950/1960 era sub influența sovietică. Turneele „străine” erau venite din Uniunea Sovietică. Aici este „un dar”. Am avut șansa să-i ascult în țară pe David Oistrach, Leonid Kogan, Sviatoslav Richter, ca să numesc doar câțiva veniți în turneu la București din Uniunea Sovietică bineînțeles. Să recunoaștem nume grele în muzică. Revin cu răspunsul evocator pentru viața muzicală a Londrei. În acea vreme capitala Regatului Unit era centrul muzical al lumii și am avut astfel posibilitatea să mă desăvârșesc, în primul rând, prin marile concerte la care eram în sală. În al doilea rând, am avut legături cu „Amadeus String Quartet” și am studiat cu primul violonist al acestei formații Norbert Brainin.

Aici mă opresc pentru moment din răspunsul la întrebarea dumneavoastră. Simt nevoia să amintesc de două dintre influențele simțite ca muzician care se plasează în afara lecțiilor cu profesorii de vioară. Unul a fost Menahem Pressler despre care voi vorbi mai târziu. Al doilea, l-am amintit deja, Norbert Brainin. Acel Cvartet, prin anii ' 70 a dominat lumea mondială muzicală camerală. Ceea ce m-a influențat a fost perspectiva spirituală, atât asupra cântatului la vioară, cât și a muzicii în general, făcând legături cu filosofia „zen”, cu semnificațiile spirituale ale muzicii bethoveniene. Îmi amintesc că la una din lecțiile cu Norbert Brainin, l-am ascultat într-un apus de soare superb, pe Beethoven. Profesorul m-a dus la rădăcinile violonisticii și ale muzicii. A putut să-mi transmită în câteva lecții aceste mesaje.

S.P.S. *Mi-ați rămas dator cu un răspuns, de care n-am uitat.*

Ș.L. Cursurile de măiestrie le-am făcut cu Nathan Milstein, Henryk Szering și Șandor Vegh. Îmi urmam drumul pentru construirea unei cariere.

S.P.S. *Un program încărcat pe care vi l-ați asumat.*

Ș.L. Eram conștient că acesta mi-e drumul în viață. Și este un drum foarte frumos. Am întâlnit și încă mai întâlnesc oameni foarte interesați. Am lucrat cu cele mai extraordinare creații ale sufletului omenesc. Am fost și sunt înconjurat de o lume de sunete, de armonie.

S.P.S. *Punem deoparte renunțările asumate benevol. Să vă întreb care sunt „ingredientele” necesare în formarea unui bun muzician?*

Ș.L. Să ai pasiune pentru ceea ce faci, să ai o curiozitate continuă de a afla mai multe, de a nu te rezuma la ceea ce ți se pare că deja ai realizat. Totdeauna e o cale lungă de străbătut. Cei care se

grăbesc și se uită după rezultate ușoare, fac un fel de compromis cu arta, cu puterea de a comunica, cu adevărul muzical.

S.P.S. Tot ce ai amintit este valabil pentru desăvârșire în orice domeniu. Vă sugerez să mai zăbovim la Londra și poate să amintiți de drumul parcurs, la propriu vorbesc, până acolo.

Ș.L. De la București la Londra am plecat cu trenul, un drum obositor de două zile. Aveam doar două lire în ciorap. Nu zâmbiți. E la propriu ce vă spun. Deținerea de valută era interzisă. Dacă mă prindeau la graniță cu cele două lire, mă puteau întoarce din drum. La Londra m-a salvat familia Grindea, renumiți acolo în lumea artei.

S.P.S. Cunoșteți familia din țară?

Ș.L. Nu. Când am plecat la Londra, profesoara mea de geografie de la Liceul de Muzică nr. 1 din București mi-a dat un bilețel cu numele cumnatei sale Carola Grindea. În gara Victoria din Londra am dat un telefon doamnei respective, spunându-i disperat că nu mă așteaptă nimeni. Am aflat mai târziu că „reprezentanți” ai ambasadei se aflau în gară. Ei mă spionau de departe să vadă cu cine mă întâlnesc. A venit la mine ginerele doamnei care m-a luat cu mașina. Familia Grindea mi-a oferit găzduire până a început școala. Am rămas apropiați până în ziua de astăzi. Doamna era o profesoară cunoscută la Guildhall, iar soțul, Miron, un prieten al lui Enescu, era autorul unor lucrări în domeniul artelor și jurnalisticii.

S.P.S. Existența dumneavoastră se intersectează din nou cu numele lui Enescu.

Ș.L. Fac un salt în timp doar ca informație. Vom reveni la acest punct al dialogului. Universitatea la care am predat 25 de ani a fost vizitată de Enescu trei ani la rând, între 1948-1950, pe când era artist în rezidență. Directorul care m-a angajat a cântat chiar în orchestra dirijată de Enescu.

S.P.S. Să lămurim despre ce Universitate este vorba.

Ș.L. Illinois, din America.

Dorința mea era să mă perfecționez

S.P.S. De ce ați plecat din Londra?

Ș.L. Deși la Londra aveam succes și dădeam concerte, dorința mea era să mă perfecționez. Mi se părea că trebuie să mă mai cizelez, să îmbunătățesc anumite lucruri în interpretare. Prietenii mi-au sugerat America.

S.P.S. Nu cred că v-ați dus la întâmplare.

Ș.L. Tocmai câștigasem concursul „Royal Society of Arts” și susținusem la BBC un recital *live* cu *Poemul* de Chausson și *Rapsodia Tzigane* de Ravel. Banda am trimis-o în America la doi profesori, cei mai renumiți la vremea aceea: Dorothy De Lay de la Juilliard School în New-York și Josef Gingold la Universitatea Indiana. Amândoi mi-au oferit burse. Ea la Aspen, pe timpul verii, nouă săptămâni de lecții intense. Mi-ar fi fost de mare folos. Însă ideea de a merge la New-York mi-a dispăcut.

S.P.S. De ce?

Ș.L. Acolo viața este agitată, o cursă continuă.

S.P.S. Ați dat curs invitației profesorului Gingold?

Ș.L. Am preferat Universitatea Indiana unde el era profesor. M-a atras faptul că studiasse cu marele violonist Eugene Ysaÿe, supranumit *regele viorii*, și, de asemenea, faptul că îl cunoscuse pe Enescu, el fiind concertmaistru al Orchestrei din Cleveland, cu ani în urmă. Mi s-a părut apropiat de sufletul meu. Această legătură cu Ysaÿe avea să dea roade mult mai târziu în activitatea mea artistică și editorială despre care vom vorbi.

S.P.S. Câți ani ați studiat în America?

Ș.L. Doi ani.

S.P.S. Suficienți pentru a vă determina să rămâneți în America. După terminarea studiilor ce a urmat?

Ș.L. Am fost concertmaistru al Orchestrei Operei din San Francisco. Era interesant să-i acompaniezi pe Domingo, Pavarotti, Montserrat Caballé, Carreras... O experiență care m-a ajutat. Dar după doi ani mi-am dat seama că destinul meu nu e să cânt în fosa. Destinul meu era componenta concertistică și o altă relație cu grupurile muzicale. Aveam și un program foarte obositor: repetiții dimineața, spectacole seara. Sâmbăta și duminica câte două spectacole. Dacă continuam în acest ritm, ar fi fost în detrimentul cântatului solistic.

S.P.S. *Vorbiți de lumea operei. Pe scena Operei din San-Francisco a evoluat vreun român?*

Ș.L. Da. Ileana Cotrubaș și Marius Rintzler.

S.P.S. *Dintre compozitorii de operă pe care l-ați simțit aproape?*

Ș.L. Verdi și Mozart.

S.P.S. *Ați amintit patru nume sacre ale Operei. Ce v-a impresionat la ei?*

Ș.L. Erau mari muzicieni, desăvârșiți, de un mare profesionalism. În special Domingo care ne și dirija. Îmi amintesc de Pavarotti cântând în Tosca, cu o răceală mare, mă refer la boală, de care numai noi știam, cei din orchestră, iar Carreras deși i se declanșase boala nemiloasă, cânta divin în Werther.

S.P.S. *Simt nevoia să vă întrerup. În treacăt ați amintit de familia Rațiu. Am certitudinea că mai sunt multe de istorisit, după cum mi-am notat în schema dialogului nostru. Vă pun o întrebare directă. Cum ați ajuns în anturajul familiei Rațiu?*

Ș.L. Am să decupez esențialul. Revenim la Londra. Când am ajuns acolo, eram printre puținii studenți români. Profesoara Carola Grindea, un nume drag mie, deja amintit, a socotit de cuviință, să mă prezinte lui Ion Rațiu, unul din oamenii cu mare influență în comunitatea românească. Așa l-am cunoscut în primul meu an de ședere la Londra.

S.P.S. *Cu Șerban Lupu, încă de la începutul dialogului nostru, am căzut de acord așa cum am mai spus, că vor fi multe reveniri în timp. În anul 2020 la Editura Corint Istorie, Buc., a văzut lumina tiparului vol. 4 din Jurnalul lui Ion Rațiu. Anii rezistenței (1969-1973) unde am găsit menționat*

numele dumneavoastră în perioada londoneză. E momentul să amintesc, având la îndemână arborele genealogic, că Ioan Rațiu era unchiul dumneavoastră. Voi insera aceste scurte notații făcute de Ion Rațiu în cartea noastră, nu înainte de a vi le citi. Sunteți de acord?

Ș.L. Bineînțeles.

S.P.S. Iată secvențele:

„Sâmbătă, la cină, Oliver și Helen Stutchburz, Șerban și Ann Cantacuzino (născută De Trafford), Godfrey și Eve. Plus Șerban Lupu, nepotul meu violonist și Anda Anastasescu, ambii aici în Anglia cu burse” (Sâmbătă-duminică, 3-4 martie 1973, vol. 4, p.709)

„Vine cu un taxi soția lui Șerban Lupu să-mi aducă discul înregistrat aici la București. El la vioară, Valentin Gheorghiu la pian, orchestra George Enescu, dirijor Cristian Mandeal. Au pus pe disc. (Realizat cu sprijinul Ministerului Culturii din România, University of Illinois și Fundația Ion Rațiu). E vorba de niște bucăți descoperite de Șerban: Caprice Roumain, Suita Impressions d'Enfance și Sonatele (două). Tare aș vrea să le ascult imediat. Dar nu mai am aparatul CD (mi l-au furat minerii) și nici nu am timp”.

Concursurile sunt un rău necesar în drumul unui tânăr muzician

S.P.S. În Memoriul din 1973 înaintat de tatăl dumneavoastră forurilor românești, mai mult politice decât competente, prin care se solicita prelungirea bursei, se subliniază faptul că bursa ați obținut-o datorită talentului. Sunt enumerate premii la concursuri. Și acum întrebarea. Cât de importante sunt concursurile în devenirea unui viitor interpret?

Ș.L. Concursurile sunt un rău necesar în drumul unui tânăr muzician.

S.P.S. Vă rog să detaliați această afirmație.

Ș.L. În primul rând, concursul tinde să devină competiție sportivă. Îți dă o motivație în plus de a te pregăti, de a cânta în condiții dificile, în sensul că presiunea este foarte mare. Există și posibilitatea de a câștiga bani și de a ieși în afara țării, oportunități de a vedea lumea. Prin anii 1970 însemna ceva pentru români. Valabil în general pentru tinerii viețuitori atunci în țările socialiste. Câteodată participarea la concursuri poate să te ajute în carieră, de foarte multe ori nu. Te ajută în situația unui premiu I la un concurs foarte mare. Gândiți-vă câte concursuri sunt și câte sute de violoniști.

Vorbesc de instrumentul meu. Carieră au făcut doar zece, cel mult. Pe de altă parte, a face carieră nu este dependent de concursuri. Ele sunt binevenite pentru că întâlnești profesori, alți studenți și mai ales lucrezi foarte mult. Este o etapă, să-i spunem necesară. Eu am câștigat premii la concursul „Carl Flesch” la Londra, concursul „David Oistrach” la Viena, „Jacques Thibaud” la Paris, „Royal Society of Arts” și „Park Lane Group” la Londra.

S.P.S. Dialogul nostru nu îl vom pune în patul lui Procust. Din contră, îl vreau cât mai spontan, cât mai liber, prin reveniri la unele situații, privite de fiecare dată din altă perspectivă. Accentuez întrebarea următoare. Vă amintiți de concertul din 1968 de la Brașov, dirijat de Ionescu-Galați? Aveați 16 ani. În program Wieniawski.

Ș.L. Era un concert cu Filarmonica din Brașov, dar cu studenți. Deși debutul meu cu orchestra brașoveană fusese cu mult timp înainte, v-am amintit de acest lucru, într-un concert de Mozart.

S.P.S. V-am pus această întrebare, gândindu-mă la Concursul Wieniawski la care ați participat. În ce an a fost?

Ș.L. Este unul dintre cele mai prestigioase din lume. Era în 1972 și desfășurat la Poznan. Atunci am luat o diplomă. Să vă povestesc altceva. În timp ce cântam a fost furtună și s-a întrerupt curentul electric. S-a auzit o explozie. Ce a impresionat juriul a fost că am cântat pe întuneric o sonată de Ysaye și nu m-am întrerupt.

S.P.S. Să rămânem în sfera concursurilor. Pentru Festivalul George Enescu, ediția din 1970, ați făcut parte din lotul României alături de Silvia Marcovici și Andrei Agoston. Ce spune prof. Manoliu într-un interviu despre selecția dumneavoastră: „Șerban Lupu va fi cel mai tânăr candidat. El s-a impus prin calități concertistice evidente și o frumoasă stăpânire scenică. Dovedind o adâncă seriozitate, mai rar întâlnită la vârsta lui, el a muncit intens și a fost în continuu progres, în perioada de pregătire de un an de zile”.

Ș.L. Ce spuneam înainte. Pregătirea este mai importantă decât concursul propriu-zis. Pregătirea se făcea în mai multe etape. Ultima a fost cantonamentul de aici de la Brașov.

S.P.S. Îmi aduc aminte. Dădeați recitaluri. De fapt pentru tinerii aleși erau adevărate verificări ale progresului interpretativ. Se desfășurau fie la Teatrul Muzical, fie la Teatrul Dramatic. Pentru

brașovenii melomani, faptul că lotul României se pregătește aici era un eveniment muzical ce făcea săli pline. Să vorbim și despre pregătire. După părerea mea, extrem de importantă.

Ș.L. Lecții zilnice cu profesorul și cu pianista. A fost o cumulare de studiu muzical și tehnic, într-o perioadă extrem de intensă. Eu eram elev în clasa a XI-a și țin minte că devenisem un fel de erou al liceului, deoarece fusesem selecționat în echipa României.

S.P.S. *Cum ați ajuns să fiți selecționat?*

Ș.L. Înainte era un concurs național la care participau concurenți din toate orașele. La rândul său și acesta avea multe etape. Pentru mine a fost o mare izbândă, eu fiind încă elev de liceu. Nu că eram eu acolo, dar s-a format o echipă care s-a prezentat foarte bine. România a avut întotdeauna talente și tineri foarte bine pregătiți. Mai ales în vremurile acelea profesorii se ocupau foarte intens de cei selectați pentru o competiție. Pentru mine a fost o etapă care m-a ajutat să mă dezvolt și o consider și acum un salt calitativ.

S.P.S. *Cronicile laudative v-au creat o stare de bine? Pentru că erați la vârsta când infatuarea, admirația de sine completează, în unele cazuri, felul de a fi al adolescentului.*

Ș.L. Sigur. La acea vârstă cronicile mi-au dat încredere pentru că recunoșteau efortul meu. Deși erau importante, nu m-am ghidat după ele. Mare bucurie aveau cei din jur, în primul rând părinții, apoi profesorii.

S.P.S. *În ce măsură v-au ajutat cronicile?*

Ș.L. Probabil, ghidați și de aceste cronicile cei care organizau concerte m-au ajutat să fiu programat la Sala Mică a Ateneului, la cea a Palatului și la Radio. Pentru mine a fost un lucru ajutător, o confirmare a posibilităților mele.

S.P.S. *Confirmarea nu numai a talentului, dar și a stăruinței pentru a face performanță, toate acestea sunt menționate într-o cronică semnată de George Sbârcea: „Elev al maestrului Manoliu, violonistul Șerban Lupu - pe care l-a acompaniat cu multă acuratețe profesoara Liliana Iacobescu – stăpânește, pe lângă arcușul ferm, o culoare proprie a tonului, rotunjimea și căldura lui ce se transmite spontan auditorilor. Există o anumită adecvare între muzicianul interpret și*

instrumentul său, care nu se poate însuși, ci este o calitate nativă: i se spune talent, înzestrare, muzicalitate. (...) El are predispoziții tehnice vădite, siguranța aceea pe care n-o dă decât maturitatea artistică.” („Tineri interpreți la Ateneu”, Munca, 1969)

Revin la sensul întrebării anterioare. V-a îmbătat succesul, poate o stare cât se poate de omenească?

Ș.L. Niciodată. Mi se părea că n-am cântat destul de bine, că nu m-am achitat de sarcina muzicală. Am fost și sunt foarte exigent cu mine însumi. Nici nu-mi face plăcere să-mi ascult înregistrările, pentru că aș găsi situații care n-au ieșit cum ar fi trebuit. Rar sunt de acord cu lucruri făcute cu ani în urmă. Evit să ascult înregistrări sau discuri recente pentru că am în minte întreg procesul: cum am lucrat și n-am realizat integral ce mi-am propus.

S.P.S. *Comprimăm timpul. Suntem în 1975. Aveați 23 de ani. Mi-a plăcut un titlu la o cronică din ziarul „Frankfurter Neue Presse”: „O vioară din România”.*

Ș.L. Erau turneele pe care le-am făcut cu Sonatele solo de Bach în Germania.

S.P.S. *Să amintim și de concertul desfășurat la Biserica Sf. Alban din Mainz.*

Ș.L. Este locul cel mai nimerit. Mediul stimulează creația și dă inspirație. Bach a compus în biserică. El își petrecea cea mai parte din zi acolo. Dimineața venea în biserică să vadă dacă toți elevii au uniforme curate. Trecea apoi pe la orgă, fie compunea, fie improviză. În biserică este mediul în care trebuie cântate sonatele de Bach.

Norocul să fiu alături de oameni extraordinari a contribuit la șlefuirea personalității mele

S.P.S. *Revin la anul 1972 când vă aflați la Viena, la „Concursul Internațional de Vioară” desfășurat în cadrul Săptămânii Muzicale ale Vienei. Într-o fotografie îl văd pe David Oistrach, președintele juriului. Vă întreb din nou, cât se poate de simplu: ați avut emoții?*

Ș.L. Venind în fața unor oameni consacrați ai o responsabilitate copleșitoare. Eu am cântat și în fața lui Menuhin, Milstein, Heifetz. Acești oameni sunt deasupra, la un nivel foarte înalt, și în același timp de o mare generozitate. David Oistrach era foarte cald, mi-a adresat cuvinte frumoase, de încurajare după ce am luat premiul. Nu vorbea mult, dar ce spunea avea căldură umană. Aș putea

spune că, astfel de persoane, mai bine-zis elite, au o aură, o putere pe care o transmit și eu am simțit-o. Cântam mai inspirat. Parcă te lasă să pătrunzi în universul lor spiritual. Răspândesc un fel de vibrație care te înalță. Chiar și numai vorbind cu tine. Alături de ei deveneam mai deștept, mai inspirat. Este important când întâlnești mari personalități artistice din domeniul tău. Te ridică pe un alt plan de percepție, nu numai muzicală, dar și umană.

S.P.S. Această permeabilitate este valabilă pentru orice individ care dialoghează cu un asemenea maestru sau e vorba de cei aleși?

Ș.L. Depinde dacă persoana care vine în contact cu acești iluștrii oameni e de o mare deschidere umană și bineînțeles intelectuală. Mulți povestesc despre Enescu. Era de o bunătate extraordinară și îl făcea pe interlocutor să se simtă mai bun. Repet: acești oameni au o putere aparte. Dacă știi să creezi o punte de comunicare cu ei se produce și un mare transport de informație.

S.P.S. Menuhin, Oistrach, nume care trecute într-o autobiografie cântăresc mult.

Ș.L. Cu David Oistrach n-am avut o relație maestru – discipol. M-a ascultat în concurs și mi-a adresat cuvinte laudative. Cu Menuhin este altceva. El a venit și ne-a dat lecții. După aceea l-am întâlnit și cu alte ocazii. Chiar el mi-a dat o scrisoare de recomandare pentru Ion Rațiu. Am amintit deja. Când i-am arătat manuscrisul lucrării „Capriciul român” de Enescu s-a emoționat... aproape că i-au dat lacrimile: „Iată scrisul maestrului meu”. Mi-a propus să-l facem împreună, el să dirijeze. Din păcate n-a fost să fie, pentru că Menuhin a plecat dintre noi.

S.P.S. Întâlnirea cu aceste personalități se transformă într-o experiență de neuitat.

Ș.L. Unele întâlniri chiar m-au schimbat. Fiecare poate fi considerată o cărămidă la dezvoltarea mea. Norocul să fiu alături de oameni extraordinari a contribuit la șlefuirea personalității mele.

S.P.S. Întâlniri cu adevărat binecuvântate.

Ș.L. Sunt cadouri pe care ți le oferă Dumnezeu.

S.P.S. O întrebare la care fac un scurt comentariu. Sunt întâlniri spontane la care lucrează destinul. Există și un „dar”. Anumite persoane caută anturajul unor mari nume din orgoliu. Dau impresia

unui colecționar care le așează într-un insectar pentru a fi arătat. La dumneavoastră cum a funcționat momentul fast al întâlnirilor?

Ș.L. Eram în Anglia, când am traversat o criză profesională: trebuia neapărat să-mi îmbogățesc interpretarea. L-am abordat pe Nathan Milstein căruia i-am spus: „Ce trebuie să fac să meargă mai bine?”. În prezența lui cântam mai bine. Reușisem să sparg zăgazurile care mă încorsetau. Iată fluidul de care am amintit. Soția lui era o frumoasă româncă, Maria Tereza, fiica unui negustor din Iași. Ea a fost cea care i-a cumpărat prima vioară Stradivarius, în alint dând instrumentului numele soției. Deci el cânta pe vioara *Maria Tereza*.

Pentru mine orchestrele au fost un vehicul

S.P.S. *Să trecem la un alt subiect al dialogului nostru: orchestra.*

Ș.L. Pentru mine orchestrele au fost un vehicul. În Anglia a trebuit să mă descurc și financiar și am fost nevoit să cânt în orchestre precum „English Chamber Orchestra” sau „London Mozart Players”. Mi-am făcut cultura muzicală pe viu. Personal mi-a folosit această experiență. În America orchestra este foarte importantă în perioada studiilor. Acum 30 de ani am înființat la Indianapolis „Chamber Orchestra” care este activă și în prezent. La San Francisco am fost concertmaistru al orchestrei operei. Am profitat mult de această perioadă din punct de vedere muzical, învățând partiturile multor opere, ceea ce mi-a deschis orizontul muzical. La Illinois eram concertmaistru al orchestrei *Simfonia* când am făcut și premiera operei Oedip cu orchestră. După cum se vede orchestra a fost o prezență în viața mea.

S.P.S. *Cum evoluează relația solist-orchestră?*

Ș.L. Depinde și de dirijorii cu care cânti. Este un lucru deosebit a cânta ca solist cu orchestră. Am avut multe experiențe plăcute la BBC, când am interpretat live concertele de Brahms și Ceaikovski. Am fost solist în concerte de la Bach la compozitori contemporani. Să amintesc pentru că iată am găsit locul, că de asemenea am făcut premiera concertului „Bizanț după Bizanț” de Theodor Grigoriu în America.

S.P.S. *O să dezvoltăm acest subiect. O altă întrebare în același registru. Ce duce la sudura solist - orchestră?*

S.L. Repet. Important e dirijorul. De ce? Pentru că repetițiile sunt puține, cel mult trei. Lucrarea trebuie cunoscută foarte bine atât de solist, cât și de dirijor.

S.P.S. Cât de importantă este sala de concert ? Vorbesc de spațiu.

S.L. Este importantă acustic. Reușita nu depinde de sală. Sunt unele minunate ca cea din Illinois, altele, să le spun seci, care au o reverberație prea scurtă.

S.P.S. Să aducem în discuție și publicul. În ce măsură atitudinea celor din sală vă impresionează, vă incită?

S.L. Am cântat în foarte multe săli importante: Kennedy Center, Carnegie Hall, Wigmore Hall, Queen Elizabeth, Royal Festival Hall, Konzerthaus și Kammermusik Saal la Filarmonica din Berlin. Sunt doar câteva. Știind că pe acea scenă s-au aflat soliști – genii, ai o stare emoțională aparte. Acum despre public. În Japonia, la un mare festival, cei aflați în sală aveau partiturile în mână și urmăreau astfel muzica și interpretarea. Era un public versat.

S.P.S. Să fie vorba de educație muzicală?

S.L. În Japonia muzica se studiază în școală, e parte din curriculum. Din păcate la noi, în România, nu se prea învață în școală. Trebuie știut că muzica este un obiect care dă cultură.

S.P.S. Revin la orchestra înființată de dumneavoastră în America.

S.L. E vorba de orchestra de cameră din Indianapolis, construită pe scheletul unui cvartet în care eram prim - violonist. Așa s-a ridicat orchestra amintită și numită „Orchestra de cameră din Indianapolis”. Eram consilier artistic și concertmaistru. Se întâmpla acum 40 de ani, probabil prin 1985.

S.P.S. Ați avut un motiv aparte să deveniți un artizan al vreunei orchestre?

S.L. În primul rând îmi făcea plăcere să organizez grupuri muzicale împreună cu prietenii, colegii... Să nu uităm că eram bursier la Bloomington, Indiana University, unde am studiat, una dintre cele

mai bune școli de muzică din America. Absolvenții erau foarte buni instrumentiști. Îmi făcea apoi plăcere să cânt diferite repertorii pentru muzica de cameră, și nu în ultimul rând, îmi plăcea să fiu solist cu asemenea orchestre.

Viața mi-a oferit prilejul multor întâlniri cu oameni deosebiți

S.P.S. În artă, există prietenie sau orgoliul este foarte puternic?

Ș.L. Ce spuneți este valabil pentru orice domeniu. Există prietenii între oamenii de aceeași profesie. Noi muzicienii nu suntem deosebiți de alții.

S.P.S. N-ați pronunțat cuvântul orgoliu.

Ș.L. Pentru că nu văd de ce ar exista orgoliu. În definitiv, noi toți încercăm să studiem și să cercetăm marile lucrări de artă universală. Nu suntem în competiție unii cu alții.

S.P.S. Ce deosebire ar fi între prietenii avute în România și cele pe care vi le-ați făcut în străinătate? Să luam în calcul și vârsta.

Ș.L. Unele prietenii le-am dus din adolescență până în zilele noastre. Altele sunt noi. În viață, când pornești pe un drum nou întâlnești o mulțime de oameni. Puțini pot deveni și prieteni. La baza unei prietenii stă afinitatea, fie de gândire, fie de simțire, dar și împrejurarea. Îmi aduc aminte de „Micul prinț” de Saint-Exupéry, unde vulpea explică cum se face o prietenie. Împrejurările mi l-au dat prieten pe Ian Hobson, încă din 1987, când ne-am găsit în aceeași universitate. Prietenii trainice sunt un dar nemaipomenit și e bine să învățăm a-l prețui. Trebuie să lucrezi la aceste prietenii pentru a le ține în viață. Pe bază de prietenii mergem înainte. În muzică cunoaștem mulți oameni care ne ating, avem multe cunoștințe. Dar prietenii sunt mult mai puține și mult mai valoroase. Noi nu am venit pe acest pământ să fim singuri. Singurătatea e cel mai groaznic blestem care se poate abate asupra noastră.

S.P.S. Stârnesc dialogul cu un nume, cât se poate de drag amândurora: Virginia Zeani.

Ș.L. „Mulțumesc Maică, măicuță, că mi-ai spus”. Așa îi plăcea să vorbească cu mine, ardelenește. Chiar m-a întrebat într-o zi: *Câți ani sunt de când ne-am întâlnit?* Eram la Bloomington la studii. M-

am întors după cei doi ani de concertmaistru al Operei din San Francisco. Acolo am primit rezidența și apoi cetățenia americană. Eu doream de fapt să mai fac niște cursuri cu profesorul meu. E vorba de Josef Gingold de care am amintit. În 1980 am luat legătura cu Matei Călinescu care locuia la Bloomington.

S.P.S. De ce doreați aceste cursuri?

Ș.L. Cântând la operă în fosă, este foarte greu să-ți păstrezi intonația curată. Sunt condiții neprielnice pentru solistica instrumentală. Să revin la întrebarea dumneavoastră. Într-o seară am fost invitat acasă la Matei Călinescu. Acolo era și criticul Cristina Zarifopol. Mi-au spus că sunt în legătură cu Virginia Zeani căreia i-au dat numărul meu de telefon. Foarte curând a venit împreună cu soțul Nicola Lemeny într-o mașină elegantă alb cu albastru și m-au luat la ei acasă. De atunci a început un ritual. În fiecare weekend eram invitatul lor și petreceam acolo ore minunate. Ea o foarte bună gospodină, în ciuda aparențelor, iar el, un om de vastă cultură, cu un dialog elevat. Scia și poezii. Amândoi erau artiști din toate punctele de vedere. Țin minte că am organizat prin 1981 un minifestival Enescu, unde am interpretat *Sonata III*. M-am dus cu o casetă la ei. Am ascultat-o împreună și m-au încurajat. Așa s-a creat această prietenie. Stăteam până la ore mici din noapte, discutam și ascultam muzică. Formau o familie spiritualizată. Pentru mine prietenia pe care mi-au acordat-o a fost o binecuvântare.

S.P.S. Ați adus în discuție câteva nume pe care le respect. Unul dintre ele – Matei Călinescu. În ce împrejurare l-ați cunoscut?

Ș.L. În cadrul miciei comunități române din Bloomington. Într-adevăr era o comunitate. El era profesor foarte apreciat de literatură comparată la Indiana University.

S.P.S. Amintiți și alte persoane.

Ș.L. Era prietenul și colegul meu, matematicianul Ștefan Ralescu, Matei Călinescu cu soția care lucra la Muzeul de Artă al Universității Indiana. Era economistul Spulber care a creat biblioteca română de la Universitate, una din cele mai mari din afara României. Mai era Ciprian Foiaș, profesor de matematică.

S.P.S. Cristina Zarifopol v-a vorbit despre corespondența lui Eminescu cu Veronica Micle?

Ș.L. Atunci abia sosise în America. A pus o întrebare ce ni s-a părut năstrușnică: dacă există catedră de limba română la Universitate. *Sigur că nu*, i s-a răspuns. A stăruit apoi: *eu vreau să fac catedră de limba română*. Și-a luat doctoratul și iată că datorită ei s-a înființat catedra de limba română la Universitatea Indiana, numită „*Studii de limba română*”. Despre corespondența lui Eminescu n-a amintit. Cel puțin cât am fost de față la aceste întâlniri. Din păcate am vești proaste. Un ghinion. Stătea pe terasă la Bloomington. A căzut terasa și în urma accidentului a paralizat. Ce-mi amintesc frumos despre Cristina Zarifopol e că venise cu foarte mult curaj și entuziasm. Bineînțeles că Virginia Zeani avea cea mai mare casă și unde se făceau seratele românești.

S.P.S. *V-aș ruga să schițați în câteva cuvinte două portrete din comunitatea românească. Le alegeți dumneavoastră.*

Ș.L. Nicola Rossi Lemeny, deși nu era român, prin căsătoria cu Virginia Zeani se integrase în comunitatea românească. Era o prezență impunătoare, un bărbat frumos. Când vorbea atrăgea atenția prin vibrația din vocea lui. Îi plăceau șuetele și mai ales avea simț al umorului. În schimb Matei Călinescu era mai retras. Nu vorbea mult, dar ce vorbea era cu tâlc. Așa arăta comunitatea românească prin anii 1980-1982. După aceea eu am plecat.

S.P.S. *Pe Virginia Zeani ați văzut-o pe scenă?*

Ș.L. Din păcate nu. Când a cântat la Opera din San Francisco, eu eram deja plecat. În schimb pe Nicola Rossi Lemeny l-am văzut în Boris Godunov la Universitatea Indiana care deține cel mai mare departament de operă dintre toate universitățile americane. A fost una din ultimele lui apariții scenice. Avea putere actoricească, trăire, în genul lui Șaliapin. Mama rusoaică, tatăl italian. În glumă spunea referitor la această combinație: „putea să iasă foarte prost, dar spre fericirea mea a ieșit foarte bine”.

S.P.S. *În personalitatea dumneavoastră se întâlnesc două modele culturale: română și americană. De ce fac această afirmație? Pentru că, pe de o parte, sunteți român care nu și-a uitat țara, pe de altă parte, trăiți în America aproape de o viață.*

Ș.L. Aș putea să caracterizez personalitatea mea în funcție de muzică și de parametrii mei de comportament nu numai muzical, cum am accentuat, ci și social. Partea românească a rămas izvorul

prim de inspirație și de simțire care mă definește ca suflet. Și acum vorbesc de basmele românești ale copilăriei, de pădurile de lângă Brașov. Bineînțeles și muzica populară. Toate astea au alcătuit fundamentul emoțional, locul secret al inspirației mele. Faptul că am trăit și în alte țări, în special în America, m-a învățat să fiu mai puțin interiorizat, adică să fiu exteriorizat în procesul de a accepta alte modalități, atât în a face muzică, alegerea repertoriului și de ce să n-o spun, de a hotărî proiecte muzicale cum sunt discurile și festivalurile. Sistemul american cere foarte multă energie. În America e mult pragmatism. Facem lucrul acesta și îl facem bine. Nu ezităm, nu abandonăm, nu ne văicărim. Acolo trebuie să fii eficient.

S.P.S. Vă susțin răspunsul cu o mărturie a dumneavoastră găsită într-un interviu. Mai mult, anticipează alte subiecte pe care le vom aborda. Pentru moment o transcriu aici: „Societatea americană te îndeamnă să nu-ți uiti naționalitatea de origine. Am creat Ansamblul <<Enescu>>, de pildă, care acum participă curent la stagiunea de concerte de la Universitate (Illinois n.n), ansamblu care interpretează – normal – și muzică românească.”

Subiectul „orchestre” l-am abordat parțial. Aș vrea să-i nuanțăm semnificația. Cât de importantă devine relația cu dirijorul?

Ș.L. Am avut onoarea să cânt cu unii dintre cei mai buni dirijori din Romania: Cristian Mandeal și Horia Andreescu. Am cântat și cu Mircea Cristescu sau Emil Simon. Am cântat cu Ian Hobson destul de mult care, pe lângă faptul că e un pianist extraordinar, este și un excelent dirijor. Să nu uităm că el a făcut premiera operei Oedip de Enescu în SUA în calitatea de dirijor. Baritonul Ștefan Ignat l-a interpretat pe Oedip, restul distribuției, americani. Acest dirijor învățase nu numai partitura, ci și libretul. Le sufla interpreților în limba franceză. Am cântat cu sir Charles Grove pe vremuri în Anglia, cu Harry Blech, Raymond Leppard, Kirk Trevor, cu mulți dirijori englezi. Se pune problema și impresariatului. Am cântat ca solist cu orchestre de peste 100 de ori, peste 45 de concerte pentru vioară, de la Vivaldi și Locatelli, la contemporani, cum a fost cel de Theodor Grigoriu sau „Capriciul român” de Enescu.

S.P.S. Îl amintiți din nou pe Theodor Grigoriu. Îmi ușurați „munca”. Vă adresez întrebarea: cum v-ați apropiat de acest compozitor? Vă las rolul de evocator.

Ș.L. Există anumite întâlniri în viață care sunt menite să se întâmple. Așa a fost cu Theodor Grigoriu. Nu o întâlnire, ci o colaborare. Într-o zi Lory Walfisch, îmi telefonează să îmi spună că a descoperit o partitură pentru un ansamblu de opt viori „Omagiu lui Enescu” și vrea să mi-o trimită prin fax. Pe

măsură ce curgea din fax, mi s-a părut deosebit de interesantă. Am tras partitura și am cântat-o cu ansamblu. Când am venit în România, prin Ilinca Dumitrescu l-am cunoscut pe Theodor Grigoriu. Așa s-a creat o relație de prietenie și colaborare. Lucrarea lui „Cele patru anotimpuri” le cântasem cu Orchestra Radio înainte. Acum că se împlinesc doi ani de când a murit, va apărea discul la Casa Radio. (*Th. Grigoriu a murit în anul 2014. Acest dialog s-a desfășurat în 2016 n.n.*) E muzica pe care aș fi dorit eu s-o scriu dacă eram compozitor. În același timp, înființasem deja orchestra de cameră din Indianapolis. Pe de altă parte, fiind vorba de aniversarea bisericii Sf. Treime (din Indianapolis), am primit o comandă pentru o lucrare nouă. M-am gândit să vorbesc cu Theodor Grigoriu. El a scris pentru mine *Trinity „Sfânta treime”*, concert pentru vioară, bazat pe muzica bizantină. Este unul din domeniile lui forte. Concertul se numea „Bizanț după Bizanț”. Se referea la cartea lui Iorga. Concertul a avut mare succes. L-am cântat de mai multe ori. A apărut și pe disc. Au urmat încă două lucrări tot din colaborarea noastră: *Sonata pentru vioară solo „În marea trecere”* inspirată de Blaga, partea a III-a de Eminescu și *Sonata pentru vioară și pian „Eterna întoarcere”*. Toate sunt cu miez filozofic. Theodor Grigoriu mereu spunea că această colaborare cu mine i-a dat un nou impuls creativ. Nu a fost un caz singular când compozitori se asociază cu violoniști. Mă gândesc de exemplu la Brahms și Joachim sau Bartok-Szekely. Am avut acest privilegiu să-l cunosc pe Theodor Grigoriu și să-i inspir lucrări scrise pentru mine în mod special.

S.P.S. Voi insera câteva cronici despre concertele susținute cu lucrarea lui Theodor Grigoriu „Bizanț după Bizanț”, nu înainte de a vi le aminti prin lectura.

„Mă bucur să putem spune că, nu demult, o creație românească a atins performanța, nesperată în ultimii ani, de a ajunge la a treia audiție publică! Este vorba despre Concertul pentru vioară și orchestră << Bizanț după Bizanț >> de Theodor Grigoriu, dedicat violonistului Șerban Lupu și interpretat din nou de către acesta la Urbana (SUA), cu orchestra << Simfonia de cameră >> dirijată de Ian Hobson (Concertul a fost retransmis pe posturile americane de radio).

Subliniez și cu această ocazie remarcabila abnegație, talentul și profesionalismul cu care muzicianul Șerban Lupu slujește arta românească și o face cunoscută în toată lumea interpretând lucrări din creația compozitorilor moderni și contemporani (George Enescu, Paul Constantinescu, ș.a).

(...) Așa cum remarca John Frayne – cronicar la <<The News – Gazette >> – cele trei părți ale Concertului (reprezentând Trinitatea) – *Panmelodion*, *Threni* și *Diaphania* – au fost strălucit interpretate de către violonistul Șerban Lupu, care a știut să dea viață sufletului

melodic bizantin creat de către compozitor”. („Români în Auditorium” de Mihaela Marinescu, Actualitatea muzicală, București, an 8, nr. 166, 1 febr. 1997, p.3)

„Ultimele zile ale anului trecut au consemnat un moment fericit pentru muzica românească: la Urbana în SUA, ansamblul *Simfonia da camera* condusă de *Ian Hobson* a oferit un atractiv program de sărbători cu pagini din literatura barocă – Pachelbel, Vivaldi, Corelli – sau de inspirație rococo – Ceaikovski, Variațiunile pentru violoncel și orchestră, și Theodor Grigoriu, Concertul pentru vioară și orchestră *Bizanț după Bizanț*, avându-l ca solist pe Sherban Lupu. Dedicat violonistului român cu o carieră internațională și care este actualmente profesor la University of Illinois, concertul a fost compus în anul 1993 la comanda Bisericii episcopale <<Trinity>> din Indianapolis pentru a fi interpretat în cadrul concertelor ce au celebrat a 75-a aniversare a inaugurării sfântului lăcaș. Lucrarea este inspirată de paleografii melodice bizantine și interpretează ideea conținută de titlul celebrei cărți a lui Nicolae Iorga, cu cele două posibile înțelesuri: o investigare a lumii bizantine după propriile ei modele și o reinterpretare a posterității, iar cele trei părți din care este alcătuită sugerează în linii mari ideea de trinitate: *Panmelodion, Threni, Diaphania*”.

X

X X

Mai departe este preluată în articol o apreciere a unui cronicar american, sublinindu-se efectul produs asupra publicului a tandemului compozitor-interpret: „Lupu și Grigoriu au realizat un schimb de idei musicale și filozofice, iar rezultatul este uimitor - <<Lupu a interpretat cu mare bravură până la ultimul tutti.>>” („Bizanțul la porțile Occidentului” de Ruxandra Arzoiu – România liberă, 9 ianuarie 1977, p.7)

X

X X

„Concertul pentru vioară și orchestră „Trinity” de Theodor Grigoriu – lucrare de o remarcabilă complexitate, consistentă ideatică și subtilitate componistică – a beneficiat de un alt virtuoz pasionat de muzica românească și de cea a lui George Enescu în mod special: Sherban Lupu. Violonistul posedă nu doar dexteritatea mânuirii arcușului ce constă într-o tehnică adaptată meandrelor frazării, ci și în vibrato-ul ce colorează sunetul adâncindu-i

expresia, sau în maniera aproape magică în care construiește fraza, făcând-o să vorbească. Muzica lui Theodor Grigoriu i-a oferit interpretului o gamă variată a trăirilor de sorginte modal – bizantină, de la grandoare și dramatism, la lirism, contemplare și transcendență.” (Despina Petecel – Theodoru - „Filarmonica Transilvania” model de rigoare și flexibilitate 2009.)

Concertul a fost susținut la Ateneul Român cu Filarmonica Transilvania din Cluj dirijor fiind Sasha Goetzel. Lucrarea i-a fost dedicată lui Șerban Lupu (n.n).

„Prima audiție a concertului a încheiat seria manifestărilor aniversare și s-a bucurat de un adevărat triumf, datorat și interpretării desăvârșite a violonistului Șerban Lupu, foarte iubit în acel oraș.” (Anca Florea „Theodor Grigoriu cucerește America”, *Cotidianul, București*, nr. 38, 18 februarie 1997, p. 6)

„Dincolo de precizia și de forța execuției, de ardența și de rafinamentul interpretării – toate calități pe care Șerban Lupu le posedă în cel mai înalt grad – solistului i se cere aici o rezistență pe care nicio altă evoluție în compania orchestrei n-o pretinde: timp de o oră și un sfert, el cântă fără o altă oprire decât minusculele pauze dintre părți (...) Șerban Lupu a realizat o performanță greu de realizat”. (Luminița Vartolomei „Ginta latină” cu subtitlul „Anotimpuri românești”, *Actualitatea muzicală*, nr. 7, iulie, 2002)

M-am simțit stingher pe podium pentru că îmi lipsea vioara

S.P.S. După această acoladă să ne reîntoarcem la dirijat. Un subiect pe care l-am întrerupt de câteva ori. Apăreau alte și alte povești adiacente care completează biografia dumneavoastră. Să continuăm, fără divagație, această temă. Vă întreb direct și aștept același răspuns. Ați cochetat cu dirijatul?

Ș.L. Un *da* care trebuie explicat. Personal n-am fost atins de un morb care să mă facă să conduc, să controlez mulțimile. Unii simt nevoia să dirijeze, dându-le sentimentul puterii.

M-am simțit stingher pe podium pentru că îmi lipsea vioara. De multe ori am condus cu vioara în mână ca un fel de *kapellmeister*. Așa am făcut concertele de Mozart, Vivaldi, Bach, Ocatelli sau Mendelssohn.

S.P.S. Cum v-a influențat experiența de violonist colaborarea cu orchestra?

Ș.L. Să nu uităm că vioara în orchestră este instrumentul conducător. Concertmaistrul este violonist, este sufletul orchestrei. Da, în felul acesta m-a ajutat.

S.P.S. *O părere personală. Sunt dirijori care vor să-și atragă aplauzele, în detrimentul solistului.*

Ș.L. Se mai întâmplă. Aici avem de-a face cu egouri. Pentru a te ridica în fruntea unei orchestre trebuie să ai un ego foarte puternic.

S.P.S. *Țineți cont de sfaturile dirijorului?*

Ș.L. Ideal ar fi să se stabilească colaborarea. Depinde de la caz la caz, de la piesă la piesă. De exemplu, lui Celibidache nu-i plăcea să acompanieze. La Berlin i s-a reproșat acest lucru. Nu accepta să cânte decât cu cei care se pliau pe dorințele lui. Toată viața a vrut să-și impună punctul de vedere. Personal am avut o bună colaborare cu dirijorii.

S.P.S. *Există un dialog cu dirijorul, având la bază partitura?*

Ș.L. Da, în cazul unui concert mai puțin cântat, când e loc să creezi noi moduri de exprimare a unor idei. Ca să explic mai bine iau exemplu *Concertul lui Ceaikovski*, cântat de mii de ori, unde nu mai sunt mari parametri de variații între secțiuni, de tempo, de accente.

S.P.S. *Lumea muzicală, și nu numai, păstrează memoria unor dirijori români afirmați în străinătate?*

Ș.L. În general da. La Opera din San Francisco, aflând că sunt român, au evocat imediat numele lui Ionel Perlea pe care îl socoteau un muzician extraordinar. Când am ajuns în America, Comissiona, aflat la apogeul carierei, era un nume consacrat. L-am cunoscut personal, un om generos, dirijor extraordinar, cu tehnică impecabilă, cu un vast repertoriu. Celibidache a pus amprenta foarte puternic oriunde s-a dus. Orice i s-ar putea imputa, în afară de faptul că a fost un muzician de o cinste ireproșabilă. A făcut multe servicii muzicii. Are câteva performanțe care rămân istorie în interpretarea lui Ravel sau Fauré. Repetițiile cu *Requiemul de Fauré* erau adevărate lecții de muzică.

S.P.S. *Celibidache avea carismă.*

Ș.L. Așa este. A căutat s-o mențină și s-o cultive.

Sunt deschis oricărui fel de repertoriu

S.P.S. *A sosit momentul să abordăm problema repertoriului, un capitol nou în dialogul nostru. Cine vă alege repertoriul?*

Ș.L. Când eram tânăr, în perioada formativă, alții îmi alegeau repertoriul. Eu am o mare curiozitate muzicală, însușire care mă caracterizează. Vreau să investighez cât mai multe perioade, cât mai multe lucrări importante. Așa mi-am alcătuit un repertoriu destul de bogat, ce acoperă cam 300 de ani de muzică. Am cântat desigur Beethoven, Brahms, Ceaikovski. În aceeași măsură m-au pasionat Enescu și Bartok, acesta din urmă cu rădăcini adânci în folclorul românesc transilvan. Am înregistrat toate lucrările lui Bela Bartok pentru vioară și pian împreună cu Ian Hobson. În repertoriu am atât piese mici, cât și mari. La Illinois am cântat toate *cvartelele* târzii ale lui Beethoven, cât și *cvartelele* lui Mozart sau Mendelssohn. Sunt într-un fel într-o continuă investigație pentru alcătuirea repertoriului. Am înregistrat *Sonatele solo* ale lui Bach. Am cântat foarte multă muzică contemporană. Pe pupitrul meu se găsește o lucrare de Violeta Dinescu, o bună compozitoare din Germania.

S.P.S. *Cine este Violeta Dinescu?*

Ș.L. O prietenă care e foarte bună compozitoare și profesoară trăitoare în Germania. A scris o piesă pentru mine intitulată „D'ale Lupului”, un fel umoristic de a mă caracteriza. Am avut colaborări, i-am interpretat de mai multe ori lucrările care au un limbaj foarte interesant, foarte inovator. Irina Mureșan, o elevă de-a mea, i-a înregistrat deja lucrările pentru vioară.

S.P.S. *Nostim titlu „D'ale Lupului”. Pentru moment ne abatem de la istorisirea despre repertoriu în favoarea discografiei dumneavoastră. Să detaliați răspunsul pe care îl aștept, apelând la alte exemple.*

Ș.L. În decursul activităților mele muzicale am înregistrat până acum în jur de 30 de discuri. Enescu are cele mai multe prezențe în discografia mea. Am realizat discuri la diferite case specializate, fie în Anglia sau România, fie în SUA. O altă preocupare a fost focalizată asupra muzicii de virtuositate.

Discul „Violon diabolique” include lucrări de Ernst și Wieniawski. Am fost invitat să fac și am reușit, integrala lucrărilor lui Ernst, cea mai dificilă muzică.

S.P.S. Pe lângă cele amintite să nu uităm muzica românească.

Ș.L. Ea își are locul în discografia mea. Pe lângă imprimări deja amintite în dialogul nostru, să amintesc și înregistrări cu lucrări de Gh. Costinescu sau Dinu Ghezzo.

S.P.S. În ultimii ani v-a preocupat muzica lui Ysaÿe.

Ș.L. Exact. De curând a apărut ultimul meu disc cu descoperiri *violonistice* din lucrările lui Ysaÿe.

S.P.S. Îmi stârniți curiozitatea. Unde le-ați descoperit?

Ș.L. Le-am găsit în bibliotecile din Liège, Bruxelles și New York.

S.P.S. Mai mult ca sigur a existat un motiv pentru aceste investigații.

Ș.L. Eu am studiat cu profesorul Gingold care fusese elevul lui Ysaÿe. În cazul meu, interesul s-a transmis de la profesor la elev. Un număr de opt lucrări inedite, printre care și un concert, au fost foarte bine primite de critică. La Casa Radio am realizat un disc Ysaÿe și Paganini. Preocuparea mea pentru Ysaÿe va continua cu alte înregistrări

S.P.S. Revin la repertoriul dumneavoastră extrem de bogat. Ați abordat lucrări din literatura muzicală barocă, romantică și contemporană.

Ș.L. Repertoriul meu acoperă o perioadă vastă, trecând prin preclasici, impresioniști, moderni și contemporani. Am cântat lucrări din orice perioadă. Este ca un periplu istoric, o călătorie deosebit de interesantă.

S.P.S. Și fascinantă, zic eu. Dintre aceste curențe care credeți că vi se potrivește temperamentului?

Ș.L. Cred că muzica romantică, poate cea franceză. Să spun Cèsar Frank, Claude Debussy, Gabriel Fauré. În tot cazul, am încercat să mă adaptez și ca un bun actor ... să mă transform.

S.P.S. Muzica este și o oglindă a sufletului. Afirmație găsită în cărți despre muzică. V-o însușiți?

Ș.L. Muzica pe care publicul o adoră este scrisă cu sufletul, cu partea cea mai intimă a compozitorului. Astfel îl cunoști. Pe de altă parte, există și muzica contemporană, scrisă din pix, cum zic eu, cu zgomote, cu adunări de note care nu au nicio emoție, nici măcar nu se încheagă. Dar se cântă și așa.

S.P.S. Au un public al lor.

Ș.L. Da. Pentru că muzica clasică e din ce în ce mai puțin predată în școli. Sunt tineri care poate nu au acces la o educație, să-i zicem estetică. E o lipsă a învățământului. Cunoscând muzica scrisă cu sensibilitate, armonioasă, lumea ar deveni mai puțin violentă.

S.P.S. Concluzia mea că nu sunteți cantonat într-un repertoriu anume.

Ș.L. Nu. Dar din punct de vedere violonistic sunt cunoscut, în afară de interpretările mele din Enescu și prin cele din lucrări de mare virtuozitate tehnică, cum ar fi Ernst sau Ysaÿe.

S.P.S. Sunt bine-venite câteva decupaje din aprecierile apărute în presa americană privind interpretarea dumneavoastră înregistrată pe CD. E vorba de compozitorii Ernst și Ysaÿe.

„Fiecare piesă este de mare calibru, iar Lupu oferă fiecărei piese o interpretare deosebită, cu un altruism care nu este niciodată pus la îndoială.”

„Elegia este mai întunecată, mai voalată, iar Lupu răspunde cu un ton fascinant de conspirație, ca și cum ar șopti un secret la urechile cuiva. El găsește aici o mare suavitate, precum și lirism.”

„Șerban Lupu a primit recenzii excelente, în special pentru seria dedicată reînvierii muzicii lui Heinrich Ernst, aceeași abilitate tehnică, sensibilitate interpretativă și angajament explorator sunt expuse aici.”

„Eugene Ysaÿe: Violon Discoveries (Arta divină) este un omagiu sincer și afectuos, nu doar adus legendarului violonist și compozitor belgian, ci și unuia dintre elevii săi cei mai distinși. Violonistul Șerban Lupu a studiat cu Joseph Gingold în anii 1970 la Universitatea Indiana, Gingold, ca profesor iubit și el însuși un violonist distins, a studiat cu Ysaÿe în Belgia între 1927-1930.”

În interpretarea lucrărilor de mare anvergură se cer multe calități, printre care virtuozitate, rigoare, impetuositate comportamentală. Dumneavoastră pe care o alegeți?

S.L. Nu e de ales. Se creează un echilibru. În asta constă dificultatea, să crezi un echilibru între rigoare și fluxul de emoții care te cuprinde.

S.P.S. *Nuanțați răspunsul.*

S.L. O lucrare muzicală este un organism viu. Vibrațiile din care este compusă trăiesc în universul nostru interior și acustic. O dată ce o piesă este însușită și învățată de interpret devine un organism care trăiește în ființa și sufletul său. Ca orice organism ea crește și se dezvoltă hrănită cu energia și gândirea interpretului, devine parte integrantă din ființa sa. De aici vine evoluția interpretărilor în timp. Acest aspect fundamental face ca muzica să fie „eternă”. Numai astfel ea crește în sufletul fiecărui interpret serios și dedicat. În trecut, interpretările unei lucrări celebre, cum ar fi concertul lui Beethoven, variau mult. Era o interpretare creativă. Marii violoniști de la începutul secolului XX erau foarte diferiți. Chiar Enescu se remarcă prin unicitatea interpretărilor sale. În vremurile noastre, consider că majoritatea interpreților, care sunt excelenți instrumentiști, depășind în abilitate tehnică pe cei din generațiile trecute, tind să cânte la fel. Asta se datorează și apariției înregistrărilor care au influențat actul interpretărilor în această goană după perfecțiune. Prin câștigul tehnic însă s-a pierdut originalitatea.

S.P.S. *Când reluați un concert, după un anumit timp, rămâneți cantonat în vechea interpretare sau îi aduceți îmbunătățiri?*

S.L. Nu rămân cantonat într-o interpretare. Îmi schimb optica, văd lucruri de multe ori mai interesante. Când privești un tablou descoperi ceva nou de fiecare dată. Așa și în muzică. Vezi alte semnificații. Niciodată nu poți să cânti la fel. Repet, muzica este vie, vibrează în jurul nostru.

Un muzician trebuie să aibă în suflet misterul muzicii

S.P.S. *Cum vă simțiți într-o sală de concert, într-o lume de iubitori de muzică, nu în calitate de solist, ci ca un consumator de muzică, așezat într-un fotoliu? Vă puteți detașa sau profesionistul își spune cuvântul?*

Ș.L. Un muzician trebuie să se dedubleze. Pe de o parte, să aibă în suflet misterul muzicii. Să nu uităm că la început muzica nu a fost făcută pentru a fi ascultată în săli de concert. În vremurile străvechi avea un rol precis, de a vindeca sau de a se apropia de divinitate. Valabil pentru orice civilizație. Acest rol l-am simțit și eu prin puterea magică pe care o are de a transforma oamenii. Pe de altă parte, în ceea ce privește dedublarea, când ascult muzică îmi vine să zic: „Ah! aici aș face altfel”. Intervine profesionistul.

S.P.S. *Să vă întreb așa. După o carieră performantă cum vă șade ca un consumator de muzică?*

Ș.L. Foarte rar mai ascult discuri sau merg la concerte...

S.P.S. *Mă surprindeți.*

Ș.L. Nu vreau să vă creez acest sentiment. Să vă explic pentru a nu crea neînțelegeri. Majoritatea pieselor le am în cap. Am parcurs repertoriul clasic și romantic, dar și cel din sec. XX. Am cântat în peste 45 de opere, fiind și concertmaistru. Pe măsură ce îmbătrânesc muzica se transformă, capătă alte dimensiuni, alte direcții... Pentru mine muzica se petrece în prezent, o aud în mintea și în sufletul meu.

Lăutarii – viul grai al muzicii din strămoși

S.P.S. *Domnule Șerban Lupu, văd că dialogul nostru cunoaște și pauze, mai bine-zis luni când nu stăm de vorbă. Așa s-a întâmplat și în această vară, cred că prin 2018, când ați fost plecat din țară și la întoarcere invitat la București pentru a comenta la postul de radio România Muzical Concursul George Enescu, mai precis, desfășurarea manifestărilor muzicale competitive. (Asta se întâmpla cu câțiva ani în urmă n.n). Acum sunteți la Brașov și, iată, putem relua firul dialogului. Ca să intru în atmosferă am citit o carte „Arta lăutarilor, izvor al violonisticii moderne” cu un CD pe care se află lucrări interpretate de dumneavoastră din literatura genului. Acum vă adresez o primă întrebare care deschide tema acestei întâlniri. Să lămurim titlul cărții.*

Ș.L. Vă dau un răspuns direct. Titlul susține ideea că lăutarii au creat muzica instrumentală modernă. Fie că se numeau așa, *lăutari*, aici, la noi, fie *trubaduri* sau *truveri* în Apus, ei inventau, ascultau, compuneau, și mergeau din sat în sat, păstrând o tradiție de generații. Să zicem că erau viul

grai al muzicii din strămoși. Lăutarii stau la baza muzicii clasice, în cazul meu pentru vioară. Tot repertoriul clasic se bazează pe arta lăutarilor. Învățau melodii după ureche, fiecare după iscusință, compuneau, după fantezie mai adăugau ceva, inventau, și în felul acesta s-a dezvoltat un întreg repertoriu, ceea ce noi numim folclor. Compozitorii secolului al XIX-lea și începutul secolului XX s-au inspirat din muzica folclorică, cea cântată de lăutari. Folclorul muzical, cel puțin cel instrumental, își are izvorul în arta lăutarilor. Nefiind scris, fără ei s-ar fi pierdut un document.

S.P.S. Cu permisiunea dumneavoastră vă opresc pentru abordarea unei orientări corecte a dialogului. Răspunsul la întrebarea mea lămurește parțial felul cum v-ați împrietenit cu muzica să-i zicem populară. Vă rog să completați ideea. Termenii „lăutăresc” și „popular” îi vom tâlcui ceva mai încolo.

Ș.L. Îmi amintesc că tata m-a dus la Palatul Pionierilor la cercul de muzică populară. Eu cântam bine muzică clasică. El a vrut să învâț și muzică populară. De mic copil, de când îl ascultam pe bunicul cântând la vioară, mi s-a creat dragostea pentru muzica populară, care mai târziu a dat roade.

S.P.S. Despre aceste roade vom vorbi în acest segment de dialog. Reluam ideea anterioară. Vreți să spuneți că lăutarii au o creativitate evidentă?

Ș.L. În primul rând, melodiile lor sunt pure, cum au fost imaginate de strămoși. În al doilea rând, pe măsura abilităților și imaginației fiecăruia, adăugau diferite elemente componistice, structurale, de virtuozitate, făceau muzica mai atractivă, chiar personală.

S.P.S. În momentul când lăutarii au început să se școlească, muzica lor mai avea același farmec, mai emoționa?

Ș.L. Unii, într-adevăr, s-au școlit, cum ar fi la noi Grigoraș Dinicu, alții au rămas așa, fără să citească notele. Am amintit de o trăsătură a lor esențială, capacitatea de a memora, iscusința de a reda aproape instantaneu ceea ce aud. Cântatul după ureche, nu trebuie interpretat aici cu sens peiorativ. E vorba de abilitatea de a înmagazina foarte rapid informații muzicale și a le reda aproape instantaneu. Această abilitate l-a fascinat și pe Enescu. Și el într-o oarecare măsură este dator acestui sistem. Și el avea în mintea lui un întreg repertoriu universal și putea să-l redea. Să ne gândim că Enescu a învățat la început vioara după ureche, cum mărturisește în amintiri, „cu lăutarul satului”. Iată un alt fel de a învăța muzică.

Cei care s-au dus la școli au continuat repertoriul. Depinde de voia fiecăruia de a-și păstra personalitatea. Mai e ceva. Unii lăutari au intrat în ansambluri, și în perioada interbelică și după al Doilea Război Mondial. Aveau posibilitatea să facă turnee, mai ales în străinătate. E cazul lui Grigoraș Dinicu, și nu numai, căruia i s-a dus faima la Paris, New York și Londra.

S.P.S. Că tot e vorba de lăutari școliți. În 1906 Grigoraș Dinicu susține examenul de diplomă la Conservator, în sala Ateneului Român, interpretând concertul de Paganini. Un moment ce trebuie aplaudat. Definiția tarafului, preluată din dicționar, ar fi aceasta: „mică formație muzicală de lăutari”. Probabil că inițial avea o structură specifică.

Ș.L. Era alcătuit din o vioară, o violă care ținea ritmul, un țambal cu rolul pianului și un bas.

S.P.S. Care era statutul soliștilor în mediul rural, pentru că muzica lăutărească s-a consumat la sat.

Ș.L. Fiecare sat avea solistul său. Am întâlnit lăutari locali în Maramureș, invitați să cânte la nunți. Din păcate obiceiul s-a pierdut. Acum oamenii preferă muzică zgomotoasă, manele, grupuri care folosesc tehnologie. Din punctul meu de vedere de o calitate dubioasă. Lăutarii în trecut se acompaniau la vioară și cântau vechi balade eroice, haiducești, în care erau evocate fapte de vitejie, sentimente de iubire pentru pământ, pentru natură pentru persoana dragă. Se bazau pe realitatea care îi înconjură și aveau mult element uman în ele.

S.P.S. Ați fost preocupat de culegerea folclorului muzical, deci o muncă de teren. Așa am înțeles din cele relatate anterior.

Ș.L. Exact. Am colaborat cu muzicologul Speranța Rădulescu. Ea m-a introdus în lumea lăutarilor din diferite zone ale țării care au moduri diferite de a cânta la vioară și de a interpreta muzica. Datorăm mult lăutarilor care au păstrat din generație în generație folclorul românesc autentic. Și în Maramureș, Bucovina, Olt am întâlnit lăutari foarte pricepuți, mari iubitori ai meseriei. O mare parte dintre ei sunt romi, care, e știut, au o iscusință nativă de a învăța după ureche, de a memora un număr extraordinar de cântece. Chiar și muzicienii de muzică cultă le sunt îndatorați, pentru că ei au păstrat de generații folclorul găsit în satele respective. Fără efortul lor toate s-ar fi pierdut.

S.P.S. Să-mi permiteți să vă citesc câteva crâmpeie care exprimă, chiar și succint, meritele dumneavoastră în conservarea muzicii lăutărești: „Artist internațional și profesor la Universitatea

din Illinois, Sherban Lupu s-a impus ca <<vioara întâia>> în fața lăutarilor virtuozii din România” (Adevărul, 19 octombrie, 2009). Am enunțat subtitlul articolului „Sherban Lupu, violonistul care se întrece cu lăutarii”. Și acum fragmentul : „Îndrăgostit încă din adolescență de muzica lui George Enescu, violonistul Sherban Lupu a înțeles rolul important pe care folclorul și virtuozitatea lăutarilor l-au jucat la inspirația marelui compozitor. <<În satul natal Liveni, Enescu a învățat de mic să cânte la vioară, după cum îi arătau lăutarii țigani și toată viața a apreciat talentul înăscut al acestor muzicanți>> spune violonistul. La rândul său, Sherban Lupu nu a ezitat să se ia la întrecere cu unii dintre cei mai renumiți lăutari din țară. Rezultatul acestei întâlniri se regăsește pe CD-ul „Sherban Lupu și virtuozii țărani din România”, editat, recent (2003 n.n), la Electrecord.

X

X X

Sherban Lupu este consacrat ca un violonist extrem de talentat și este apreciat ca unul dintre cei mai însemnați interpreți din lume ai muzicii lui George Enescu. Prestigiul și exigența sa profesională nu l-au oprit să accepte provocarea unei experiențe unice, aceea de a cânta o selecție reprezentativă de muzică din repertoriul unor renumiți lăutari. Parteneri de taraf i-au fost Ion Paul din Budești, Maramureș, un tânăr șofer de basculantă care cântă la ceteră, Ioan Pop din Hoteni, Maramureș, cântăreț la zongură, ceteră, contră, fluiere, tobă, Constantin Lupu din Botoșani, violonist, conducător al grupului de muzică țărănească <<Datina>>, Gheorghe Meti din Negrești-Oaș, ceteraș rom <<fruntea muzicanților oșeni>> și Email Mihaiu din Gherla <<cel mai bun ceteraș al Transilvaniei>>. Tuturor, Sherban Lupu le-a fost <<primaș>>, adică conducător. Însușindu-și perfect tehnica de mare măiestrie a lăutarilor el a câștigat respectul și prietenia talentaților muzicanți”.

După această incursiune jurnalistică, revin la dialog. Ce diferențiază muzica lăutărească din diferite zone ale țării?

Ș.L. Diferențele sunt de natură ritmică și melodică. Muzica din Ardeal folosește adesea ritmuri mai compuse. Asta datorată folclorului maghiar. În muzică nu prea există granițe, toate se întrepătrund. În Moldova sesizăm influențe slave, cât și klezmer din muzica evreiască pentru că aici au fost comunități puternice de evrei. Și în muzica lui Enescu găsim astfel de teme. În Vechiul Regat

vorbim de influențe turcești. Sunt melodii cu intervale mărite sau puțin disonante care dau anumită tristețe, specific orientală.

S.P.S. Am vorbit de diferențe, dar despre elementul unificator?

Ș.L. Repet, muzica nu cunoaște granițe politice. De exemplu: greu de știut unde se delimitează muzica maghiară de cea românească. Enescu făcea o glumă cu prietenii: le cânta o melodie populară și-i întreba ce cred despre ea. Părerii diferite, că e din Dolj sau Gorj. Enescu le spunea răsând: e turcească. Să nu uităm că lăutarii de seamă erau romii, foarte mobili, care circulau mult din Polonia în Ungaria, din Rusia în Cehia și România. Un fel de element unificator.

S.P.S. Muzică lăutărească versus muzică populară. Sunt termeni sinonimi?

Ș.L. Muzică populară este un termen relativ nou pe care l-am găsit în creațiile populare culese. Interesant de urmărit că Bartok a cules intensiv muzică folclorică românească. Fiind un etno muzicolog exemplar, menționa numele fiecărui lăutar și vârsta, consemna că e aproape analfabet, chiar cu adnotarea unor amănunte privitor la interpretare.

Unii erau lăutari de meserie, alții își aduceau aminte de cântece. Să revin la întrebare. Muzica lăutărească e și populară. Termenul „popular” a devenit consacrat mai ales în propaganda regimului comunist care a scos volume, a realizat emisiuni TV cu iz politic. Vezi, doamne, noi colaborăm cu masele populare, adică cu poporul.

S.P.S. CD-ul deja amintit are o prefață-interviu de înaltă ținută pe care îl realizați împreună cu Ion Moantă, iar ca o anexă, reproduceri din câteva gravuri semnate de Denis Auguste Marie Raffet. Și în pictura românească Iser și Popp de Szathmary au avut ca sursă de inspirație lăutarii romi. Prin felul lor de a trăi, libertatea de a-și exterioriza sentimentele, au un mister care atrage, te invită să-i privești.

Ș.L. Sunt de acord că au ceva oriental fiindcă vin din India. Și-au păstrat exotismul, felul diferit de a se exprima. Ca o părere personală, ei nu au un folclor propriu. Au preluat din diferitele regiuni unde s-au așezat, adăugând elemente rome, modulații, niște schimbări de tonalități. M-a interesat cercetarea muzicii lăutărești pentru că am vrut să studiez în profunzime atât muzica lui Enescu, cât și a lui Bartok. În America am înregistrat pe disc integrala lucrărilor pentru vioară ale lui Bartok care s-a inspirat din folclorul românesc și maghiar.

S.P.S. Înainte de a trece la o altă întrebare vreau să vă citez o scurtă mărturisire a lui Enescu: „Să le mulțumim (lăutarilor n.n) că ne-au păstrat muzica, această comoară, ce abia acum prețuiește; numai dâșii ne-au dezgropat-o, au trecut-o și au dat-o în păstrare din tată în fiu, cu acea grijă sfântă ce o au pentru ce le e mai scump pe lume: cântecul”. Ce alți compozitori care ilustrează inspirația din folclor ați avut în vedere?

S.L. La BBC am înregistrat muzică de Glinka, Stravinski, Wieniawski, Dvorak, compozitori din lumea estică.

S.P.S. Mărturișiți că lucrarea „Tzigane” de Ravel reprezintă pentru dumneavoastră „un pivot”. De ce ?

S.L. Poate pentru că această piesă am învățat-o de foarte tânăr și am cântat-o de nenumărate ori. Ea a figurat și într-un recital dat la BBC. Ca urmare a înregistrării mi s-a oferit o bursă în Statele Unite. Mi se pare un strălucit exemplu de adaptare folclorică la formulări clasice, căci Ravel era un mare maestru. Piesa a fost compusă pentru o violonistă de origine maghiară Jelly d'Arányi, nepoata marelui violonist Joseph Joachim. Iată cum se leagă lucrurile.

S.P.S. Mă întorc la CD. Alegeți o piesă pe care ați dori s-o ascultăm.

S.L. Toate îmi sunt dragi. Să zic „Arii ungurești” de Ernst, scrise în sec. al XIX-lea, nu mult după ce a trăit Paganini, o lucrare de mare virtuozitate sau „Carnavalul rus” de Wieniawski, o serie de variațiuni pe o veche melodie lăutărească rusească.

Partitura este limbajul aparte al muzicii

S.P.S: Am înțeles că pentru dumneavoastră studiul muzicii a însemnat citirea cu atenție a partiturilor?

S.L: A învăța și a stăpâni o partitură este un proces evolutiv care începe de la observarea scriiturii cu mare atenție. Relația cu partitura respectivă se dezvoltă în timp. Pe măsură ce o cunoști mai bine, încorporezi muzica. E bine din când în când să te reîntorci la partitură și vei găsi lucruri noi, ceva care ți-a scăpat la prima vedere. Partitura este limbajul aparte al muzicii. Cu el m-am obișnuit încă de

la primele lecții, când am învățat să-l citesc. După ani și ani, partitura, mai ales a bunilor compozitori, îți relevă tot felul de detalii care te ajută în a interpreta și a pătrunde în esența muzicii, în esența ideilor compozitorilor. Un compozitor bun știe să scrie cu puține elemente grafice. El poate să găsească calea spre ceea ce dorește să exprime. Partitura devine o poartă către mintea și sufletul compozitorului. Este ceea ce avem în comun noi interpreții cu compozitorul. Această foaie pe care sunt înscrise semne grafice o consider atât poartă, cât și elemente de dialog peste timp, între mine ca interpret și compozitor. Procesul învățării lucrărilor este un proces evolutiv care se schimbă mereu.

S.P.S: Pentru un solist cât de importantă este memorarea?

S.L: Voi începe răspunsul la întrebarea dumneavoastră cu numele lui Menuhin. El avea o memorie vizuală a partiturii. La concert i se derula în fața ochiilor ca un film. Majoritatea interpreților au memorie auditivă. Mai e și memoria mecanică și memoria emoțională pentru că îți amintești trăirile. E un proces complex. Chiar dacă cânti de pe partitură sau din memorie atitudinea trebuie să fie aceeași. De pe partitură nu citești notele. E doar un ajutor, ca un baston. Problema cu memorarea e numai din sec. XX. Înainte marii violoniști și pianiști cântau de pe note. Dirijorul Bruno Walter spunea un lucru înțelept: nu demonstra că ai memorat, ci respectă partitura.

S.P.S: Vi se întâmplă după ce ați citit o partitură, ca muzica pe care v-ați construit-o mental să sune diferit de cea pe care o veți interpreta. Mă refer la diferența între ce vă imaginați și realitatea compoziției.

S.L: Răspunsul la întrebarea dumneavoastră l-aș începe pornind de la convingerea că muzica este vie, este o construcție care trăiește. Vibrațiile armonice sunt *live*. Repet. Prin partitură le reconstituim în primul rând în minte și le auzim. Pe de altă parte, muzica fiind vie evoluează. Ce-am citit într-o partitură în urmă cu douăzeci de ani, acum o văd altfel. Să luăm ca exemplu pictura: ea este un tablou, a rămas așa cum a creat-o pictorul. Cel care o privește reacționează emoțional și rațional. Muzica n-o vezi. Este partitură, dar numai ce se află dincolo de ea există, trăiește prin interpret și este la fel de reală ca un tablou, o sculptură, o construcție. Partitura înlesnește pătrunderea în universul ideatic și emoțional al unui compozitor.

S.P.S: Vă concentrați asupra partiturii ca și când ați fi scris-o dumneavoastră?

Ș.L: A fi un interpret înseamnă aproape a te identifica cu compozitorul, iar partitura devine parte din propria persoană. Desigur că există afinități mai mari față de anumiți compozitori. Când interpretez muzica lui Enescu am senzația că eu am scris-o. Același lucru mi s-a întâmplat și cu compozitorul Theodor Grigoriu. În general, orice muzică pe care o interpretez devine parte din mine. Practic eu transmit ce a scris compozitorul, dar inevitabil mă simt și părtaș la procesul creației. În altă ordine de idei, de fiecare dată piesa poate să sune altfel. Să nu uităm că muzica este vie. Am repetat mult această idee.

S.P.S: *Știi că sunteți un cercetător al arhivelor pentru a descoperi noi partituri. De unde pasiunea pentru acest domeniu?*

Ș.L: Istoria și arheologia m-au pasionat încă din copilărie. Am citit foarte multe lucrări cu conținut istoric. Mă interesa de asemenea povestea monumentelor. Zic că era *în mine* o înclinare spre cercetări istorico-arheologice.

S.P.S: *Și totuși n-ați îmbrățișat aceste domenii ca o posibilă profesie.*

Ș.L: Eram copil. Atunci nu-mi trecea prin gând că voi face carieră în muzică. Să revin la întrebare. În muzică există o bogăție de materiale rămase în manuscris. Să nu uităm un exemplu celebru, cel al concertelor de Vivaldi. În timpul său nu se cântau aproape deloc, apoi au fost complet uitate. S-au găsit în timp sute de concerte în sertarele biroului său de la Veneția, devenite celebre. Ce m-a făcut să fac muncă de cercetare în muzică a fost lectura unei biografii a lui George Enescu, singura în engleză, semnată de Noel Malcom. La cuprins se menționau diferite lucrări, între care și un „Capriciu român” pentru vioară și orchestră. Am devenit deosebit de interesat de această informație. După cum se știe Enescu nu avea nicio lucrare publicată sau cunoscută pentru vioară și orchestră la data aceea.

S.P.S: *Când ați descoperit această referință, unde vă aflați?*

Ș.L: Se întâmpla prin 1990. Eram profesor la Universitatea din Illinois.

S.P.S: *Vă rog să continuați istorisirea aventurii în cercetarea manuscriselor enesciene.*

S.L: Vroiam să aflu mai multe despre lucrarea deja amintită. A fost un concurs de împerejurări fericit. Când ai un proiect important de multe ori lucrurile vin de la sine. M-am întors în România și am cunoscut-o pe directoarea de atunci a „Muzeului George Enescu” din București, doamna Clemansa Firca. Știa că există niște pagini de manuscris pe care mi le-a pus la dispoziție. Pe când eram solist la un conert al Filarmonicii din Cluj-Napoca, l-am cunoscut pe compozitorul Cornel Țăranu și am reușit să-l cooptez în acest proiect. El mai făcuse *restaurări* ale lucrărilor enesciene. Era expert în acest domeniu. Împreună am pus laolaltă paginile de manuscris enesciene, alcătuind o lucrare coerentă. Eu m-am ocupat de partea viorii, el a reconstruit materialul orchestral. Avem o lucrare de vreo 30 de minute, un concert de virtuoziitate lăutărească „Capriciul român”. O dată ce am început, am căutat și alte lucrări de Enescu. Le-am găsit, le-am restaurat, să spun așa, și am publicat împreună cu Institutul Cultural Român opt volume cu lucrări inedite de George Enescu. Izbânda m-a încurajat și am făcut incursiuni în a găsi lucrări interesante și ale altor compozitori.

S.P.S: *Cu permisiunea dumneavoastră vă întrerup. Voi aduce un plus de informație prin lectura unor fragmente dintr-un articol, zic eu, ilustrativ pentru răspunsul anterior.*

„Iată că, la Cluj, compozitorul Cornel Țăranu s-a dedicat completării unei alte partituri enesciene, și ea rămasă în schiță <<Capriciul românesc pentru vioară și orchestră>> (...). I s-a reproșat uneori lui Enescu a nu fi scris niciun concert pentru vioară și orchestră. În el violonistul și compozitorul de geniu coexistau, astfel încât pomenitul reproș își afla partea sa de justificare. Iată însă că acest <<Capriciu>>, adus la lumină prin demersul componistic <<complementar>> asumat de Cornel Țăranu și interpretat pur și simplu magistral de violonistul Șerban Lupu, poate compensa, întrucâtva, acest gol din creația enesciană. (...)

Șerban Lupu este un violinist de foarte înaltă clasă, în arta căruia puternicul talent înnăscut, s-a lăsat impregnate de contactele didactice cu maeștrii (Szering, Milstein, Delay sau Gingold). De asemenea, o anumită modernitate a unora dintre opțiunile sale repertoriale se întâlnesc cu asimilarea stilizată a exemplului megaliților giganți ai trecutului viorii. La editarea unui CD al său, revista franceză Diapason sub semnătura exigentului critic Jean Michel Molkhov, îi rezerva lui Șerban Lupu o cronică neobișnuit de entuziastă.” (Samir Goleescu, „Enescu inedit”, Monitorul, 24 martie, 1997, rubrica Cronica muzicală)

Să înnodăm sfârșitul răspunsului anterior cu întrebarea următoare. E vorba de incursiunile în cercetarea arhivelor pentru a găsi lucrări neștiute și interesante. Vă întreb dacă le-ați găsit.

Ș.L: Da. Mi-am amintit că profesorul meu Gingold, fost elev al lui Ysayë, marele violonist de la începutul secolului XX, mi-a spus că există lucrări, încă nedescoperite ale acestuia. Am scotocit în diferite biblioteci, pentru mine o muncă foarte interesantă, chiar fascinantă. E vorba de Ysayë, ca să fiu bine-înțeles.

S.P.S: *Vă rog să mă corecți dacă voi greși. Nu l-ați interpretat în premieră la Brașov?*

Ș.L: Nu greșiți. E vorba de *Concertul în sol minor pentru vioară și orchestră* de Eugène Ysaÿe. Premiera absolută a fost în 2015 cu Filarmonica din Brașov.

S.P.S: *A da acestor manuscrise o formă coerentă cere muncă și pasiune.*

Ș.L: După ce le-am descoperit a urmat o muncă de corectare, de adaptări, „de restaurare” pentru a fi prezentate publicului.

Pentru mine partitura este singura sursă de adevăr

S.P.S: *Pe o partitură compozitorul dă indicații până la cel mai mic detaliu ... cum să folosești arcușul ... tempoul ... Le-am numit doar ca exemplu. Aceste precizări nu vă pun în încurcătură, în sensul că vă lasă o marjă restrânsă de opțiuni.*

Ș.L: În legătură cu indicațiile de care vorbeai, depinde de compozitor. De la Mozart la Beethoven, compozitorii nu au dat multe precizări, dar cele notate sunt esențiale. O dată ce intri pe un drum adevărat de comunicare cu compozitorul, nu poți să dai pe alături de la acea cale, ce duce la adevărul muzical. Avem cazul lui Enescu. Convins că are un limbaj inedit, limbajul bazat pe muzica populară românească, necunoscut celor din Occident, a scris cu cel mai mic detaliu o mulțime de indicații, care să-l facă și pe un interpret din Coreea sau China să poată cânta cât mai aproape de stilul lăutăresc românesc. Sunt multe detalii, cuvinte uneori inventate de el care să exprime acest limbaj. Un material foarte util.

S.P.S: *Înțeleg că v-ați lăsat condus de îndrumările compozitorului.*

Ș.L: Din fericire lucrările pe care le-am interpretat, și aici vorbim de sute, erau bine scrise, geniale. Nici n-aș îndrăzni să schimb sau să adaug ceva. E ca și cum într-un tablou al unui maestru, începi să

adaugi o linie, o pensulă. Pentru mine partitura este singura sursă de adevăr de la care pornește interpretarea.

S.P.S: În ce măsură un interpret poate fi unic în interpretare, mai bine-zis să aibă „stilul său”?

S.L: Nu toți interpreții au un stil unic, pentru că tu ca interpret trebuie să fii cinstit față de compozitor. Pe de altă parte, sunt și interpreți, și chiar au succes, care încearcă să șocheze, prin elemente străine de intenția compozitorului. Zic eu pentru un succes superficial. Desigur că fiecare interpret redă într-un anumit fel o piesă. Interpreții din prima jumătate a sec. XX erau personalități distincte. Pe Oistrach, Menuhin, Szering aproape că-i recunoșteai. Asta nu înseamnă că nu erau fideli compozitorilor. Cu timpul fenomenul este altul: avem multe interpretări similare care nu se deosebesc una de alta.

S.P.S: De ce?

S.L: Fiecare tânăr interpret are la îndemână zeci și zeci de interpretări anterioare ale altora. Mai ales de când cu tehnologia avansată. Am observat și la elevii mei, la generațiile tinere, care copiază, imită. Sunt interpreți care nu se remarcă cu nimic individual într-o creație a unei capodopere muzicale, dar o cântă extrem de bine. Se pune întrebarea: ce-i mai valoros, să ai o interpretare individuală, cum aveau marii maeștri? Sau să interpretezi cât se poate de corect, inclusiv conținutul emoțional, dar care, fără să vrea, a fost împrumutat de la alții? Un exemplu: premiera concertului de Beethoven a fost dată la Londra, după o primă audiție care n-a avut niciun succes. Publicul se plictisea îngrozitor. Violonistul Franz Clement, pentru a nu pierde asistența, între partea întâi și partea a doua a apelat la un truc. Cu vioara pe la spate imita cântecul păsărelelor. Adevărata premieră a concertului a fost dată de tânărul violonist Josef Joachim la vârsta de 12 ani, dirijor fiind Mendelssohn-Bartholdy. În perioada când nu existau înregistrări, pentru un interpret erau prime audiții. Aveau libertate de exprimare. Acum nu mai se întâmplă așa. La concursuri, interpreții dacă cântă cumva ieșit din comun, nu sunt apreciați. Execuția perfect muzicală este mai importantă decât aportul individual.

S.P.S: La următoarea întrebare vă rog să răspundeți apelând la memoria și experiența dumneavoastră. În ce măsură stilul de interpretare al unei partituri s-a schimbat din anul când l-ați executat prima dată. Mă gândesc la concertul pentru vioară al lui Mozart, pe care l-ați interpretat la 14 ani, apoi concertele de Mendelssohn-Bartholdy, Wieniawski...

Ș.L: Cu timpul începi să vezi lucrurile structurat. Deja mintea este învățată să citească altfel. Un copil de 14 ani dacă ia o piesă de Shakespeare citește cuvintele. Dacă are talent, cuvintele au haz. În schimb un actor înțelege semnificația fiecărui cuvânt, a fiecărei fraze ... a fiecărui moment din piesă. Deci nu mă refer la interpretările pe care le-am avut în tinerețe. Au fost cum au fost, cu bunele și cu relele lor. Acum eu sunt altul, m-am schimbat. În timp am căpătat o altă abilitate de a recrea emoțiile unei lucrări.

S.P.S: *În tinerețe ați avut formată o imagine personală asupra muzicii pe care urma să-o interpretați?*

Ș.L: Nu este vorba despre imaginea formată. Simt muzica, o trăiesc, o respir. Muzica în sine este un limbaj al sufletului, dincolo de cuvinte, este o artă mai apropiată de spiritul care ne-a creat. Ea ne luminează calea. Când studiez mă pierd în muzică. Pentru mine este o lume vie, poate mai vie decât lumea care mă înconjoară.

S.P.S: *Revin la o discuție anterioară. E bine tu, ca interpret, să păstrezi lucrurile așa cum și-a dorit compozitorul?*

Ș.L: Asta e datoria fiecărui interpret să fie cât mai fidel intențiilor compozitorului. Unii reușesc, alții mai puțin, deși sunt de bună-credință. Compozițiile trăiesc prin interpret care se implică. Nu cred într-o interpretare rece, detașată, lipsită de un aport emoțional.

S.P.S: *În ce măsură viața unui compozitor, contextul istoric îi amprentează lucrările?*

Ș.L: E adevărat ce spuneți. Eu socotesc că un compozitor trebuie să reflecte prin lucrările sale lumea în care trăiește. Artă este o oglindă în care ne vedem. Să-i dăm crezare lui Shakespeare. Creatorul, adică omul de artă, pune în fața semenilor niște oglinzi, inspirate din epoca în care trăiește. Să ne gândim că Mozart călătorea în capitale ale muzicii, constatând iluminismul, care s-a răsfrânt în muzica sa.

S.P.S: *Dar cu muzica contemporană cum stau lucrurile?*

Ș.L: Ea reflectă perioada contorsionată, de rătăcire spirituală, când omul caută cu disperare un adevăr în care să se ancoreze. Fiecare compozitor, după părerea mea, ar trebui să se inspire din pământul și lumea în care trăiește și să aducă ceva viu, să ajute societatea.

Am crescut cu numele lui Enescu

S.P.S: *Dacă am în vedere osârdia dumneavoastră pentru a pune în valoare muzica enesciană, o întrebare care mi se pare firească. În ce împrejurare l-ați descoperit pe Enescu?*

Ș.L: Am crescut cu numele lui George Enescu. Era un fel de Dumnezeu care ne călăuzea pașii muzicali în adolescență. Mai mult de ordin simbolic, teoretic, consider acum. Concret, nu-l știam foarte bine, până când am învățat *Sonata a II-a pentru pian și vioară*. Spre norocul meu cu profesorul George Manoliu, un fin cunoscător al muzicii enesciene. El mi-a arătat în cel mai mic detaliu cum să realizez pe strunele viorii tot felul de culori care aparțin limbajului enescian, cum să vibrez, cum să creez sunete. Toate mi-au deschis o poartă de percepție, nu numai muzicală, dar și violonistică.

S.P.S: *Acest răspuns îl voi corobora cu o afirmație a lui Sherban Lupu, apărută într-un articol dintr-un ziar bucureștean, la bază un interviu din anul 1995 realizat de Costin Popa. Îl găsesc bine-venit pentru înțelegerea efortului dumneavoastră în re-descoperirea muzicii enesciene. Vi-l amintesc prin lectură.*

„În perioada actuală, George Enescu capătă renumele de foarte important compozitor, de pivot al componisticii secolului XX. Prin eforturile mele și ale câtorva colegi am obținut să introducem în programele mele din străinătate câte o lucrare de Enescu și vă pot spune că ele au fost receptate la fel, cum sunt primite azi cele de Prokofiev, Bartók sau Strawinski. Sunt foarte mândru de acest fapt. Muzica lui începe abia acum să-și găsească un loc mai larg în inimile și mințile ascultătorilor. Ca orice geniu, Enescu a fost înaintea timpului său. Eu mă identific foarte mult cu repertoriul enescian și, în plus, am făcut eforturi în sensul promovării discurilor cu Enescu – interpret.”

După această acoladă necesară, revin la dialogul nostru. Înțeleg că prima lucrare enesciană interpretată a fost Sonata a II-a pentru pian și vioară.

Ș.L: Exact. Pe vremea aceea nu aveam alte vehicule prin care să mă apropii de Enescu. Era prima piesă cât de cât accesibilă.

S.P.S: *Voi avansa în timp. Numiți un moment solistic cu una din lucrările lui Enescu, pe care îl considerați important.*

Ș.L: *Să amintesc de interpretarea *Capriciului român*.*

S.P.S: *Cu permisiunea dumneavoastră vă citesc un fragment din „Gânduri despre Enescu” de Cornel Țăranu. (Radio România, 13-19 august 2001)*

„În anii din urmă am reușit, îmboldit și de Șerban Lupu să reconstitui și să orchestrez *Capriciul Român* de Enescu, pentru vioară și orchestră, ce continuă linia rapsodismului său matur, a *Suitei sătești* și a *Impresiilor din copilărie*.”

Unde s-a întâmplat această interpretare a Capriciului ? În biografia dumneavoastră există multe momente legate de creația enesciană.

Ș.L: Desigur. Au fost multe evenimente importante, pe care le consider faste, asociate muzicii enesciene. Și nu numai violonistice. La Expoziția Mondială de la Hanovra în 2000, când a fost ziua României. Am cântat cu Filarmonica din București sub bagheta lui Cristian Mandeal. Sala a fost plină. De neuitat. În anul 2005, prin eforturi deosebite, am reușit să strâng fonduri și să prezint opera Oedip în Statele Unite. Iată că, după atâția ani de la premiera din 1956 de la Paris, ajunge să fie cântată la Universitatea Illinois care beneficiază de o mare sală de concerte.

S.P.S: *Înțeleg că e vorba de un spectacol „operă în concert”.*

Ș.L: Da. Am avut cântăreți americani, iar în rolul principal românul Ștefan Ignat de la Opera din București. Soliștii aveau costume, interacționau între ei, era un joc de scenă. Orchestra se afla pe scenă în fundal. Acțiunea se desfășura în fața ei. Eforturile au fost mari. Cel mai mult m-a ajutat Universitatea din Illinois și, într-o mai mică măsură, Institutul Cultural Român. M-am implicat mult în acest proiect inițiat de mine. Să mai amintesc, în aceeași ordine de idei, că am fost concertmaistru al orchestrei de aici, sub bagheta bunului meu prieten Ian Hobson. S-a realizat și un disc la Albany Records, foarte apreciat de enescologii români Pascal Benteoiu și Th. Grigoriu. De asemenea am făcut în Statele Unite premiera la *Trio pentru vioară, pian și violoncel* în anul 2000, cu ocazia unui *Festival Enescu* pe care l-am organizat la Universitatea din Illinois. În peregrinările sale americane, Enescu a venit și la Illinois prin 1948-1950, în calitate de profesor, invitat în rezidență. Susținea concerte și dădea lecții de vioară și pian. Am întâlnit oameni care cântaseră în orchestra

dirijată de el. Chiar directorul care m-a angajat fusese un tânăr student ce cânta la clarinet, când Enescu dirijase *Simfonia a II-a* de Brahms. O întâlnire ce i-a schimbat gândirea muzicală. La Festivalul Enescu, deja amintit, de la Illinois, a venit și Pascal Bentoiu, invitat de mine. El a lucrat intens la reconstituirea *Trioului* o lucrare foarte interesantă.

S.P.S. Am convenit că dialogul nostru nu va fi bătut în cuie. Vor exista și întreruperi care aduc un plus de informație. În arhiva dumneavoastră am găsit două scrisori, una de la Pascal Bentoiu și alta de la Annie Bentoiu pe care le voi așeza la Capitolul Anexe. Aș dori să adaug că Annie Bentoiu, un intelectual aristocrat, prin cele două volume „Timpul ce ni s-a dat. Memorii” (Ed. Humanitas) rămâne un martor realist, dar și îndurerat al unei istorii încă neînțeleasă de mulți, despre perioada terorii comuniste 1944-1947. Am simțit nevoia să amintesc acest lucru. Vă rog să continuați istorisirea despre manuscrise enesciene și interpretări.

*S.L. Să vorbesc și de alte momente deosebite. E vorba de interpretarea Sonatei a III-a în caracter popular la concertul dat la Carnegie Hall în cinstea vizitei în America a Președintelui Constantinescu. Colaborarea a fost cu buna mea prietenă Lorry Walfish. Pe de altă parte, Sonata a III-a și alte lucrări camerale le-am interpretat și la Kennedy Center, dar și la Veneția, în biserica unde Vivaldi era profesor. Să amintesc un lucru important pentru mine: am înregistrat prima dată la BBC, după interpretarea lui Enescu, *Împresiile din copilărie*, o lucrare cvasinecunoscută prin 1990. Vă povestesc o întâmplare amuzantă: în timpul înregistrării, la una din mișcări am fost întrerupt de o voce din cabină care m-a rugat să cânt pasajul ceva mai lent. Spre surprinderea mea era o persoană mai în vârstă, care, am aflat, fusese producătorul lui Enescu. El își notase pe partitură timpii lui Enescu. Am interpretat muzica enesciană și la Royal Festival sau Queen Elizabeth Hall din Londra.*

S.P.S. Vă rog vorbiți despre șederea lui Enescu în America.

S.L. În anii 1930 Enescu a fost solicitat să devină directorul Filarmonicii din New York. Am găsit cronici extraordinare despre acest lucru. Știu precis că prin 1948-1950 dădea câte un master class la Universitatea Illinois, câte o lună. Locuia în campusul Universității. Cei care au trăit acele momente mi-au povestit că era o sărbătoare muzicală, pentru că el dirija orchestra dar era și solist. Am găsit imprimări de la repetiții. În perioada Illinois era în vârstă, gârbovit și suferind. La cursuri îl aduceau în lectică. A dirijat și orchestra din Cleveland. La repetiție, trecea o dată prin lucrare, apoi instrumentiștii erau liberi. Seara, la concert era o altă persoană, parcă avea flăcări în ochi. Erau stări

însuflă instrumentiștilor care interpretau ca transfigurați. *Ne ducea pe un tărâm pe care n-am fost niciodată, îmi povestea Josef Gingold care era concertmaistrul orchestrei.*

S.P.S: Mi-ați oferit o călătorie specială prin universul interpretărilor date de dumneavoastră muzicii enesciene. Acolo unde este cazul, și iată momentul a sosit, vă citesc fragmente din cronicile muzicale care rotunjesc subiectul, pe care le voi insera apoi în carte. Respect cronologia.

„Prestigiul concertului s-a vădit chiar din alcătuirea programului, care a cuprins lucrări de mare ținută din literatura camerală a secolului XX. Doi dintre aceștia, Bela Bartok și George Enescu. (...) Ei bine, cred că un mare merit al lui Șerban Lupu este acela că el știe să transforme un recital într-un <<spectacol>> în sensul cel mai bun al cuvântului. (...) Șerban Lupu are capacitatea marilor artiști de a-ți menține mereu treaz interesul, de a-ți capta sensibilitatea și a crea tensiunea emoțională potrivită fiecărei lucrări în parte. Nicio frază nu este redată la fel; i se găsește la fiecare reluare o nuanță nouă de culoare, un sens nou.” (Olga Grigorescu „Spectacolul muzicii de cameră”, Cotidianul, 25 septembrie 1993, p6)

În ceea ce urmează e vorba de concertul de la Sala Mică a Parlamentului susținut de violonistul Șerban Lupu și pianista Ilinca Dumitrescu.

„Trei maeștri ai componisticii secolului XX au făcut subiectul recitalului de sonate susținut de violonistul Șerban Lupu și pianista Ilinca Dumitrescu. În versiunea de excepție a acestui duo cameral, aplaudat în țară și străinătate, muzica lui Bartok, Prokofiev și Enescu a dezvăluit nebanuite frumuseți de rostire intens lirică, pasională, uneori dramatică. Pentru noi rămâne însă de neuitat tălmăcirea dată *Sonatei a III-a în caracter popular românesc* de George Enescu. Este o altă viziune a altei generații, capabilă a descifra sensuri noi ale capodoperei. Am ascultat un discurs plin de poezie, cu umbre și lumini tainice, cu învolburări topite în senin. Doar muzicieni care au atins pragul maturității spirituale pot încerca o asemenea reinventare a peisajului sonor enescian. Fără să-i trădeze sensurile, păstrându-i grațioasele proporții, Șerban Lupu și Ilinca Dumitrescu au găsit o cale nouă spre această muzică. Cred că am asistat în discreția unui concert cameral la evenimentul redescoperirii, care este similar cu cel al perenității muzicii lui George Enescu”. (Grigore Constantinescu, „Șerban Lupu l-a reinventat pe Enescu”, Info Festival / Festivalul Internațional George Enescu, septembrie 1995)

X

X X

„Recitalul susținut de către violonistul Sherban Lupu și pianista Ilinca Dumitrescu a constituit unul dintre puținele momente camerale de reală valoare incluse în Festivalul „Enescu” (din România n.n), atât calităților deosebite ale protagoniștilor, cât și prin opusurile alese, pornind de la ideea plasării muzicii enesciene în contextul creației contemporanilor săi. (...) Ilinca Dumitrescu este directoarea Muzeului „Enescu”, Sherban Lupu este membru fondator al Societății „Enescu” din America, deci amândoi au un adevărat cult pentru muzica enesciană, pe care o cântă în întreaga lume, prezentând publicului, fie în concert, fie prin înregistrări radio sau discografice *Sonata III*, pe care au cântat-o și cu o lună în urmă, în recitalul lor de la Muzeul „Enescu”, a constituit o revelație pentru ascultători, partitura binecunoscută căpătând noi străluciri, noi conotații de ordin expresiv și conceptual, în special în modul de construire a atmosferei specifice acestei muzici cu totul aparte.” (Anca Florea, „Cultul muzicii enesciene” în Azi – suplimentul „Spectacolul muzicii” An I, nr. 34, 11 oct 1995, p 7)

X

X X

Ș.L: Vă întrerup lectura care îmi creează o stare de bine. Fiind menționată *Societatea Enescu din America* mă simt dator să aduc alte informații în legătură cu promovarea muzicii românești în America. În colaborare cu „Fundatia Sigismund Toduță” din Cluj-Napoca am inclus în programul concertului aniversar al Ansamblului „Enescu” din 2003 *Concertul pentru orchestră de coarde nr. 1* al compozitorului clujean Sigismund Toduță, datat 1951. A fost o primă audiție americană, retransmis la radio, bucurându-se de multă atenție din partea melomanilor și a presei.

Vă rog continuați lectura fragmentelor care păstrează memoria unor evenimente muzicale de mare ținută. Mi le reamintesc cu multă bucurie.

S.P.S: „Aniversarea de zece ani impresionantă” titrează <<The News Gazette>> din Urbana după concertul aniversar al Ansamblului <<Enescu>> din primăvara acestui an (2003 n.n). A fost un concert care a oferit auditoriului un program muzical de la Baroc până la secolul XX. Concertul despre care vorbim, în al cărui program s-au aflat lucrări precum, suita de dansuri din opera <<The Fairy Queen>> de Purcell, a prilejuit o evoluție din partea ansamblului caracterizată prin excelentă disciplină și tonuri strălucitoare, marcând o linie ascendentă,

susținută și de un repertoriu adecvat: cele două fugi din <<Arta fugii>> a lui Bach, care au urmat dansurilor lui Purcell, au evidențiat marea artă a ansamblului, reconfirmată apoi și în Suita pentru vioară și orchestră de coarde de Sibelius, care l-a avut ca solist pe Sherban Lupu, în lucrarea de Donizetti, apoi în cea de Enescu – partea solistică interpretată tot de Sherban Lupu – sau de Villa Lobos. Finalul serii, apreciat a fi fost și cel mai ambițios, a aparținut <<Concertului pentru orchestră de coarde nr. 1>> al compozitorului clujean Sigismund Toduță (concert datat 1951). Lucrarea, ce trădează simpatia compozitorului față de școala neoclasică și devoțiunea pentru muzica populară românească, prezentată în primă audiție americană, a înregistrat un mare succes, concertul fiind retransmis și la radio. (...) „Succesul american al lucrării lui Sigismund Toduță a marcat în felul acesta un punct culminant al momentelor românești, în popularizarea cărora <<Ansamblul Enescu>> înființat și condus de maestrul Sherban Lupu – s-a angajat cu totală dăruire”. (Michaela Bocu, Muzica lui Sigismund Toduță în America, Adevărul de Cluj, marți, 19 august, 2003)

„Șerban Lupu este un excepțional violinist roman stabilit astăzi în America. În ultimii ani – sau poate dintotdeauna – Sherban Lupu trăiește sub magia geniului enescian” (Cristina Sârbu în „Viața medicală”, București, an VII, nr. 41, 13 oct 1995, p 11).

X

X X

„Sherban Lupu a reușit să imprime piesei („Capriciul românesc” n.n) un farmec aparte, fiindcă el însuși este un liric, nu un dramatic, dar mai presus de toate rămâne un seducător interpret al violonisticii lăutărești. Instrumentul solist se află permanent pe prim-plan, conducând discursul muzical al întregii piese. Dirijorul Cristian Mandeal l-a secondat cu rigurozitate, lăsându-i totuși acea libertate de mișcare în rubato-ul enescian atât de caracteristic. <<Capriciul românesc pentru vioară și orchestră>> este o spectaculoasă recuperare a unui manuscris sortit uitării, dacă Sherban Lupu și Cornel Țăranu nu s-ar fi implicat total în aducerea la lumină a unui document inedit de real folos” (Viorel Cosma „Eveniment George Enescu – inedit <<Capriciul românesc pentru vioară și orchestră>>” în Curierul românesc, anul XI, nr. 7 (150), iulie 1999.

„Fost elev al lui Yehudi Menuhin, Șerban Lupu este considerat astăzi cel mai mare interpret al lui George Enescu. Sonata a III-a pentru vioară de Enescu, prezentată în recitalul susținut de Șerban Lupu la Carnegie Hall, în iunie 1998, a fost apreciată drept un document

reprezentativ al muzicii instrumentale a sec. XX” (pasaj preluat din revista Gramophone în „Exilul asumat ca misiune” de A. Ștefan, România Liberă, 29 mai, 2001, p.16)

X

X X

În arhiva dumneavoastră am găsit un articol, plin de vibrație apreciativă a interpretărilor, semnat de criticul muzical Rob Cowan. A apărut în revista engleză „Gramophone” prilejuit de lansarea unui album CD „George Enescu” editat de Casa de înregistrări „Electrecord”.

„Când îl asculți pe Șerban Lupu e ca și cum te-ai afla în fața unui violonist de geniu, plămădit din Enescu însuși (elegantă și strălucire) și Issac Stern (verticalitate intelectuală, intensitatea atacului). Sincronizarea lui Șerban Lupu este ireproșabilă. Ascultați începutul lucrării <<Impressions d'enfance>> sau <<Sonata III>> în care Enescu pare să se dezlănțuie, să alunge tristețea și apoi începe să danseze. Suspinele arcușului lui Șerban Lupu amintesc de stilul saxofoniștilor de jazz, iar măestria lui în interpretarea acordurilor țigănești este unică (...). Cristian Mandeal și orchestra din București se ridică la înălțimea exigențelor lui Enescu și Țăranu, iar în interpretarea lui Lupu se regăsesc temperamentul și culoarea care l-au făcut celebru în domeniul muzicii de cameră”.

Cercetarea manuscriselor a fost o încununare a unei vieți pe care am dăruit-o creației enesciene

S.P.S: O întrebare pe care o consider la fel de edificatoare pentru a demonstra efortul dumneavoastră în aducerea la lumină a tot ce aparține universului muzicii enesciene. Ce surprize v-a oferit cercetarea manuscriselor compozitorului?

Ș.L: Această cercetare a fost o încununare a unei vieți pe care am dăruit-o creației enesciene. Manuscrisele mi-au relevat un Enescu pe care noi nu-l cunoșteam. Mai ales lucrările din tinerețe, nu numai piese intime, unele aproape mărturisiri personale, altele ocazionale pentru diferite evenimente, care se întâmplau în viața lui de student la Paris sau mai târziu. Am descoperit fațetele unui Enescu pe care nu le cunoșteam, mai ales noi violoniștii și cei care cântăm muzică de cameră enesciană, adevărate bijuterii. Ele ne arată un Enescu plin de căldură, de gingășie ... Îl cunoaștem mai bine prin aceste lucrări, decât l-am cunoscut chiar și din biografiile sale, pentru că personalitatea lui, să recunoaștem, rămâne și astăzi un mister. Aceste lucrări scrise în diferite etape ale vieții, de la vârsta de nouă ani până în ultimul an, înainte de a muri, ne arată dimensiunea sa sufletească. Piese de mare

cultură, de înțelepciune, de inspirație. Cum spunea Brahms: *aș da orice să am inspirația lui Schumann de a crea melodii*. Și Enescu are acest dar extraordinar.

S.P.S: *Cu permisiunea dumneavoastră vă întrerup pentru câteva întrebări al căror răspuns aș vrea să lămurească interesul pentru cercetare. Prima întrebare. Unde ați găsit manuscrisele?*

S.L: Majoritatea sunt la Muzeul Enescu din București, dar și la Biblioteca Uniunii Compozitorilor.

S.P.S: *A doua întrebare inclusă în același registru. Explicați demersul dumneavoastră în editarea manuscriselor.*

S.L: A trebuit să le reconstruiesc, să revizuiesc foarte multe elemente muzicale pentru că unele erau crochiuri, altele neterminate sau într-o fază incipientă. A fost o muncă asiduă, dar am făcut-o cu mult devotament. Împreună cu Muzeul Enescu și Institutul Cultural Român am publicat opt volume cu lucrări inedite de Enescu, atât pentru vioară, cât și cele camerale. Pe unele le-am orchestrat. Scopul meu cu aceste piese a fost să-l aduc pe Enescu mai aproape de tinerii interpreți. Noi, violoniștii, să zic trecuți de o anumită vârstă, îl cunoșteam prin lucrările lui de maturitate, de mare complexitate, cu un mesaj profund ce ține de spiritualitatea românească. El s-a înscris în rândul muzicienilor de mare importanță ai secolului XX.

S.P.S: *Cum văd tinerii muzica lui George Enescu?*

S.L: Având un mesaj atât de complex, tinerii interpreți erau ținuți la distanță. Muzica enesciană li se părea un fel de cetate interzisă, un munte la care nu ajungi decât dacă te maturizezi muzical, la o anumită vârstă, așa cum mi s-a întâmplat și mie. Acum aceste piese se caută. Am primit solicitări din Filipine, Japonia, interpreții s-au apropiat de Enescu, l-au simțit mai aproape de sufletul și de evoluția lor. Au descoperit astfel drumul spre lucrările sale mai complexe. Au reușit să-i interpreteze lucrările la un nivel destul de ridicat. Asta și mulțumită lui Enescu, care în *Sonata III* dă indicații extraordinar de minuțioase pentru realizarea efectelor sonore.

S.P.S: *Vă întreb din curiozitatea unui nespecialist. Aceste indicații nu sunt cumva restrictive? Subiectul l-am abordat în alt context. E vorba nu numai despre Enescu dar și de alți compozitori.*

Ș.L: Pornind de la indicații există cel puțin două feluri de interpretare: unul corect și altul incorect. Cel corect tratează partitura ca ceva sfânt. La cel incorect, din păcate, destui dintre cei tineri, care ignoră indicațiile, și luați de temperamentul lor vulcanic, ajung la distorsionări și caricaturizări, mutilează sensul muzical. Participă la concursuri și sunt consternați că nu au avansat în interpretare. Unii au intenția de a-și face publicitate, pentru alții egoul este atât de puternic, încât încearcă să strivească compozitorul.

S.P.S: *Se poate vorbi de un stil nou în interpretarea lucrărilor lui Enescu?*

Ș.L: Dacă există vreo diferență, asta se întâmplă în trecut. Să mărturisesc acum că la *Sonata a III-a în caracter popular pentru pian și vioară* am auzit interpretări formidabile ale unor artiști străini. Poate repet, dar subliniez faptul că Enescu a notat pe partitură cele mai mici indicii. Partitura devine o scriitură cu detalii, un unicat în literatura violonistică. Oricine se descurcă.

S.P.S: *Mi-ați rămas dator cu prima parte a întrebării.*

Ș.L: Diferențe nu există. Muzica este un limbaj internațional.

S.P.S: *Îl citiți pe Enescu și cu suflet de român?*

Ș.L: Într-un fel, da. E muzică care îmi este aproape, face parte din sângele meu, o încorporez în sufletul meu ca s-o pot reda.

Fiecare filă scrisă de Enescu este o binecuvântare ...

S.P.S: *Ceea ce mi-ați povestit este în legătură cu manuscrisele sale.*

Ș.L: Într-adevăr, a fost o muncă de cercetare care a durat mulți ani. Așa am descoperit „*Capriciul român*” pentru vioară și orchestră de care am vorbit parțial. Era menționat, dar nu se găsisese manuscrisul. L-am cooptat în acest proiect și pe compozitorul Cornel Țăranu. Împreună am făcut investigații și am găsit manuscrise pentru această lucrare. Sunt diferite etape, până la forma finală ale acestui concert pentru vioară și orchestră. Partea cea mai frumoasă este Doina din Partea a II-a, o doină de jale, chiar cutremurătoare. Enescu nu folosea teme folclorice ca atare, le inventa el însuși. Pentru el folclorul este atât de perfect, încât nu-l putea utiliza sub alte forme. Am putea spune că se dovedește a fi o apoteoză a artei lăutărești românești. A fost cântat la diferite ediții ale Festivalului

Internațional George Enescu, dar și în America. A devenit o piesă importantă pentru vioară și orchestră. Cornel Țăranu, cu mare dibăcie, a reconstruit partea orchestrală, iar subsemnatul m-am ocupat de partea solistică de vioară. Nu vreau să repet. Am redat lumii violonistice lucrări enesciene care ni-l apropie mai mult pe compozitor. Să nu uităm că pentru noi românii Enescu este de importanța lui Beethoven pentru nemți sau Ceaikovski pentru ruși. Fiecare filă scrisă de Enescu este o binecuvântare pe care ne-a lăsat-o acest geniu.

S.P.S: Vă întrerup deoarece vreau să inserez un bilet semnat de Cornel Țăranu care demostrează, atât cooperarea pentru a oferi lucrarea lui Enescu interpreților, cât și migala, atenția la fiecare detaliu al manuscrisului. Celelalte două corespondențe le voi așeza la capitolul final „Anexe”.

[Bilet olograf, nedatat]

Dragă Șerban

Ai aici p. III cu mici modificări (o măsură în minus, una în plus – după manuscris).

P(artea) I-a sună senzațional, am fost realmente bulversat, împreună cu Simon la a II-a repetiție – o mare muzică, împreună cu talentul tău va rezulta ceva extraordinar!

Sper (...) să rezolv și p II-a, care e o horă lungă.

Deci, vom începe p II – apoi p I –

Succes la recital!

Cu drag

Cornel

P.S. Vor mai fi 3 repetiții generale, azi m-am întâlnit cu Lory

Biletul ajunge la Șerban Lupu prin Ilinca Dumitrescu, cum e notat pe verso.

X

X X

S.P.S: Să continuăm. Mai are vreo latură necunoscută pentru dumneavoastră creația lui Enescu?

Ș.L: Munca mea este doar o picătură. Sper că se vor găsi și alți muzicieni care să se aplece asupra manuscriselor și poate se vor găsi și alte lucrări pentru alte instrumente. Să nu uităm că am avut un

Pascal Bentoiu, un Theodor Grigoriu, pe lângă Cornel Țăranu deja amintit, care au făcut și ei cercetări și au adus la lumină lucrări foarte importante. Sper că tânăra generația de interpreți să se concentreze asupra acestor lucrări.

S.P.S: Să vă întreb așa. Dintre lucrările lui Enescu pe care ați găsit-o dificilă?

Ș.L: Lucrările camerale sunt mai dificile, mai ales cele cu pian. Pe cele pentru vioară le-am îmbrățișat cu bucurie sufletească pentru a-mi îmbogăți mie imaginația și inima. Muzica lui Enescu nu se cântă cu mare ușurință. Multă vreme, mulți interpreți erau circumspecți și nu prea se apropiiau de această muzică, cu un limbaj neașteptat din punct de vedere muzical-componistic. Ca interpret îți trebuie o anumită deschidere și percepție, pentru că orice lucrare trebuie studiată în profunzime.

S.P.S: O întrebare în legătură cu punerea în circulație destul de târziu a muzicii enesciene. De ce?

Ș.L: Târziu și nu prea. Să nu uităm că *Poema română* a fost cântată de el pe când era student la Paris cu orchestra Colonne. A fost un succes formidabil pentru un tânăr muzician. Malher însuși i-a dirijat la New York *Poema Română* în 1911. După aceea a durat ceva timp ca să devină o muzică mai cunoscută. Poate și lipsa interpreților. Să nu uităm că România intrase în izolare. Muzicienii români nu puteau să-l cânte pe Enescu în străinătate. Muzica lui, așa cum bine spunea Theodor Grigoriu, este a unei lumi virtuale care nu va exista niciodată și nu se adresa nevoilor emoționale imediate. A fost o descoperire în timp. Acum se cântă din ce în ce mai mult.

S.P.S: Și munca dumneavoastră, împreună cu cei câțiva colaboratori apropiați, a contribuit la impunerea muzicii enesciene în lumea largă. Ați pronunțat cuvântul „intimitate” în contextul muzicii lui Enescu. Ați găsit elemente biografice în lucrările sale?

Ș.L: Cu viața personală era foarte discret. E vorba de intimitatea muzicală. Cunoaștem doar stări sufletești. Era foarte perceptibil la ce se întâmpla în jurul său. Lucrurile exterioare îl influențau și le transpunea în muzică.

S.P.S: O întrebare ca o prelungire a biografiei compozitorului: relația cu Casa Regală.

Ș.L: Aproximarea de Casa Regală este evidentă. În lucrările sale din tinerețe apare Imnul Regal, introdus în diferite ipostaze. Într-un *duo* foarte frumos pentru vioară și violoncel găsim imnul regal.

Lucrarea *Aubade*, un fel de mulțumire soarelui în cursul dimineții, are la bază imnul regal. Enescu a rămas întreaga viață recunoscător Casei Regale pentru că l-a ajutat. Și Martha Bibescu i-a înlesnit să fie cântat la Paris pe când era student.

S.P.S: Alături de ce pianiști ați interpretat lucrările lui Enescu?

Ș.L: S-o luăm pe rând. În decursul anilor am colaborat cu peste douăzeci de pianiști. Cea mai aproape de suflet a fost cu inegalabilul pianist și muzician Valentin Gheorghiu. Îmi aduc aminte și acum de felul cum cânta: își dădea capul pe spate, parcă el compunea. Muzica aceasta era parte din ființa lui. În felul acesta am înregistrat împreună marile lucrări pentru pian și vioară, extrem de apreciate de cronicari ai lumii. Pentru mine această colaborare este un moment de referință. Am colaborat și cu alți mari pianiști: Ian Hobson, care mi-a fost coleg la Universitatea din Illinois sau Lorry Walfish, care mi-a fost aproape 29 de ani partener în America al muzicii enesciene. L-a cunoscut personal pe Enescu. Am menționat-o pe colega mea Ilinca Dumitrescu, o pianistă de mare valoare a școlii muzicale românești. Am interpretat împreună multe lucrări enesciene, atât în țară, cât și în Europa. Mă simt privilegiat deoarece Enescu este un element definitoriu al vieții mele.

S.P.S: George Enescu avea o exigență recunoscută.

Ș.L: Într-adevăr. Era extrem de riguros. Spunea că în momentul când compune i se pare că e jupuit de viu. E motivul pentru care aprobase publicarea doar a 33 de opusuri. Cred că ar fi motivul pentru care a rămas puțin cunoscut o perioadă. Desigur că erau cele mai valoroase lucrări din moment ce maestrul și-a dat acordul. Fiind vorba de un asemenea geniu orice a scris, orice hârtie are valoare muzicală. Pascal Benteoiu, Th. Grigoriu și subsemnatul am reușit să umplem niște goluri prin cercetările noastre. Enescu a păstrat toate hârtiile. Le lăsa pentru că urma un alt proiect.

S.P.S: Enescu avea obiceiul să înceapă lucrări, le lăsa neterminate, se apuca de alta. Așa îmi explic eu existența atâtor piese rămase în manuscris.

Ș.L: Nu era vorba de un drum greșit. Într-un moment altceva îi capta atenția, intensitatea concentrării sale. Un obicei probabil rămas din copilărie: când era greu să procure hârtie. Avea obiceiul ca pe aceeași coală cu portativ să scrie și alte lucrări. Dacă întorci foaia găsești o altă lucrare.

S.P.S: Enescu trăia poveștile.

S.L: Una din primele lucrări scrisă la nouă ani este o poveste. El trăia încă din copilărie poveștile. Să mai adăugăm alte trăsături, printre care umorul. Cei care l-au cunoscut spuneau asta. Sunt de fapt stări ale omului. O piesă, foarte târziu scrisă, la comanda Conservatorului din Paris are o altă stare. E vorba de o privire înțeleaptă asupra vieții.

Evaluările le faci în timp

S.P.S: Nu știu dacă am spus, dar această carte s-a născut și din plăcerea dialogurilor noastre, din păcate, unele reluate la intervale mari de timp. Venind acum spre locuința dumneavoastră mi-am organizat mental planul conversației, de la care sunt sigură, ne vom abate. Mereu apar alte întâmplări pe care mi le istorisiți cu mult har, demne de a fi transcrise în carte. Așa că m-am așezat comod în fotoliu, am deschis reportofonul și vă adresez prima întrebare. Viața dumneavoastră este și a fost trepidantă: repetiții, concerte, imprimări. V-ați simțit obosit vreodată?

S.L: De multe ori. Trag aer adânc în piept de câteva ori și merg mai departe. Cale de întoarcere nu există. A te opri înseamnă moarte artistică și chiar psihică, din moment ce ai hotărât să mergi pe drumul ăsta cu dedicație și cu dragoste. Noi muzicienii suntem extraordinar de norocoși față de semenii noștri, pentru că lucrăm cu cele mai frumoase materiale pe care le-a produs omenirea: muzica. Trebuie să mulțumim celui de sus pentru acest dar și să facem tot posibilul să-l împărțim cu cei din jur. Să vă spun ceva: și teatrul este viu, dar te poți bucura de o piesă și dacă o citești. Bineînțeles un spectacol este impresionant. În schimb, muzica nu o poți citi. Ea trăiește prin interpreți. Aici e diferența.

S.P.S: După un concert, aveți un moment de intimitate, când vă autoevaluați interpretarea?

S.L: În general nu e bine să te autoevaluezi imediat după concert. Vorbesc din proprie experiență. Ești subiectiv, adrenalina încă lucrează. Poți să tragi concluzii pripite, fie pozitive, fie negative. Dar e bine să-ți amintești greșelile. La fel ca un fotbalist care iese pe teren și se gândește cum a ratat un 11 metri. Evaluările le faci după un timp, după ce lucrurile s-au așezat. Apoi îndrăznesc să ascult înregistrarea.

S.P.S: Aș vrea să știu ce reacție aveți în momentul când ascultați înregistrarea.

Ș.L: În general nu sunt prea încântat de prestația mea. Am impresia că nu m-am încadrat în parametrii pe care mi i-am propus. În sinea mea sunt destul de dezamăgit. Asta e firea mea. Așa sunt înainte de a asculta înregistrarea. După, am surpriza că am cântat bine, că n-a fost prea rău.

S.P.S: *Pentru că sunteți un perfecționist.*

Ș.L: Unii așa numesc starea asta.

S.P.S: *V-a plăcut virtuozitatea?*

Ș.L: Mi-a surâs ideea de a interpreta lucrări dificile.

S.P.S: *Dacă am ajuns în acest punct al dialogului vă adresez o întrebare al cărui răspuns ar putea fi o scurtă lecție pentru tinerii interpreți. Este vorba de aspectele tehnicii instrumentale, respectiv ale viorii.*

Ș.L: Bine ales acest subiect al dialogului. Am vorbit despre aspectele spirituale, intelectuale și emoționale ale muzicii. Dar n-am vorbit despre tehnica muzicii, o preocupare constantă pentru mine. Întreaga viață ne-o dedicăm ca să îmbunătățim și să ne adaptăm tehnica la nevoile noastre muzicale. Într-un fel reacționează corpul la douăzeci de ani și altfel la șaptezeci. Desigur că tehnicitatea și coordonarea athletică, să spun așa, se stabilesc încă din copilărie. Un copil care are talent trebuie să studieze foarte mult, asiduu. Acum se pun bazele la coordonarea mișcărilor, a reflexelor, a rapidității mentale de a comanda mișcările musculare. Sunt deprinderi ca la oricare sport. Mai târziu, tehnica devine un vehicul prin care ne satisfacem nevoile muzicale. Nu o învățăm o dată și pentru totdeauna și cu asta gata. Trebuie să evoluăm în funcție de cerințe și adaptăm tehnica, mijloacele de expresie năzuințelor noastre muzicale. În anii '60 David Oistrach, venit în România pentru un concert, a dat un interviu la radio. A spus un lucru care ne-a uimit pe toți: decisese ca la cei șaiszeci de ani să reia pentru a patra oară, ți-neți cont, studiile de Kreutzer, un fel de carte fundamentală pentru tinerii violoniști. Mai târziu am aflat că Jascha Heifetz, celebrul violonist, poate cel mai bun tehnician, o dată pe an întrerupea cântatul, cam o lună, și începea de la zero ca să-și reajusteze tehnica. Același lucru l-am observat și la Franco Galli, celebrul profesor și violonist italian, cu care am avut șansa să fac cursuri o vară la Indiana University. Într-o dimineață trecând pe la studioul său l-am auzit făcând cele mai elementare exerciții pentru vioară. Așa își construia ziua. Și eu am aplicat această metodă.

Tehnica trebuie reinnoită. E ca o renaștere în care îți reeduci corpul și mintea. Recomand elevilor mei să uite din când în când aproape tot ce-au învățat și măcar pentru o scurtă perioadă de timp să încerce niște exerciții fundamentale, să se privească în oglindă să-și observe gestică, să vadă toate regulile de paralelism pe care noi le-am învățat.

S.P.S: Am avut dreptate. Interesantă și de reținut lecția „en bref” pe care ați oferit-o. Urmează un alt registru la fel de important al dialogului, anticipat prin câteva întrebări. Acum intenția este de a-l detalia. Dumneavoastră aveți la activ multe înregistrări care s-au bucurat de elogii. Din când în când le ascultați, așa stând în fotoliu, cu ochii închiși?

Ș.L: În ce spuneți dumneavoastră e vorba de un meloman. La mine e puțin altfel. Le ascult ca să verific dacă a fost așa cum am gândit. Nu le ascult din mai multe motive: în primul rând, eu am muzica în cap și deja a evoluat în mintea mea de la apariția discului, a înregistrării.

S.P.S: De ce vă întreb. Reascultând înregistrarea după ce lucrurile s-au așezat, se poate să observați ceva ce trebuia să faceți și nu ați făcut?

Ș.L: Întotdeauna găsești câte ceva. Încercând să sistematizez și să cataloghez înregistrările pe o perioadă de patruzeci de ani, am găsit și lucruri surprinzător de bune. Așa că surprize apar.

S.P.S: Sunt cele plăcute care dau un sentiment tonic. Pot fi și neplăcute.

Ș.L: Din moment ce am avut peste o mie de concerte, nu toate le poți face la același nivel. Important e să ai mai multe reușite decât nereușite.

S.P.S: Care socotiți că ar fi înregistrarea cea mai dragă?

Ș.L: Una care mi-e foarte dragă și va rămâne poate de referință este un CD Enescu făcut cu Valentin Gheorghiu. Acolo sunt niște interpretări de referință.

Activitatea didactică a început paralel cu cea concertistică

S.P.S: Astăzi vă propun ca subiect pentru dialogul nostru, activitatea dumneavoastră didactică. Cum a început?

Ș.L: Activitatea didactică a început paralel cu cea concertistică, pentru că de la bun început în Anglia aveam poziția de profesor. Pe de altă parte, dădeam ore particulare încă din ultimii ani de studenție. La Universitatea din Indiana eram profesor asistent, unde aveam clasa mea de elevi. Mulți dintre elevii mei de la Universitatea Illinois au devenit la rândul lor profesori la diferite Universități. Și din China am o elevă, acum profesor la Universitatea din Nanting. Am susținut cursuri de măiestrie în Germania, Italia, Polonia, Cehia, Olanda, Taiwan.

S.P.S: *În ce perioadă ați avut cele mai mari satisfacții didactice? Aceasta este întrebarea, al cărei răspuns îl aștept după ce vă amintesc cele câteva cuvinte de recunoaștere a meritelor dumneavoastră venite din partea fostului profesor Josef Gingold în 10 decembrie 1985: „Este o plăcere să menționez că domnul Sherban Lupu este, în opinia mea, un violonist minunat. Stăpânirea sa asupra instrumentului și cunoștințele sale ca muzician sunt calități care pot fi folosite ca profesor și mai presus de toate ca solist. Domnul Lupu este un om extrem de inteligent.”*

Ș.L: Poziția mea de profesor la Universitatea din Illinois timp de 25 de ani a fost definitorie din punct de vedere pedagogic. Am ținut diferite cursuri, nu numai de vioară, dar și de muzică de cameră sau ansamblu de corzi, cum a fost „Ansamblul Enescu”. Doream să-i învăț pe elevi din ce dobândisem eu în anii de studii. Am făcut înregistrări cu ei, am dat concerte împreună. Am avut peste opt sute de elevi în cei 25 de ani de profesorat, printre care și pe româncă Irina Mureșanu, care a obținut și premii internaționale și face o carieră strălucită în SUA și nu numai.

S.P.S: *Am așteptat cuvântul român.*

Ș.L: Am ajutat foarte mulți studenți români. Multora le-am înlesnit să obțină burse de studii. Mi s-a părut de datoria mea, pentru că și eu la rândul meu am beneficiat de burse, m-am perfecționat sub îndrumarea celor mai buni dascăli ai vremii. Și nu a trebuit să fac eforturi financiare. Am avut peste patruzeci de studenți români de-a lungul anilor.

S.P.S: *Mi-ați oferit prilejul să constat calitatea dumneavoastră morală. Ați susținut concerte de binefacere în folosul României.*

Ş.L: Concerte ce se pot încadra activităţii mele comunitare dar şi culturale. La Londra, la Biserica Saint Johns Smith, organizat de Fundaţia Elisabeth Raţiu pentru copiii din România bolnavi de leucemie, am interpretat alături de Menahem Pressler lucrări de Enescu, Beethoven, César Frank. Sala a fost arhiplină. S-au adunat peste 20 de mii de lire sterline, o sumă pentru anul 1994. După 1990 am dat concerte pentru România şi la New York şi Washington. Îmi amintesc că unul a fost pentru Casa Speranţei din Braşov. Am căutat să ajut ca să avem o lume mai bună.

S.P.S: *Aţi dat concerte şi pentru alte cauze. Iată două scrisori de la Elisabeth Raţiu, Preşedinte şi fondator al Fundaţiei prin care vă mulţumeşte pentru sprijinul acordat. Am găsit în dosarele dumneavoastră şi o scrisoare de mulţumire din partea Episcopiei Ortodoxe Române Alba-Iulia / Protopopiatul Miercurea-Ciuc. Textul explică implicarea dumneavoastră în strângerea de fonduri. Vă amintesc de ele prin lectură.*

[Scrisoare dactilografiată, cu antet, Fundaţia Raţiu. Semnătură olografă]

August 1994

Dragă Şerban

Salutări din Londra. Sunt aici pentru a finaliza detalii importante pentru concertul de la data de 8 ianuarie 1995 şi am avut de asemenea întâlniri cu Audrey Ellison, agentul, şi Doamna Evelyn Butler care va fi în comitetul nostru, o prietenă de mulţi ani şi o persoană cu foarte multe cunoştinţe în acest domeniu.

Pentru publicarea spectacolului St. John trebuie să avem de la tine, cât mai repede, următoarele:

- 1. Fotografie (negru/alb)**
- 2. C.V. (curriculum vitae) despre tine şi cariera ta**
- 3. Program**

Aştept cu nerăbdare veşti de la tine la adresa tipărită mai jos. Aş fi recunoscătoare dacă ai putea marca plicul cu „Concert”.

Te rog să mă anunţi dacă BBC va plăti biletul de avion sau dacă trebuie să continui eu cu Delta.

Amândoi/Amândouă îți transmitem dragoste și gratitudine, din partea Fundației pentru tot ceea ce faci pentru copiii cu leucemie de la Departamentul de Hematologie care sunt tratați la Spitalul Fundeni, București.

Cu drag
Elisabeth

Scrisoarea este expediată lui Șerban Lupu în America

X
X X

23 Ianuarie 1995

Dragă Șerban

Îți scriu în numele Fundației Rațiu pentru leucemia românească pentru a-ți spune cât de recunoscători îți sunt toți membrii Fundației pentru minunatul concert susținut de tine la 8 Ianuarie 1995 în Piața St. John Smith din Londra în scopul de a strânge fonduri pentru copiii români ce suferă de leucemie.

Minunata interpretare la vioară și alegerea programului au încântat atât audiența londoneză cât și alți iubitori ai muzicii. Am avut și câțiva români și prieteni ai României care au fost prezenți în acea seară. Cu casa închisă și cu donații generoase din partea susținătorilor acestei cauze, după plata tuturor cheltuielilor, s-a strâns suma de 20500 £. Această sumă minunată va fi folosită în următoarele săptămâni pentru a achiziționa medicamente pentru copii din Departamentul de Hematologie și Oncologie al Spitalului Fundeni din București.

Vreau să îți mulțumesc foarte mult pentru generozitatea ta în a susține acest concert pentru *Fundația Rațiu Ajutor pentru leucemia românească pentru copii și tineri*, Fundație cu sediu atât aici, cât și în Statele Unite ale Americii în Washington D.C.

Cu afecțiune și cele mai bune urări ție și Danielei

Elisabeth Rațiu
Președinte și fondator
(semnătura)

Scrisoare expediată lui Șerban Lupu în America

[Scrisoare dactilografiată, cu antet, semnătură olograsfă, fără plic original]

X

X X

[Scrisoare dactilografiată, cu antet, fără plic original]

Episcopia Ortodoxă Română Alba-Iulia

Protopopiatul Miercurea-Ciuc

Parohia Miercurea-Ciuc II

Mult stimate și iubite Domnule Șerban Lupu

Parohia Ortodoxă Română nr. 2 Miercurea-Ciuc, județul Harghita, consideră că este de datoria ei să vă aducă pe această cale, cele mai calde și adânci mulțumiri pentru sprijinul pe care i l-ați acordat prin concertul de la 1 iunie 1994 de la Târgu-Mureș și datorită căruia a putut realiza un venit de circa 350000 de lei, atât de necesar pentru acoperirea parțială a cheltuielilor de refacere a Sfintei noastre Biserici.

Trebuie să amintim că sub regimul politic trecut, autoritățile conducătoare locale, insistent și plin de răutate au încercat să dărâme clădirea Sfintei noastre Biserici. Pentru degradarea ei au instalat în clădire un grup de romi, vânzători de flori, care au și efectuat-o.

Astăzi, prin eforturile și contribuțiile bunilor creștini am reușit să refacem parțial Sfânta noastră Biserică. Mai așteaptă refacerea sau înzestrarea: pictura murală interioară, mobilierul, clopotele, candelabre și o parte din pictura de pe iconostasul ce desparte Sfântul Altar de interiorul bisericii. La toate acestea se mai adaugă cheltuielile de acoperire din nou a bisericii. Nădăjduim că calitățile Dumneavoastră sufletești pe care le posedați o să vă determine să acceptați organizarea unui nou concert cu sprijinul Sfintei noastre Biserici, în anul viitor.

Cu mulțumiri și profund respect pentru sprijinul ce ni l-ați dat, vă urăm în continuare succese artistice mondiale la nivelul violonistic cel mai înalt.

Miercurea-Ciuc

14 iunie 1994

Părintele Emil Pop

(Semnătură olografă)

Prim epitrop Nerva Stoica

(Ștampilă)

S.P.S: Să ne întoarcem la activitatea didactică. Vă mai vizitează foștii studenți, mai dialogați cu ei?

Ș.L: Unii da, alții sunt ocupați cu viețile lor. În general, rămân loiali cei de la care te aștepti mai puțin. Dar surprizele sunt bine-venite. Să mai adaug că Universitățile americane atrag studenți din toată lumea. Am avut clase internaționale.

S.P.S: Față de concertistică, ce satisfacții v-a oferit activitatea didactică?

Ș.L: Faptul că poți să transmiți prin cuvinte, prin exemplul tău și experiență tot ce ai învățat, este un fel de conștiință a unei continuități istorice.

S.P.S: Față de metodele foștilor dumneavoastră profesori, cum se predă acum, în secolul XXI?

Ș.L: Adevărurile muzicale, în speță violonistice, sunt atemporale. Noi cântăm un repertoriu care acoperă trei secole. Vioara ca instrument nu s-a schimbat de la primii care au construit-o la sfârșitul secolului al XVII-lea. Dacă vorbim de schimbări, sunt doar de natură tehnologică în ceea ce privește predarea. Poți să dai lecții prin skype, poți să filmezi lecția, ai la dispoziție înregistrări. Tehnologia vine să te ajute. Adevărul muzical rămâne același: să cânți foarte curat, să cânți în așa fel ca intonația să fie perfectă, să ai un sunet cât mai frumos și imaginativ. Sunt lucruri care nu s-au schimbat și nici nu se vor schimba. A, că apar alte instrumente care folosesc tehnologia, să le lăsăm să-și facă treaba. Noi aici vorbim de vioară . De la primul constructor de viori Amati urmat de Stradivari și Guarneri, e același instrument. Să nu mai vorbim de muzică. De la Corelli și Vivaldi e aceeași muzică.

S.P.S: Se spune că Mozart a impus pianul ca instrument de concert. Cu vioara cum rămâne?

Ș.L: Vă dau un nume: Vivaldi.

S.P.S: Dar Paganini?

Ș.L: El a fost un meteor. Și acum luminează ca un fulger. Paganini a creat poziția extraordinară a artistului pe scenă, plus magia actului interpretativ. Dar nu era primul. Și Viotti, contemporanul lui Mozart, cânta concerte pe scenă.

S.P.S: Să revenim la aspectele tehnice ale activității didactice.

Ș.L: Întotdeauna m-au interesat uneltele, adică instrumentele cu care cântăm. Să zic instrumentul pur și simplu fiziologic. Am pus foarte multe întrebări profesorilor mei, am primit unele răspunsuri, altele le-am găsit în literatura de specialitate. Toate m-au dus la realizările mele interpretative. Pornind de la experiența acumulată, am încercat să dau soluții elevilor mei, cu accent pe adevărul muzical. Bagajul meu de cunoștințe tehnice l-am pus în slujba elevilor.

S.P.S: Pe ce manuale, să le numim metode, mergeți în predare?

Ș.L: O grămadă de studii de vioară consacrate. Unele metode cunoscute, altele mai puțin cunoscute. Un adevăr: vioara nu se învață din cărți. Dar cărțile pot deschide anumite porți de concepție.

Unii parteneri muzicali m-au ajutat să cresc

S.P.S: Ce rol au partenerii muzicali în devenirea solistică a unui instrumentist, cum este cazul dumneavoastră?

Ș.L: În viața mea am avut plăcerea să cânt cu mulți parteneri muzicali. Unii m-au ajutat să cresc.

S.P.S: Vă rog să-i numiți.

Ș.L: Să-l reamintesc pe Valentin Gheorghiu. Experiența de a lucra împreună, pentru mine a fost de neuitat. Alături de el am dat un recital la venirea mea în România după 40 de ani. Am inclus sonate de Beethoven și celebra *Fantezie* de Schubert. Valentin Gheorghiu este nu numai un pianist excepțional, dar și un mare muzician.

S.P.S: Știu că în aceeași formație l-ați interpretat pe Enescu.

Ș.L: În ceea ce privește raportarea la Enescu, pianistul Valentin Gheorghiu respiră această muzică, recreată prin talentul său. Mai mult, s-a identificat cu limbajul enescian și i-a prins esența creației.

S.P.S: Vă avansează alt nume – Lori Walfish.

Ș.L: Pentru mine, nu numai colaboratoare, dar și prietenă. O dedicată și neobosită promotoare a culturii românești în Occident. Și-a făcut un fel de misiune din asta. Ea l-a cunoscut personal pe Enescu și se numără printre fondatorii Societății „George Enescu” din Statele Unite. Am cântat mult Enescu împreună.

S.P.S: Lori Walfish este româncă.

Ș.L: Da. S-a născut la Ploiești. Tatăl ei era în perioada interbelică directorul rafinăriilor.

S.P.S: Cum a ajuns în America?

Ș.L: În America a plecat prin 1947. Soțul ei Ernest Walfish era un bun violonist. Lui Enescu îi purta o mare reverență.

S.P.S: Vă rog, alte nume de parteneri muzicali.

Ș.L: Printre numeroșii pianiști cu care am avut plăcerea să colaborez de-a lungul anilor, voi menționa doar câțiva. La Londra am cântat mult cu regretatul pianist Peter Petinger, unul dintre cei mai valoroși acompaniatori ai generației sale. După ce am ajuns profesor la Universitatea din Illinois am făcut cunoștință cu cel care a devenit cel mai bun prieten, Ian Hobson, un mare pianist câștigător al concursului de la Leeds și Van Cliburn. Cu el am cântat peste 54 de sonate incluzând integrala lucrărilor de Beethoven, Brahms, Schumann și Bela Bartok. Tot el a dirijat orchestra „Sinfonia da Camera”, orchestra rezidentă a Universității din Illinois unde eu eram concertmaistru. La Indianapolis i-am avut pe Claude Caymmerman, câștigător al Concursului Marquerite Long și pe Aillen James, o excelentă pianistă din California. Am colaborat și cu alți instrumentiști precum violoniștii Ko Iwasaki, Tsuyostu Tsutsume, Maray Welsk, Mirel Iancovici, Nathaniel Rosen sau violoniștii Csaba Erdy, Vladimir Mendelsohn sau Hariolf Schlichtig.

Nu închei fără să vorbesc de o colaborare esențială și definitorie pentru evoluția mea muzicală. E vorba de Menahem Pressler, celebrul pianist, care mi-a fost și profesor. Și acum cântă, la cei 99 de ani.

S.P.S: Înțeleg că Menahem Pressler se numără printre mentorii dumneavoastră. Ce ați învățat din această colaborare?

Ș.L: Împreună cu Menahem Pressler am avut privilegiul să interpretez toate sonatele de Beethoven. Am învățat de la el că fiecare semn din partitură are o importanță covârșitoare, în timp ce-l încadrezi într-o idee muzicală. Că trebuie păstrat cu sfințenie cuvântul compozitorului, deoarece compozitorii foarte buni știu prin câteva semne să includă esența ideii. De asemenea mi-a demonstrat că muzica este vie, ea trăiește și evoluează o dată cu noi, se schimbă cum se schimbă toate vibrațiile sonore. Iar noi trebuie să ne adaptăm gândirea și emoțiile la acest tezaur de vibrații. În aceeași ordine de idei să amintesc că după ce am cântat *Sonata a VII-a* de Beethoven la Londra, pe care o studiasem în detaliu și cu multă abnegație, peste ani, când am realizat cu el toate Sonatele de Beethoven, când am ajuns la a VII-a își schimbase ideile față de prima noastră interpretare. Eu, foarte sânguincios îmi notasem tot ce am făcut atunci. Acum lucrurile stăteau altfel, demonstrându-mi că ele se schimbă. Trebuie să ne schimbăm și noi o dată cu muzica. Asta înseamnă o interpretare. Deci nu alcătuim un șablon pe care îl aplicăm de fiecare dată când cântăm aceeași lucrare. Evoluăm o dată cu lucrarea care evoluează și ea. Să conchid: am învățat de la el că muzica e vie.

S.P.S: Vă rog să continuați lista altor maeștri pe care i-ați întâlnit la Universitatea din Indiana. Observați că am restrâns spațiul.

Ș.L: Școala de muzică de la Universitatea din Indiana, prin 1976, când am ajuns eu, era una din centrele academice cele mai valoroase din SUA. Avea cinci orchestre, un număr mare de instrumentiști și profesori, nume celebre. Să-l numesc pe profesorul meu Josef Gingold, dar și pe violonistul italian Franco Gulli, celistul Janos Starker sau pe Menahem Pressler. Alte nume importante Ruggiero Ricci, Tadeusz Wronsky, Kathleen Ferrier. Apoi inegalabilii Virginia Zeani și Nicola Rossi Lemeny. Erau acolo studenți care au obținut premii internaționale. În momentul în care am ajuns eu, era una din școlile de anvergură.

S.P.S: Să-i amintiți și pe muzicienii români, parteneri.

Ș.L: Pe unii i-am numit deja în dialogul nostru. După întoarcerea mea pe scenele românești, am cântat cu vechea mea colegă Ilinca Dumitrescu.

S.P.S: Nu pot să nu vă opresc. Am găsit în arhiva dumneavoastră o scrisoare de la Ilinca Dumitrescu. V-o reamintesc prin lectură, apoi o voi insera în carte.

București, 31 oct. 1992

Dragă Șerban,

De-abia aștept să cântăm ! Lucrez de zor, Schubert-ul „brillant” aproape l-am învățat. Știi prin ce e greu? Prin repetările tipice la Schubert – aceleași procedee tehnice (procedee simple în fond), repetări fără pauză, care obosesc mâna și atenția (ca în anumite lieduri mai lungi). Cunoaștem ? Cred că e o piesă de efort (cântată bine !)

Schumannul e superb, îmi face plăcere să reintru în această lume atât de iubită de mine (am cântat multe lucrări de Schumann: Concertul, Scene din pădure, ciclul de lieduri „Viață și dragoste de femeie” piesele pentru clarinet, cvintetul, etc).

Sunt în această sonată târzie câteva fraze minunate.

Despre celelalte piese – în următoarea scrisoare. Te-ai uitat pe Suita lui Jora?

Îți place? E o piesă de tinerețe, scrisă în 1917, în timpul războiului, la Iași, după ce devenise invalid pe front (în octombrie 1916 un obuz îi retezase un picior). E, bineînțeles, o piesă pragmatică, un „dor de soare” și o „reînviere”. Influențe neoromantice Max Reger (Jora i-a fost elev la Leipsig la începutul secolului XX).

Îți trimit o tăietură din ziar – plăcută la citit – despre tine.

„<<Mi-am dedicat atâția ani și atâta drag din suflet muzicii>> spune artistul, privind la anii de exil. Și totuși pentru el exilul este considerat <<o misiune>> prin contribuția excepțională adusă la mai buna cunoaștere a culturii și artei românești în lume”.

Concertul la Muzeu va fi în 18 decembrie, cel la Radio în 20 decembrie, iar cel pentru ambasade nu e încă definitivat (dar dacă va avea loc probabil în jur de 14-15 decembrie). Aștept încă detalii de la Ambasada Cehoslovaciei.

Te îmbrățișez

Cu drag

Ilinca

[Scrisoare olografă, fără plic original]

Activitatea mea de interpret are ca scop dezvăluirea stărilor sufletești ale unei compoziții

S.P.S: *Aș vrea ca la sfârșitul cărții, să putem exclama amândoi – eu în calitate de persoană care declanșează dialogul, dumneavoastră ca personaj principal al cărții - „Iată-l pe Sherban Lupu”.*

Ș.L: *Da, interesantă idee, pe care o voi reține. Toată viața mea a fost legată de vioară, de muzică. Am descoperit câteva scrisori adresate părinților, cu mulți ani în urmă – una am reprodus-o – al căror subiect este atât evoluția mea ca violonist, dar și cea spirituală. Este filmul pe care a stat viața mea.*

S.P.S: *Am vorbit de trac. Acum o altă prelungire a cuvântului. Ce stări sufletești, traversați pe scenă? Oare emoțiile se pot exterioriza, le poate înțelege auditoriul?*

Ș.L: *O întrebare complexă care cere un răspuns elaborat. Ca să rezum, activitatea mea de interpret are ca scop dezvăluirea stărilor sufletești ale unei compoziții. Nimeni nu vine să audă doar o înșiruire de note, oricât de perfecte ar fi. Tu, ca ascultător, dorești să fii emoționat.*

S.P.S: *Aici intervine și cultura muzicală.*

Ș.L: *Sunt declarații de complezență când spui că în sala de concert ai găsit un public sută la sută avizat. Absolutizarea nu e bună. Publicul e receptiv pe baza culturii sale muzicale. Sau cum reușești tu, interpretul, să-l emoționezi. Poți găsi receptivitate și la un public dintr-un sat. Enescu, după marile concerte pe scene importante ale lumii, venea în țară și cânta în mici orașe. Aceleași concerte.*

S.P.S: *Interesul dumneavoastră se îndreaptă spre muzica barocă, romantică și modernă.*

Ș.L: *Am cântat sute de concerte care acoperă un teritoriu vast, de la compozitori ai muzicii baroce până la lucrări scrise pentru mine. O lucrare interesantă scrisă mai demult este „Sfânta Treime” - „Trinity” de Teodor Grigoriu cu ecouri din muzica bizantină. Am amintit de ea. Am cântat-o în România, la o ediție a Festivalului Internațional „George Enescu”, la Sala Radio. Revin la întrebarea inițială. Vă spun așa: colaborez cu contemporanii mei, dar încerc să mi-i fac prieteni și pe cei care nu mai sunt de trei sute de ani.*

S.P.S: *Dintre aceștia care vi sunt cei mai buni prieteni?*

Ș.L.: Ca interpret am dezvoltat afinități. Mi-a plăcut să interpretez muzica lui Bach. Am înregistrat sonatele compozitorului pentru vioară solo. Am o percepție tehnică pentru muzica romantică de virtuozitate, Paganini, Ernst, Wieniawski și contemporanii lor. Am înregistrat discuri cu acest repertoriu. O mare parte din eforturile mele au fost îndreptate spre muzica românească și acum nu vorbesc doar de cea contemporană cu toate că, după părerea mea, datoria unui interpret e să încurajeze contemporanii pentru a crea un repertoriu. Ci vorbesc de Enescu, definitoriu pentru viața mea creativă sau de Bartok care se inspiră din muzica românească. Afinitățile mele să spun și sufletești se îndreaptă mai mult spre muzica romantică.

S.P.S.: *Revin la compozitorii contemporani. Ce calități trebuie să îndeplinească lucrările lor pentru a vă capta interesul?*

Ș.L.: Primesc multe lucrări. Un exemplu. Am acceptat o lucrare a unui compozitor francez. Am găsit-o interesantă și foarte melodică. Mă concentrez asupra lucrării, nu a compozitorului. Am partituri cu muzică contemporană pentru care nu am afinitate. O lucrare trebuie să-mi satisfacă nevoile mele interioare atât de muzician, cât și de interpret. În această ultimă ipostază e necesar să știu cât și ce vreau să exprim. Trebuie să cred într-o lucrare.

S.P.S.: *După cele câteva exigențe formulate, o întrebare și al cărei răspuns va lumina atitudinea tinerilor față de rigurozitatea dumneavoastră. Întrebarea: se ridică ei la aceste cerințe?*

Ș.L.: Limbajul muzical a evoluat enorm de la Monteverdi până la cel din zilele noastre. Oamenii sunt diferiți, percepția universului e diferită. Ce nouă ni se pare disonant, peste o sută de ani poate fi melodos. Bizet a fost distrus că opera „Carmen” a fost aruncată la gunoi de critică pe motiv că-i lipsește melodia. Am o carte de cronici muzicale de pe la 1830, din care am aflat că Beethoven este criticat pentru Simfonia a VIII-a. Din perspectiva cronicarului avem doar o înșiruire de note fără să spună nimic. Revin la întrebarea dumneavoastră. Ce îmi place, cânt.

S.P.S.: *Cum au fost primite lucrările contemporane?*

Ș.L.: Cu interes. Câțiva dintre elevii mei au preluat aceste lucrări și chiar au luat premii. Cu tristețe spun că acum în România nu prea se cântă muzică contemporană românească. Tinerii nu prea învață această muzică. Chiar și pe Enescu îl studiază doar pentru concurs. Aici intervine rolul profesorului care ar trebui să deschidă elevilor gustul, interesul pentru un repertoriu românesc. Am publicat opt

caiete Enescu. Aproape că nu le cântă nimeni în România. În schimb, am cereri din locuri îndepărtate, China, Coreea, să nu mai vorbesc de Olanda, unde mi-au pus la televiziunea lor o poză pentru o lucrare enesciană pe care am descoperit-o. Pentru ei, acest fapt era deosebit și bine de știut. Să nu mai vorbim de America, unde interesul pentru muzica lui Enescu este în continuă creștere. Un alt compozitor Th. Grigoriu nu se mai cântă în România.

S.P.S: Ce argumente vi se aduc din partea română?

Ș.L: Că înainte de '89 la fiecare concert era obligatoriu o lucrare românească. Vezi, Doamne, lumea s-a săturat.

S.P.S: Ce le-ați răspuns celor care v-au „oferit” asemenea argumente?

Ș.L: Le-am spus să vadă cum stau lucrurile în Polonia, Cehia, Ungaria, țări fost socialiste. Acolo, aproape la fiecare concert se cântă o lucrare contemporană. Și nu e rușine. Asta e una din metehnele poporului român. Pe de o parte, ne batem cu mâna în piept că suntem mari patrioți, pe de altă parte, nu facem nimic pentru țară.

Muzica de cameră este ceva vital în dezvoltarea unui muzician

S.P.S: Un segment cu multă rezonanță din cariera dumneavoastră este cel dedicat muzicii de cameră.

Ș.L: Muzica de cameră este ceva vital în dezvoltarea unui muzician. Repertoriul este de așa natură că-ți îmbogățește munca. Colaborarea cu alți muzicieni te face să înțelegi că muzica este vie, există, e un mijloc de comunicare. În viața mea, muzica de cameră a fost o parte integratoare. Să amintesc că în 1972 am câștigat Premiul I pentru cvartete la Festivalul de Muzică de Cameră de la Brașov.

S.P.S: Știu că dumneavoastră ați înființat formații camerale.

Ș.L: Exact. Am înființat o orchestră de muzică de cameră la Universitatea din Indianapolis care are o renumită școală de muzică, unde și eu am fost student.

S.P.S: În ce an era?

Ș.L: În 1982. Și acum este activă. Eu m-am retras după 12 ani. Să adaug un lucru ce contează. Orchestra are stagiune și vreo 36 de muzicieni instrumentiști. Mai târziu, la Universitatea Illinois am înființat „Ansamblul Enescu”, de care am amintit.

S.P.S: *Cum vă alegeți repertoriul? Fiind inițiatorul orchestrei, presupun că aveți această obligație și libertate.*

Ș.L: Prin înțelegere cu ceilalți muzicieni. Uneori vin chiar ei cu o temă. Am organizat la Universitatea Indianapolis un Festival Schubert, unde au fost peste 60 de muzicieni care au evoluat în octete, triouri, cvartete, chiar și program de lieduri. La un festival trebuie să realizezi un echilibru între repertoriul clasic sau romantic, să prezinți și lucrări contemporane.

S.P.S: *Audiența muzicii de cameră este la fel de mare ca pentru un concert, așa cum îl înțelegem noi?*

Ș.L: Muzica de cameră se petrece în săli mai mici. E o atmosferă mai intimă. Unele formații camerale celebre puteau face săli pline și în spații generoase. Și eu am cântat în săli mari. La Universitatea Illinois aveam o sală extraordinară, de 2500 de locuri, unde cântam în mod regulat.

S.P.S: *O întrebare la care aștept un comentariu. E vorba de cvartetele de coarde ale lui Mozart, Debussy, Bartok asupra cărora v-ați aplecat. Interpretarea acestor genuri de lucrări v-a dat o înțelegere mai profundă a fiecăruia dintre cei trei compozitori amintiți.*

Ș.L: În general da. Cei trei compozitori foarte buni au pus în cvartete cele mai avansate și mai profunde idei muzicale. Ați amintit doar trei compozitori. Sunt și cvartetele lui Beethoven. Chiar am organizat la Universitate împreună cu colegii concerte camerale cu lucrări târzii din acest segment muzical al lui Beethoven. Am organizat concerte și cu muzica lui Mendelssohn Bartholdy. Toți acești compozitori amintiți au pus ce aveau mai de preț din sufletul lor în muzica pentru cvartete de coarde. Pe vremuri, coralele erau pe patru voci. Acestea s-au extins la cvartete care au posibilități nelimitate de expresie. Vorbim de inovații.

S.P.S. În dialogurile noastre ați folosit cu insistență cuvântul „festival”. Să punem între paranteze Festivalul Internațional George Enescu. Să limpezim prin istorisiri menirea a două festivaluri ctitorite de dumneavoastră, nu înainte de a numi locurile: Gubbio (Italia) și Brașov. Am respectat cronologia.

Ș.L. Festivalul din Italia nu este ctitorit de mine, eu l-am preluat și l-am crescut. Povestea lui sună cam așa. Inițiat de bunul meu prieten, regretatul compozitor Dinu Ghezzo, director al Departamentului de Muzică de la New-York University, s-a desfășurat la Todi, bijuterie de oraș, cum sunt cele din Umbria. Este locul de naștere al poetului renascentist Jacopone da Todi contemporan cu Dante. Apoi promotorul Festivalului l-a mutat într-un oraș mai mare, Gubbio, cu multe monumente și biserici, ce tinesc străduțe cu iz medieval. În momentul în care le vizitezi ai pătruns în istorie. Am concertat în aceste spații care îți creează o anumită stare. Astfel muzica se integrează în istorie. N-ai cum să te desprinzi de ea.

S.P.S. Asta ar fi pe scurt biografia Festivalului. Cine participa și ce evenimente aveți în vedere ca director al Festivalului?

Ș.L. Se impun două răspunsuri la întrebarea dumneavoastră. Am invitat artiști din toată lumea. Ca director al Festivalului munceam mult. Dimineața dădeam lecții, după-amiază repetițiile și seara după ora 21 se cânta până spre miezul nopții. Erau recitaluri camerale, dar și concerte date de orchestre, fie în săli istorice sau în biserici, fie în piețe ori sub arcade. Orașul era animat, avea un tumult ce-i oferea individualitate.

S.P.S. Cât timp ați fost directorul Festivalului? În ce an l-ați preluat?

Ș.L. În 1984. O perioadă frumoasă din activitatea mea.

S.P.S. Vă citesc traducerea unui articol intitulat „Mulțumim d-le Lupu, bun-venit d-le Vernikov” semnat de Dino Clementi și apărut în „Gubbio Arte”, decembrie 1994.

Nimeni nu poate nega eforturile depuse de maestrul Șerban Lupu pentru Gubbio Festival în ultimii ani și nimeni nu poate nega cât s-a implicat pentru a salva ediția 1994,

organizată în condiții economice dificile. Șerban Lupu nu a fost doar Directorul Artistic al Festivalului timp de patru ani, ci și un prieten generos, care a știut să se integreze foarte bine în viața din Eugubina. În S. Martino, cartierul cel mai "eugubin" dintre toate, toți îi spuneau "profesorul", după cum a scris Pina Pizzichelli.

Devenise un personaj popular, salutat și respectat de toți. Simpatia cu care a știut să se înconjoare i-a adus mari satisfacții, alături de stima cu care era înconjurat. Mulți își amintesc încă acea zi de 14 august 93, când s-a arătat în Piazza Grande în timpul "Turneului Cartierelor", interpretând cu mare succes *Adagioul* lui Albinoni.

Trebuie să îi fim cu toții recunoscători.

La fel ca Dinu Ghezzo, s-a îndrăgostit imediat de Gubbio. Spunea că e un "oraș care părea făcut special pentru muzică". Din păcate, colaborarea Universității Illinois cu Festivalul pentru cea de-a șasea ediție nu a fost la înălțimea așteptărilor noastre. În special pe plan financiar.

Un răspuns al Universității din Statele Unite, greu de armonizat cu perioadele și nevoile festivalului nostru, și oricum foarte tardiv, a băgat în criză o relație care, așa cum ne amintim, începuse cu doar un an înainte. De asemenea criteriul, considerat esențial de Consiliul de administrație al Comitetului, de a avea un director artistic care să locuiască în Italia, adică să lucreze mai mult "la fața locului", a dus la neîndeplinirea condițiilor necesare pentru a confirma mandatul valorosului violonist român.

Subsemnatul am regretat foarte încetarea colaborării cu Șerban Lupu. Maestrul, să nu uităm, a fost unul din fondatorii renașterii noastre culturale, în care a crezut mai mult decât ceilalți, dar sunt sigur că prietenia sa nu va dispărea și nimeni nu va putea nega vreodată, așa cum am arătat la început, contribuția adusă de el, în perioade tot mai dificile, la creșterea și afirmarea Festivalului.

Prezența sa, alături de cea a altor muzicieni și artiști celebri, cum ar fi Ian Hobson, Csaba Erdelyi, Bissy Roman, Geoffroy Wharton, Stefan Popov, Ether Lamneck (pentru a aminti doar o parte dintre ei), va rămâne sculptată cu caractere adânci în istoria manifestației. Iar Gubbio, cred eu, va trebui să fie mereu recunoscător și să păstreze în memorie acești muzicieni care au știut, fiecare, să lase o amprentă a geniului lor, a curajului și personalității lor, și cărora le datorăm o înaltă prețuire. "Gubbio Festival", așa cum veți afla citind acest număr al revistei, își modifică chipul și structura în acest an. Încearcă să urmeze repere tot mai ambițioase, la un nivel tot mai înalt. Vor veni alături de noi alți muzicieni de primă mărime, cu un talent indiscutabil, ajunși la o faimă recunoscută.

Primul dintre aceștia este, Pavel Vernikov, noul Director Artistic, căruia îi adresăm, și din coloanele acestui ziar, un călduros bun venit. Salut care se extinde, desigur, și formidabilei pleiade de Maeștri care în vara anului 1995 vor aduce la viață a șasea ediție a festivalului.

Dar amintirea acelor prieteni ai noștri (fără nicio excepție) care, începând cu Ghezzi și ceilalți, au împărtășit cu noi, de-a lungul anilor, "bucurii și dureri" și au pus bazele, încă fragile, ale manifestației, va rămâne pururi vie în memoria și în sufletul nostru.

Intenția mea era să ofer un dar orașului meu

S.P.S. Festivalul „Cetatea muzicală a Brașovului” a fost chiar ctitorit de dumneavoastră și s-a desfășurat sub cele mai bune auspicii. Ați oferit un dar orașului natal. Concertele arătau că se întâmplă ceva de mare ținută în urbe.

Ș.L. L-am început în anul 2003 în perioada estivală, cu ajutorul esențial al senatorului Nicolae Vlad Popa. Prima ediție s-a desfășurat la Muzeul de Artă, alte ediții la Sala Reduta. În anii următori au fost alese și sala Operei și respectiv Patria, locuri unde se putea face muzică. Brașovul are asemenea spații, dar trebuie valorificate. Au concertat mari interpreți, unii prietenii mei. O listă de muzicieni excepționali. Mi-ați citit gândurile: intenția mea era să ofer un dar orașului meu.

S.P.S.. O întrebare banală, dacă ne gândim că suntem cantonați în domeniul artei: cine finanța Festivalul. Trăim într-o economie de piață.

Ș.L. La început a fost finanțat de Consiliul Județean, apoi de Primărie. Fondurile alocate erau din ce în ce mai subțiri. Am dat mulți bani din buzunar. Apoi Festivalul și-a întrerupt activitatea din lipsă de fonduri.

S.P.S. Un adevăr trist și fără comentarii. Presa a consemnat evenimentul când se desfășura cu brio. În anul 2006 ați dat un interviu pe care l-am găsit pe LiterNet.ro. Vi s-a pus următoarea întrebare: Pentru că sunteți originar din Brașov ați fondat acest festival în orașul natal. Cum a evoluat el de-a lungul edițiilor de care a avut parte până acum?

Răspunsul dumneavoastră aduce explicația acestui demers muzical.

„Dacă la început era, să spunem, o încercare de a atrage publicul meloman brașovean în perioada estivală și avea un caracter oarecum eclectic, deci încercam să captăm toate aspectele repertoriului universal, pe măsură ce s-a dovedit că publicul ne răspunde cu interes, am început

să ne gândim la anumite teme pentru acest festival. Anul trecut, bineînțeles, fiind anul Enescu (2005 n.n), tematica a fost George Enescu și am reușit să prezentăm chiar și lucrări în premieră. Anul acesta iată că ne concertăm asupra a doi compozitori aniversați în 2006, Mozart și Bela Bartok, cel care a făcut atâtea pentru muzica românească. În fiecare an am avut o combinație între artiști români și străini, pentru mine ideea unui astfel de festival fiind tocmai îmbinarea talentului mondial cu cel românesc, prezentându-l publicului brașovean. Mi-am dorit ca acest festival să se adreseze unui public cât mai larg și mai ales tinerilor.

De aceea, în afară de muzică clasică și de cameră am introdus seri de jazz, seri folclorice, seri de poezie și recitare, am avut și o seară de arii din opere, așadar încerc să atrag cât mai mult iubitori ai muzicii și culturii”.

Cu ocazia ediției jubiliare din 2014, în ziarul Financiar am găsit câteva rânduri prin care semnatarul oferea „o chintesență” a inițiativei dumneavoastră în a cititori această manifestare festivalieră:

„Festivalul reprezintă concretizarea ideii violonistului Sherban Lupu care a dorit camuzicienii excepționali cu care a colaborat peste hotare să poată încânta și publicul orașului său natal” (Virgil Oprina, „Zece ani pentru capitala muzicală a Brașovului”, 2014).

X

X X

Am ajuns la capătul unei călătorii, pentru mine binecuvântată. În acest drum am putut cunoaște un muzician român de talie internațională și un om fascinant. Dacă „fiecare clipă este reprezentanta eternității”, cum spunea Goethe, atunci interpretările lui Șerban Lupu din lucrările unor mari compozitori ai lumii întrupează eternitatea.

Nu pot să pun punct pe ultima filă a dialogului nostru, fără să transcriu câteva versuri din Lucian Blaga, scriitorul preferat al interlocutorului meu. Asemeni poetului și aspirația tainică a violonistului Șerban Lupu se îndreaptă către decriptarea semnelor, a notelor muzicale, odată ce au fost dezvăluite spiritului: „Rune, pretutindeni, rune / cine vă-nseamnă, cine vă pune? / Făpturile toate, știute și neștiute, / poart-o semnătură – care s-o-nfrunte”.

The Knoxville News-Sentinel, duminică, 8 martie 1992

Prietenii Șerban Lupu și Kirk Trevor fac echipă pentru un spectacol impresionant

De Bob Barrett

Scriitor în cadrul personalului News-Sentinel

Violonistul din Transilvania Șerban Lupu și Kirk Trevor, director muzical și dirijor al Societății Simfonice din Knoxville au lucrat în echipă sâmbătă seara, spre imensa satisfacție a publicului Orchestrei de Cameră.

Cei doi muzicieni au cântat foarte mult împreună. S-au cunoscut la Londra, s-au împrietenit și au devenit colegi de cameră în timp ce Trevor studia violoncelul, iar Lupu vioara.

Solistul și Trevor și-au continuat legăturile profesionale și personale. Domnul Lupu este profesor de vioară la Universitatea din Illinois la Urbana-Champaign și este concertmaistru al Simfonicului din Indianapolis. Domnul Trevor lucrează acolo ca director muzical și dirijor, la fel ca și în Knoxville.

Domnul Lupu a impresionat mai întâi publicul cu o interpretare înflăcărată a „Concertului în re minor pentru vioară și orchestră” al lui Robert Schumann, rar interpretat. Lucrarea, scrisă pentru un solist de marcă al timpului, necesită o dexteritate perfectă a interpretului.

Domnul Lupu a depus o mare energie acestei „sarcini”, pe jumătate ghemuit când a început un atac asupra unui pasaj și ridicându-se pe vârful degetelor la terminarea frazei.

Nu a surprins pe nimeni momentul în care, mai târziu, a declarat publicului că primele sale amintiri despre muzică au fost să asculte violiniștii țigani cântând lucrările foarte dificile ale tradiției central-europene.

Aceasta a fost chiar înainte de a interpreta a doua sa lucrare a serii, „Arii maghiare pentru vioară și orchestră” de Heinrich Wilhelm Ernst.

Când și-a terminat interpretarea fulgerătoare a acelei lucrări pământești, publicul a dorit să-l cheme înapoi în repetate rânduri.

El a răspuns cu un bis, „Caprice No. 17” al lui Paganini.

Orchestra de Cameră a deschis concertul cu „Concerto Grosso în La Major, Opus 6, No. 11” de Händel. Un trio de două viori și violoncel au fost prezentate în lucrare. Peter deVries,

concertmaistru asociat; Martha Clifford, vioara secundă principală; și Phillip Hansen, violoncelul principal, au avut șansa să strălucească.

Totuși, prim planul i-a aparținut lui deVries, deoarece munca i-a oferit câteva frumoase pasaje solo, pe care le-a gestionat cu ușurință și grație.

În lucrare Peter Van Eenam a fost prezentat la clavecinul său.

Trevor a încheiat concertul cu „Sinfonietta” a lui Francis Poulenc, o lucrare care a necesitat prezența pe scenă a mai multor muzicieni decât de obicei pentru Orchestra de Cameră. Au fost perechi din fiecare instrument de suflat, doi corni și două trompete și chiar o harpă.

Lucrarea a fost o poezie cu ton fericit, care contrasta frumos cu lucrările anterioare. De asemenea, a contrastat frumos cu lucrările atonale ale contemporanilor lui Poulenc, Schoenberg, Berg și Webern.

Concertul va fi repetat la ora 15.00. azi la Teatrul Bijou. Purtați haine răcoroase deoarece teatrul nu a avut niciodată bani pentru a-și repara aerul condiționat de când au început lucrările de renovare.

[text preluat din ziar]

X

X X

Uniunea Criticilor, Redactorilor și Realizatorilor muzicali din România.

Fundația Jora

Maestre Șerban Lupu,

Am avut o extremă satisfacție că ați acceptat să desfășurați pentru a doua oară în acest an, un ciclu de cursuri de măiestrie, destinat tinerilor interpreți. În calitate de organizatori, Uniunea Criticilor Muzicali „Mihai Jora” consideră că gestul dumneavoastră generos prin donarea acestor cursuri, asumându-vă toate costurile sejurului în România, are o calitate exemplară pentru oricare mare artist care se simte legat de țara natală.

Am avut ocazia să constatăm din nou largul ecou al cursurilor susținute, urmărite cu maxim interes de tineri interpreți care văd în dumneavoastră un Maestru, dar și un model uman remarcabil. Prezența dumneavoastră în viața concertistică românească, participările la diferite acțiuni culturale,

completează calitatea de eveniment a vizitei pe care ați întreprins-o. Sperăm că viitorul ne va rezerva și alte fericite ocazii de a vă avea în mijlocul nostru, unde sunteți oricând așteptat și binevenit.

Cu cele mai alese sentimente,

Președinte

Prof. univ. dr. Gr. Constantinescu

(semnătură olografă și ștampilă)

9 iulie 1994

[scrisoare dactilografiată fără plic, originală]

X

X X

Tensiunea liber aleasă.

(Fragment din convorbirea cu violonistul Șerban Lupu - (University of Illinois)

George Enescu a creat o patrie pentru mine

(...) Călătoresc mult, am locuit între oceane, Atlantic și Pacific, am fost concertmaestru al Operei din San Francisco, am avut recitaluri la Carnegie Hall, la Kennedy Center, ș.a – am făcut înregistrări, alerg, predau, caut să fac rost de burse ... pe scurt n-am timp, n-am avut de când am plecat de-acasă, dar ca să fii deprimat găsești totdeauna timp. Sau timpul te găsește pe tine. Și atunci începi să te-ntrebi cine ești, care e rostul tău? Atunci existența devine foarte dificilă. În culturile în care-mi desfășuram activitatea nu găsesc – și spun asta fără intenția de a le minimaliza – nu-mi găsesc împlinirea. Îmi lipsea dimensiunea sufletească numai a mea, - altul de aiurea poate nu are această nevoie – dar eu mă perpeleam ca fără apă. Care e unda mea? Cine mă lămurește pe mine asupra mea: basmele, Blaga, istoria, dorul? Le trăiam intens, dar disparat. Atunci am descoperit modelul George Enescu. (Printr-o coincidență fericită a și predat, prin 1947, la universitatea americană unde sunt eu acum.) Nu fiindcă era muzician, sau nu din cauza asta în principal, și nici fiindcă mă aflu în America. Altceva: toți care-mi vorbiseră despre Enescu, americani, englezi, nemți, se întâlneau într-o formulă cam la fel de exprimată: era un om nelumesc. Cum să înțeleg asta? Amintirile evocau gesturi, vorbe, ticuri, împrejurări irepetabile ... dar nu se legau. Capacitatea sufletului românesc de a se exprima creator, se vădește chiar în timpuri neprielnice, grele; presați, s-ar spune, de un acut sentiment al trecerii existenței, chiar atunci ne ridicăm spre înălțimile spiritului

și producem elemente extraordinare, care devin valori universale. La fel ca zidirea mănăstirilor din Moldova, între lupte, că alt timp posibil n-a fost. Salt: ca Eminescu, Brâncuși, Enescu. Mie, George Enescu – produs al acestei lupte interioare a sufletului – mi-a descoperit viziunea cea mai pură (ca muzică) a experienței noastre și mi-a dat soluția salvării. El sugerase această soluție pentru un neam, trecut prin istorie, eu o învățam ca individ însingurat în lume: aveam nevoie, în ordine: să supraviețuim, să înaintăm, să ne demonstrăm spiritualitatea, producând valori de care să se țină seamă. Până la el avusesem modele de împlinire prin muzică, de succes și celebritate. Tocmai pe cel care nu l-am văzut niciodată îl simt viu și esențial în viața mea: m-a recreat, m-a renăscut, mi-a dat o patrie în care să trăiesc oriunde în lume, - dacă se poate spune așa. (...) Nu mă simt un frustrat, America mi-a oferit culcuș cald, ca oricărui emigrant, am bucurii, mă mișc ușor prin spații văzute prima oară. Enescu, muzica lui, ființa lui dedusă de mine, mi-a dat firescul spre care aspiram. Nu e un model constrângător – așa ar fi dacă aş urmări numai scopurile mele personale, strict raportate la interese, diferențele m-ar copleși, m-ar anula.

[Text tipărit] preluat din *Dilema, Anul II, Nr. 61, 11-17 martie 1994*

X

X X

Prof. Sherban Lupu
University of Illinois
at Urbana-Champaign
School of Music

D-lui Președinte
Augustin Buzura
Romanian Cultural Fondation

12 aprilie 1994

Stimate D-le Buzura,

Îmi amintesc încă cu mare plăcere de întâlnirea noastră din ianuarie și sper că sunteți cu toții bine, sănătoși la Fundație.

Aștept cu nerăbdare să ne reîntâlnim în mai când voi reveni în țară.

Vă scriu cu rugămintea să mă sfătuiți și să mă ajutați să dau unei studente americane care studiază cu mine vioara la University of Illinois, posibilitatea de a veni în România să profite de cursurile de scurtă durată pe care le oferiți în vara aceasta. De asemenea ea ar vrea să participe la cursul de vioară pe care îl voi susține la Academia de Muzică din București între 3-13 iulie.

Studenta se numește Whitney La Grange și frecventează programul de Master în Muzică.

A absolvit Juillard School of Music și este una dintre cei mai buni studenți ai Universității din Illinois, unde eu sunt profesor. De asemenea este o excelentă violonistă.

Deoarece deja am ajutat mai mulți studenți români să obțină burse de studiu în America (deja 7) aș vrea să vă rog să considerați posibilitatea de a-i oferi ca schimb o bursă care să-i acopere cheltuielile de cazare și masă (transport în România). Ea deși nu dispune de mijloace financiare își va plăti drumul până la București. Whitney dorește enorm de mult să cunoască România și să beneficieze de programul pe care Fundația dumneavoastră îl oferă și despre care i-am vorbit. Ar fi minunat pentru ea să poată beneficia de acest program. Și eu personal aș vrea să fac tot posibilul să-i înlesnesc această oportunitate.

Sunt sigur că prezența ei în România va constitui o sursă de interes și bucurie pentru colegii din România. În legătură cu discuția noastră despre Premiul Fundației trebuie să vă comunic că după multe consultații cu diferite personalități române și americane din domeniul muzicii, în momentul de față nu s-a ivit încă în cadrul tinerei generații elemente care s-au remarcat în domeniul promovării muzicii românești.

Deocamdată tot noi, pe care-i cunoașteți, eu însumi, Dinu Ghezzo, Lary Wallfisch ne ocupăm neobosit cu propagarea artei românești. (Pe 1 Mai voi cânta în premieră mondială Concertul pentru vioară și orchestră de Teodor Grigoriu în Indianapolis SUA).

Sper ca într-un viitor apropiat să se ivească tinere elemente care să preia acest rol important.

M-ar interesa foarte mult ce s-a hotărât cu privire la premii și când va avea loc festivitatea de decernare a lor.

Aștept cu nerăbdare răspunsul dumneavoastră și vă mulțumesc anticipat pentru ajutorul acordat.

Cu deosebită stimă

Sherban Lupu

[Scrisoare olografă, cu semnătură, fără plic original]

Fundația Culturală Română
Professor Sherban Lupu
University of Illinois
At Urbana-Champaign
School of Music

Stimate Domnule Lupu,

Întâlnirea noastră a rămas și pentru mine o amintire plăcută și aștept să vă revăd la București.

În legătură cu studenta dumneavoastră – Whitney La Grange – doresc s-o ajutăm, în limitele posibilităților noastre care nu sunt prea mari, din păcate. Deci, se putea s-o preluăm ca bursieră a Fundației Culturale Române, atât la Cursul de la Academia de Muzică, în perioada 3-13 iulie, cât și la Cursul de vară de cultură și civilizație românească, organizat de noi, la Sibiu, în perioada 1-15 august 1994. Nu avem o soluție pentru perioada dintre cele două cursuri, însă, Căminele studențești sunt închise atunci, doar dacă ar avea cunoștințe aici la care să poată locui. Hotelul este foarte scump, mai ales pentru un student.

Rămâne să decideți dumneavoastră și să ne comunicați din timp pentru a-i putea rezerva locurile la cursurile respective.

Deocamdată nu s-a luat o hotărâre definitivă privind premiile Fundației, sperăm să se rezolve cât mai curând. Vă vom ține la curent. De altfel, vom discuta mai pe larg cu ocazia venirii dumneavoastră la București, care, înțeleg, va fi foarte curând.

Până atunci, vă doresc toate cele bune și vă aștept să ne vizitați la Fundație.

Cu stimă

Semnătura

14 aprilie 1994

[Scrisoare dactilografiată de la Augustin Buzura cu antet Semnătură olografă]

Yehuda Yannay
3813 N. Murray Ave.
Shorewood, WI. 53211, SUA

Vineri, 17 februarie 95

Dragă Șerban

Îți trimit partitura pentru „Two Fragments” și un spectacol extraordinar pe casetă. Violonistul este Robert Koff, unul dintre membrii originali ai Cvartetului Julliard care a realizat primele înregistrări ale cvartetului de coarde Bartok și Schoenberg.

Mi-a făcut plăcere să particip la concertul tău de sâmbătă. Am simțit că energia ta personală și elanul te ajută să conduci producerea muzicii în acea orchestră de cameră.

Tocmai am primit o felicitare minunată de la Cornel Țăranu la Paris.

Salutări cordiale,

Semnătura

[text expediat e-mail]

UNIVERSITATEA DIN NEW YORK
Catedra de Muzică & Profesii ale artelor spectacolului
35 West 4th Sfceet, Suite 777, New York, NX 10003
Tel: (212) 998-5438, Fax.: 9954043

DINU D. GHEZZO
Director, Program de teorie și compoziție

Facultatea de Muzică, Universitatea Illinois
1114 West Nevada St., URBANA, IL. 61801

2 noiembrie 1999

ÎN ATENȚIA PERSOANELOR INTERESATE

Aceasta este o scrisoare de recomandare pentru domnul prof. Șerban Lupu.

Am lucrat mulți ani cu domnul Prof. Lupu în diferite calități și îmi revine plăcerea de a vă oferi o opinie calificată despre abilitățile sale de profesor, interpret și dezvoltator de proiecte muzicale.

Domnul prof. Lupu cu adevărat este un violonist de clasă mondială, care menține o carieră foarte activă de recitaluri și masterclass-uri internaționale și naționale. Întregul său univers este reprezentat de a cânta, a recruta și a predă.

Ne-am cunoscut în urmă cu aproximativ paisprezece ani și am colaborat pentru câteva concerte la Carnegie Hall, Merkin Hall și am lucrat intens cu dânsul în Italia. De atunci s-a dezvoltat minunat o relație profesională, aici, în SUA și în Europa.

În calitate de director, i-am propus să se alăture facultății în cadrul Zilei Internaționale a Muzicii Todi (1988-89) și mai târziu a Festivalului Gubbio. A răspuns cu un efort extraordinar de a aduce cele mai calificate Facultăți internaționale de instrumente cu corzi și cu capacitatea de a recruta un număr mare de studenți la instrument cu corzi din întreaga lume.

Doi ani mai târziu, când am renunțat la funcția de director al Festivalului Gubbio, văzându-i abilitățile excepționale de profesor, interpret și conducător de evenimente muzicale, l-am recomandat să devină director artistic al acestui important proiect muzical. Am văzut cum a dezvoltat acel festival într-un centru muzical semnificativ și i-am admirat evoluția ca un lider bun, echilibrând foarte bine toate cerințele unei asemenea responsabilități, păstrând între timp o remarcabilă activitate de predare și spectacol.

În toate acțiunile sale, i-am admirat devotamentul său profund față de Universitatea din Illinois, ca centru de activitate. În toți acești ani în care am lucrat împreună, am observat un sentiment rar de dăruire față de instituția sa, față de colegii și studenții săi, constatând că o astfel de combinație de abilități și angajamente puternice este destul de rară în zilele noastre.

Continuă să interpreteze la cel mai înalt nivel ca solist și cântăreț de muzică de cameră și își menține excelența ca profesor foarte dedicat, având o mulțime de studenți din diferite țări.

Toate aceste calități îl fac un plus ideal pentru orice instituție muzicală distinsă.

Al dumneavoastră,
Semnătură indescifrabilă
Dinu Ghezzo,
profesor de muzică

Director, Programul de compoziție în cadrul Universității din New York

[text expediat prin e-mail]

Lory Wallfisch, Iva Dee Hiatt profesor emerit
Catedra de Muzică
Colegiul Smith
Northampton, Massachusetts
8 decembrie 1999

ÎN ATENȚIA PERSOANELOR INTERESATE

Cu deosebită plăcere - și convingere - scriu aceste rânduri în numele remarcabilului
VIOLINIST ȘI PROFESOR, ȘERBAN LUPU.

De-a lungul a mai bine de cincisprezece ani, l-am cunoscut pe acest valoros artist în ambele
calități. Admirația și respectul meu pentru talentul său, dăruirea sa și angajamentul său față de
muzică au fost constant confirmate și consolidate.

Am cântat alături violonistul Șerban Lupu în nenumărate concerte, atât în această țară, cât și
în străinătate, acoperind un repertoriu atotcuprinzător, de la baroc până la contemporan. Abordarea
lui față de toate stilurile este foarte minuțioasă, iar afinitatea și înțelegerea muzicii lui GEORGE
ENESCU, care este cu adevărat de neîntrecut, așa cum a demonstrat în repetate rânduri și cel mai
recent la un concert de gală la Carnegie Hall din New York.

Pe lângă sonate și piese pentru vioară și pian la care am colaborat des, Șerban Lupu deține
cunoștințe excepționale în muzica de cameră pentru ansambluri mai mari. Este membru al grupului
meu „The George Enescu Chamber Players”, cu care am concertat pe întreg teritoriul țării (inclusiv
„Kennedy Center” din Washington) și la festivaluri din străinătate (în special Festivalul Menuhin din
Gstaad, Elveția). Am interpretat o varietate de triouri, cvartete, cvintete și remarcabilul octet pentru
coarde al lui Enescu, pe care Șerban Lupu le-a repetat și a dirijat în timp ce interpreta cu măiestrie.

În calitate de pedagog, Șerban Lupu se bucură de o reputație de invidiat. Am fost martor la
predarea și coachingul său la două festivaluri de muzică din Italia, pe parcursul mai multor veri
consecutive, remarcându-i eficiența neobișnuită și rezultatele admirabile respective. Nu este un

secret pentru nimeni că mulți dintre studenții săi sunt distinși cu premii importante la diferite competiții naționale și internaționale. Lista de așteptare a studenților care speră să studieze sub îndrumarea sa la Universitatea din Illinois este impresionantă. De asemenea, este foarte solicitat pentru masterclass-uri și cursuri de vară aici și în străinătate.

Șerban Lupu ar fi cu siguranță o valoare considerabilă pentru orice Catedră universitară de Muzică sau pentru o Școală de Muzică.

Semnătură indescifrabilă
Lory Wallfisch
Iva Dee Hiatt Profesor emerit de muzică

[text expediat prin e-mail]

X
X X

Jerrold Rubenstein, 04.11.1999 9:08 AM +0100,

Referitor la Șerban LUPU

Cu mare ușurință și deosebită plăcere scriu câteva rânduri despre artistul care este Șerban Lupu.

L-am auzit cu foarte multe ocazii în recitaluri în Europa (Belgia, Olanda și Polonia) și am fost în mod constant impresionat de nivelul neobișnuit de înalt al talentului său artistic. Fie că este vorba de lucrări majore de Schubert sau Beethoven sau de pirotehnica lui Ysaye și alții, dânsul se dovedește a fi un muzician și violonist de excepție.

De asemenea, în calitate de profesor, am avut ocazia să observ îndeaproape atenția, devotamentul și calitatea pe care le oferă elevilor săi. Am fost colegi împreună în sesiunile de vară și mi s-a oferit șansa să susțin un Master Class la Universitatea din Champaign. Studenții săi sunt extrem de bine instruiți și la un nivel general înalt.

În ultimul rând, și ca persoană, Șerban Lupu are o manieră atrăgătoare și fermecătoare, care este, desigur, reprezentă un mare atu pentru un muzician, deoarece ideile trebuie să curgă de la o sursă la alta. O calitate indispensabilă pentru un artist muzician.

Jerrold Rubenstein
Professor de vioară
Conservatorul Antwerp
din 1975

Fost concertist
al Simfoniei Naționale Belgiene

[text expeditat prin e-mail]

X
X X

Ministrul Afacerilor Externe Mircea Geoană

București, 20 noiembrie 2002

Stimate Domnule Șerban Lupu,

Salutăm prezența muzicii românești într-o manifestare culturală de anvergură și vă felicităm pentru promovarea numelui marelui compozitor român George Enescu pe marile scene ale lumii. Personalitate remarcabilă, Enescu se bucură de un mare prestigiu, atât în țara de origine cât și în străinătate. Apreciem că proiectul concertului Enescu de la Londra are menirea de a dinamiza dialogul cultural româno-britanic și de a promova marile valori artistice românești în planul culturii universale.

Vă asigurăm de sprijinul Ministerului Afacerilor Externe pentru realizarea acestui proiect.

Cu deosebită stimă și prietenie

Semnătură olografă

Domnului Șerban Lupu

College of Fine and Applied Arts University of Illinois

[Scrisoare oficială, dactilografată]

X
X X

UNIVERSITATEA INDIANA
Facultatea de Muzică

ÎN ATENȚIA PERSOANELOR INTERESATE:

Prin această scrisoare doresc să îl recomand pe domnul Șerban Lupu, violonistul de origine română pe care îl cunosc încă din perioada studenției sale la Facultatea de Muzică din cadrul Universității Indiana.

Domnul Lupu este un instrumentist de primă clasă, un muzician sensibil și cultivat, cu un repertoriu vast și cu multă experiență de interpretare și predare. Este foarte versatil și familiarizat în aceeași măsură atât cu muzică de cameră și cu cea orchestrală, cât și cu repertoriul solo, inclusiv cu lucrări de mare virtuozitate. Este atât un profesor cât și un mentor experimentat și capabil. Cunosce toate acestea din experiența personală deoarece am cântat cu dânsul în numeroase ocazii, bucurându-mă întotdeauna de pregătirea împreună cu dânsul la fel de mult ca și de spectacolele în sine.

Personalitatea domnului Lupu se potrivește perfect cerințelor profesiei pe care și-a ales-o: este muncitor, răbdător, foarte dedicat și cooperant. Din aceste motive este foarte bine plăcut și de succes; dar natura umană ne face să aspirăm la o mai mare varietate de experiențe și la provocări noi și mai mari. Iar domnul Lupu nu face excepție de la această regulă.

În speranța că veți împăzita ușor cu dorința de a se reînnoi periodic și de a aplica experiențele acumulate în noi cadre și că îl veți găsi pe domnul Lupu demn de a fi luat în foarte serios în considerare, rămân

Al dumneavoastră,
Semnătură indescifrabilă
Menahem Pressler
Distins profesor de muzică
Dean Charles H. Webb Profesor de Muzică

[Text olograf, nedatată, semnată, fără plic]

Academia de Muzică Gh. Dima

Dragă Șerban,

Vești bune: CD-ul a ieșit, în curând vei primi niște exemplare, așa cum am vorbit adineauri cu Cornelia Andreescu. Discul sună superb, e de mare clasă, dar are nevoie de difuzare internațională. Lory a primit și ea 2 exemplare (pentru Botstein și Mazur), vineri – când au uns-o Doctor HC la București . Buzura primește și el 500 exemplare, iar după ce se întoarce de la L.A. (pe la sfârșitul lunii) încercăm să-i tragem o lansare împreună.

Cu drag și felicitări,

Cornel (n.n Țăranu)

P.S.1 Ai primit – în fine – cartea pentru prof. Hitchins? Rog ține-mă la curent!

Salutări Danielei

P.S.2 Vineri plec la Paris (până în 14 XI) unde încerc să arăt CD-ul la Radio, etc

[Scrisoare olografă , semnătură originală, fără plic original]

X

X X

Festivalul de muzică contemporană Cluj – Modern

Academia de Muzică „Gheorghe Dima”

Dragă Șerban,

Încă o dată mulțumiri pentru toate, ție și Danielei!

Materialul de orchestră a sosit la Haifa pe data de 0 nov. – e O.K.

Dacă nu ai timp să revezi știma de vioară, trimite-mi un xerox așa cum e, copistul meu e compozitor și poate porni la redactarea partiturii numai dacă o are – restul fiind deja în computer (de la știme).

Dacă nu găsim niciun sponsor acopăr eu cheltuielile, pe urmă vederemo.

Mult succes la Haifa (nu știu exact datele) unde înțeleg că vor fi trei concerte.

Îți mulțumesc (iarăși!) că ai putut controla și știmatele. Când se vor întoarce, voi trece toate corecturile în versiunea finală.

Cu mult drag,

Cornel (n.n Țăranu)

[Scrisoare olografă, nedatată, semnătură originală, fără plic original]

X

X X

Scrisoarea lui Sherban Lupu către Augustin Buzura

University of Illinois at Urbano-Champaign

26 martie 2001

Dragă Dl. Buzura,

Premiul cu care Fundația m-a onorat a avut frumoase ecouri atât la Universitate, cât și în presa americană. Vă trimit câteva copii care o să vă facă plăcere să le citiți. Numele Fundației a devenit, după cum vedeți, foarte cunoscut în comunitatea americană. De asemenea includ și două cronici foarte bune ale discursului. Enescu făcut cu sprijinul Fundației, apărute în prestigiosul cotidian londonez „The Independent”.

Aștept cu nerăbdare să ne vedem în luna mai când voi sosi în România.

Toate cele bune.

Cu afecțiune

Sherban Lupu

[Scrisoare olografă, semnătură originală, fără plic]

X
X X

Scrisoare de la Anni Bentoiiu

Duminică, 28 ianuarie 2001

Dragă Șerban (îmi permit să-ți spun așa din cauza afecțiunii și diferenței de vârstă)

N-am înțeles mai nimic din încurcătura care s-a produs. Vineri am destupat cu melancolie sticla de Cotnari, sâmbătă am mâncat friptura și azi am dus cozonacul la niște nepoți. Îmi aduc aminte de ospitalitatea călduroasă de la voi și nu-mi vine să cred ce s-a întâmplat. Dar, cum spunea profesorul nostru de drept roman, „nimic nu este mai încăpățânat decât un fapt deja petrecut”. Încurcătura s-a produs, și asta este. O acceptăm cu imensă părere de rău și cu un sentiment de vinovăție confuz, inexplicabil.

În ce ne privește, nu putem ști câți ani mai avem față, dar sunt sigură că ne vom revedea. Și atunci vom avea mare grijă ca întâlnirile să fie precizate atent, nu ca acum.

Filmul lui Virgil Oprina a fost dat pe post seara, la o oră excelentă. L-a văzut o mulțime de lume și pasajele muzicale au fost foarte remarcate, cum și meritau (unitatea de sunet în Preludiul la unison de pildă!). Personal, amintirea Octetului de la Krannert Center (după care nu reușeam să adorm) e una dintre cele mai extraordinare. Iar luni, acum, sonata lui Janacek a fost o încântare. Nu spun nimic despre Sonata a treia de Enescu, pentru care probabil că te laudă lumea.

Să-ți ajute Dumnezeu să-ți împlinești în continuare cariera, cât mai aproape de desăvârșire. Danielei o îmbrățișare afectuoasă, și amândurora gândurile noastre cele mai calde, cerând iertare pentru tot ce vom fi greșit, fără cea mai mică rea intenție.

Semnătură olografă

X
X X

Scrisoare de la Pascal Bentoiu

29 ianuarie 2001

Dragă Șerban,

Am fost de-a dreptul îndurerat când am primit telefonul de la mama d-tale, care-mi spunea că ne-ai sunat și nu am răspuns. După câte mă ajută memoria, lucrurile s-au petrecut în felul următor:

- noi am vorbit luni seara pentru o posibilă întrevedere miercuri sau joi, ziua, ora și alte amănunte urmând a fi precizate prin telefon.

- am stat acasă întreaga zi de marți și de miercuri și joi până pe la 11 dimineața când, văzând că nu primim niciun telefon, ne-am spus că probabil programul ți-a fost prea încărcat și nu ai putut da curs dorinței noastre de a ne vedea. Lucru perfect posibil, care nu ducea din partea noastră la niciun fel de supărare, evident. Joi deci, în jur de 11, am plecat ambii de acasă, cu diverse treburi pe la Uniunile respective. Eu m-am întors puțin după orele 13, iar soția mea în jurul orei 14 – de la Uniunea Scriitorilor.

- am fost din nou acasă deci, joi între orele 13 și 18 când am plecat împreună la concertul dirijat de Comissiona.

În tot acest timp nu am avut niciun fel de chemare telefonică de la d-ta. Este desigur posibil să fi sunat între 11 și 13, joi, și e probabil vina noastră că am tras prea repede concluzii în privința programului d-tale.

Regret, regretăm amândoi imens acest mal-entendu care ne-a privat de plăcerea de a te revedea mai pe îndelete, la taifas cât de cât prelungit. Și sperăm din toată inima că nu ești prea supărat pe noi.

Trecând la altele: îl rugasem pe Virgil Oprina să-ți facă o casetă copie după filmul TV de 70' realizat de el și care s-a dat pe România 1, la o oră foarte bună (cam după 8.30 seara) și a fost văzut cu multă plăcere de diverși oameni care ulterior ne-au telefonat încântați. Se pare că Virgil a fost prins în niște examene și nu a putut îndeplini acest lucru, însă mi-a promis să-l

facă în viitorul apropiat. Apari mult în film (mare parte din Sonata a 3-a și partea lentă din Trio) și în general pelicula a fost socotită sobră, eficientă și poetică.

Mă voi strădui, în altă ordine de idei, să vă trimit cât de curând cartea soției mele care a apărut acum o lună aproximativ și a avut deja vreo patru recenzii extrem de elogioase. Este vorba de memorii – în principal ale anilor 1944-1948 – dar de fapt este aproape o carte a istoriei adevărate a acelui timp tulbure, în care voi încă nu erați pe lumea asta, dar care ne-a schimbat (și strâmbat) tuturor existențele. Veți vedea, e un lucru pasionant.

Eu am orchestrat, la cererea lui Mandeal, un „Andante religioso” de Enescu (1900), originalul fiind scris pentru 2 violoncelle și orgă, iar versiunea orchestrală (transpunerea mai exact decât „orchestrare”) fiind pentru 8 violoncelle și 4 contrabași. Curioasă combinație, dar asta a fost comanda. El dorește să-l prezinte, în această formă, în Festivalul Enescu, la toamnă.

Multe alte noutăți nu avem. A, mai e ceva: cam în același timp i-a ieșit lui Annie de sub tipar și un volum de 50 de poeme eminesciene, în text paralel român-francez. Munca unei vieți de om! Dacă vă interesează, vi-l ținem și pe acesta la dispoziție.

Închei, cu drag și cu cea mai mare admirație pentru violonistul recitalului din 23 ianuarie (Janacek în primul rând, dar firește și celelalte două piese).

Cele mai bune gânduri Danielei.

Semnătura

[Scrisoare olografă, fără plic]

X

X X

Scrisoare de la Pascal Bontoiu

16 februarie 2005

Dragă Șerban, dragă Daniela,

Niște mărturisiri fizice, legate de funcționarea defectuoasă a unui trup vechi de aproape 80 de ani m-au împiedicat în ultimele săptămâni să fiu eu însumi (cel puțin parțial). Călduroasa voastră felicitare de Anul Nou a rămas astfel ne-răspunsă, deși cred că sunteți convinși că atât Annie cât și eu vă iubim din toată inima. Ceea ce m-a determinat să iau în

mână condeiul acum a fost faptul că te-am auzit ieri la Radio în Sonata a 2-a enesciană (cu Valentin) și a fost o audiție minunată, exaltantă. Dar să mă explic mai pe larg.

Mi s-a cerut (și oferit) acum o lună să fac prezentări la cele cca 30 emisiuni care – la România Muzical – caută să dea ascultătorilor o idee despre evoluția limbajului enescian. Întâi am fost reticent, mi se părea plictisitor, pentru mine și pentru ceilalți, să reiau – ad infinitum – considerațiile despre autorul cu pricina. Acum însă mă amuză: suntem deja la a 3-a emisiune (cea de ieri) și am epuizat primele 6 numere de spus. Vor fi date toate cele cu numerotare și unele din cele ne-numerotate sau incomplete. Ieri – cum spuneam – a fost rândul lui op 4 (lieder), op 5 (variațiuni pentru 2 pian) și op 6 (sonata). A sunat (sonata) extraordinar de convingător. Bravo Șerban !

Și să știți că Enescu este încă mai mare decât credeam eu după ce am publicat cartea ...

Ne bucurăm să vă avem între noi în luna aprilie. Totuși dacă mă țin picioarele, la propriu, s-ar putea ca între 21-25 ale acestei luni să fiu la Brașov, în juriul concursului de lied inițiat de Mariana Nicolesco și care ar urma să aibă a 3-a ediție. E interesant, participarea tinerilor masivă (în jur de 60 de concurenți), munca obositoare, însă plăcută.

Dragilor, vă îmbrățișăm amândoi și vă urăm numai bine.

Semnătura

* Probleme de oase, artroze, etc

[Scrisoare olografă, fără plic]

X

X X

Maestrul Șerban Lupu – Doctor Honoris Causa al Academiei de Muzică „Gh. Dima”

Iată o apreciere, dintre sutele, poate miile, formulate la adresa maestrului Lupu, din partea „Gramophone”, în 2001: „**Ascultându-l pe Șerban Lupu este ca și cum am urmări însuși geniul violonistic enescian – eleganța, anvergura sonoră, combinate cu flacăra și seducția lui Dinicu și structura intelectuală, atacul ferm al lui Isaac Stern**”

Recital extraordinar Sherban Lupu (SUA) – vioară. Cipriana Gavrișiu – pian.

„O redare poetică superbă”. Fragment din ziarul The London Daily Telegraph

Violonistica lui Sherban Lupu este absolut novatoare. Artistul „sacrifică” unele percepțe sonore clasice în favoarea redării imaginii poetice a textului muzical. Acest caracter a fost și mai evident în interpretarea bisurilor pe care le-am „tradus” ca un al doilea recital. S-au putut audia în acest cadru **„Lăutarul”** de George Enescu, **Melodii românești** de Sarasate (piesă în primă audiere românească absolută) **Doină** de George Enescu – Cornel Țăranu (o parte din „Capriciul românesc”, într-o completare a compozitorului clujean, mai ales din punctul de vedere al orchestrației), **Dansurile românești** de Bela Bartok și chiar o piesă „ușoară” – **Avant de mourir** – de G. Boulanger etc. Acest inedit microrecital ne-a putut face cunoscut alte „veșminte sonore” ale cântului și etosului popular românesc. Prin varietatea stilistică a recitalului, Sherban Lupu, artist cu o puternică doză de modernitate, ne-a dat „o lecție” privind modul de a structura programul unui recital pentru a fi cât mai accesibil. Aceasta pentru că recitalul prezentat în Sala „Studio” a Academiei de Muzică, prin structura lui variată și accesibilă, s-ar fi putut programa în cadre organizatorice mai puțin „academice”.

Violonistul Sherban Lupu este binecunoscut și prin marea dăruire în popularizarea creației muzicale enesciene și în general a propagării în lume a muzicii românești. Artistul de origine română a instituit în statul Illinois (SUA) Festivalul Enescu – concerte și simpozioane – și a înființat o orchestră de coarde numită Ansamblul Enescu. Se cunosc și acte de caritate ale artistului, ca de exemplu susținerea unui recital destinat Fundației „Ion Rațiu”, în sprijinul copiilor și tinerilor din România bolnavi de leucemie.

Recitalul extraordinar al cuplului cameral Sherban Lupu – vioară – Cipriana Gavrișiu – pian a fost un mare succes, pentru că muzica în ambianța acestor artiști a devenit „poezie”.

(Fragmentul reprodus în Adevărul de Cluj, nr. 3654, 12 noiembrie 2002)

X

X X

Pentru activitatea umanitară mulțumiri din partea Romanian Student Club

Stimate Domnule Profesor,

Dorim să vă mulțumim pe această cale pentru sprijinul acordat proiectului destinat ajutorării copiilor dotați din zonele rurale din județul Iași. În urma acțiunii organizate de Cosmopolitan Club, s-a reușit strângerea fondurilor necesare pentru finanțarea a trei burse anuale.

Vă mulțumim încă o dată pentru interesul manifestat față de acțiunea noastră.

Cu cele mai alese gânduri
Sevinei Pop (semnătură olografă)
Trezorier Romanian Student Club

[Text dactilografiat, plic original]

X

X X

The Ambassador of Romania

Washington DC

Septembrie 2006

Domnului Sherban Lupu

Distins prieten,

Simt o puternică emoție să mă adresez dumneavoastră, la sfârșitul mandatului meu de ambasador al României în Statele Unite ale Americii, și să vă prezint, în numele meu și al soției mele Carmen, cele mai sincere mulțumiri și aprecieri pentru sprijinul constant și

prietenia pe care ne-ați arătat-o nouă și României în timpul acestor ani incredibil de solocitanți, dar plini de realizări, ai misiunii noastre în minunata dumneavoastră țară.

Cu aproape cinci ani și jumătate în urmă, când am venit la Washington și ne-am prezentat scrisorile de acreditare președintelui George W. Bush, eram proaspeți căsătoriți și cel mai tânăr cuplu ambasadorial din Washington DC, reprezentând o nouă generație de români, care împărtășesc valorile libertății, democrației, economiei de piață și sunt inspirați de „Visul American”. Am sosit aici cu mult entuziasm, energie și ambiții mari pentru țara noastră și relațiile sale cu Statele Unite, în mod deosebit ambiția de a întări parteneriatul nostru strategic, de a consolida legăturile economice și de a transforma România într-un aliat al SUA în cadrul NATO.

În anii care au trecut, țările noastre au devenit nu numai aliate prin Tratat, ci și aliate în fapte, cu trupe angajate „umăr la umăr” în lupta împotriva terorismului. România a fost recunoscută de administrația Statelor Unite ca și economie de piață, iar relațiile economice bilaterale se află într-un progres fără precedent. Comerțul bilateral s-a triplat în ultimii trei ani și mulți oameni de afaceri americani au descoperit în creșterea economică susținută a României și în politicile sale economice o nouă și foarte promițătoare frontieră a oportunităților de afaceri. Legăturile strategice, economice, culturale și cele umane dintre țările noastre s-au consolidat și continuă să alimenteze puternicele sentimente proamericane ale românilor.

Multe dintre aceste realizări și evoluții spectaculoase se datorează românilor de acasă, care au făcut eforturi imense pentru promovarea unor reforme interne fără precedent. Însă aceste evoluții nu ar fi fost posibile fără valorosul și generosul Dumneavoastră sprijin, pe care l-ați acordat alături de ceilalți prieteni apropiați ai României din Statele Unite.

Se poate spune că „misiunea a fost îndeplinită”, dar, ca de cele mai multe ori, astfel de realizări sunt numai un pas – unul important într-adevăr – către responsabilități mai mari, către o muncă mai intensă. Cel mai deosebit cadou simbolic cu care am fost onorat și care m-a impresionat profund la plecarea mea din SUA a fost drapelul american ce a fluturat pe clădirea Capitoliului la 11 septembrie 2006 și o bucată din peretele Pentagonului lovit de atacul terorist din urmă cu cinci ani. Ele îmi vor aminti întotdeauna de acele zile pe care nu le voi uita niciodată.

Plec cu un puternic sentiment de încredere în viitorul relațiilor strategice româno-americe, precum și al celor de afaceri, care dispun de un imens potențial. De asemenea, plec cu un sentiment de mândrie și de respect față de acei români americani și prieteni americani ai României care reprezintă puternice punți umane între țările noastre. Există încă un potențial enorm de dezvoltare a relațiilor noastre în special în domeniul economic, cel educațional și al schimbărilor culturale. Avem provocări majore în fața noastră, precum includerea României, alături de ceilalți noi aliați, în „Visa Waiver Program”. Pentru toate aceste obiective importante aș vrea să vă adresez rugămintea de a acorda tinerei, entuziaste și capabile echipe a Ambasadei României la Washington același sprijin de care m-am bucurat eu în timpul mandatului meu.

Aștept cu nerăbdare să preiau responsabilitățile de ambasador al României la NATO și să continuu colaborarea cu prietenii mei americani și cu cei din celelalte state aliante pentru consolidarea relațiilor transatlantice pentru susținerea transformării Alianței în lumina noilor provocări la adresa securității noastre, pentru apărarea libertății și valorilor noastre.

Soția mea și cu mine nu plecăm singuri din minunata dumneavoastră țară. Copiii noștri, Maria-Teodora (care are aproape trei ani) și Matei-Nicolae (în vârstă de nouă luni), s-au născut pe pământul american și sunt cea mai clară dovadă a legăturilor noastre speciale cu această țară. Șederea noastră în Statele Unite nu a însemnat numai mandat diplomatic și cariera. A fost într-adevăr o parte foarte importantă a vieții noastre, pe care o luăm cu noi acasă, împreună cu atât de multe amintiri frumoase și cu bucuria atâtor prietenii minunate. A fost o perioadă de muncă intensă de ținte înalte, dar și de recompense și distracții deosebite.

Cu speranța că vom rămâne în contact cu dumneavoastră și că vom avea șansa să ne revedem în scurt timp, soția mea și cu mine dorim să vă adresăm cele mai bune gânduri, împreună cu expresia respectului, recunoștinței și prieteniei noastre calde.

Cu sentimentele cele mai alese (formulă olografă).

Semnătura
(olografă)

[Scrisoare scrisă pe computer de la Sorin Ducaru]

REZONANȚE ENESCIENE

Urbana-Champaign, Illinois

Prima audiție americană a Capriciului românesc de Enescu / Țăranu

Faptul că singura lucrare de mari dimensiuni pentru vioară și orchestră de George Enescu a văzut lumina zilei îl datorăm efortului violonistului Șerban Lupu și compozitorului Cornel Țăranu. În urmă cu câțiva ani, Șerban Lupu a găsit o referință la *Caprice Roumain* în cartea despre Enescu a lui Noel Malcolm. Autorul îl cita pe Enescu însuși vorbind despre acest Capriciu, pentru a arăta ce avea în minte când definea cea de-a treia sonată pentru pian și vioară cu sintagma „în caracter popular românesc”: „Lucrez la un Capriciu pentru vioară și orchestră în care concep echivalentul unui dialog între un violonist lăutar țigan și acompaniamentul formației sale. Eu compun în caracterul muzicii populare românești. Nu folosesc cuvântul <stil> deoarece implică ceva făcut artificial, în timp ce cuvântul <caracter> sugerează ceva care exista în sine, de la început.”

Cu ajutorul muzicologului Clemansa Firca, Șerban Lupu a reușit, în cele din urmă, să vadă manuscrisul incomplet intitulat *Caprice roumain*. (Violonistul și-a exprimat satisfacția acestei descoperiri ca fiind „un vis devenit realitate”). Ulterior Șerban Lupu a reușit să-l convingă pe Cornel Țăranu să preia sarcina completării muzicii. La acest proiect compozitorul a lucrat trei ani, timp în care el și violonistul comunicau frecvent, Cornel Țăranu mărturisind că Lupu a oferit „spectaculoase efecte violonistice inspirate din materialul brut rămas de la Enescu”. În finisarea *Capriciului*, C. Țăranu a obținut o remarcabilă reușită, susținând caracterul evocativ al orchestrației enesciene, dăruindu-ne satisfacția unei lucrări de o elocventă consistență, echilibrată și integră. În special partea a patra relevă contribuția lui Cornel Țăranu, fiind singura în care Enescu doar a schițat (cu aproximație) melodia, restul rămânând a fi elaborat în continuare. Prima audiție a lucrării complete, în patru mișcări, a avut loc la Iași, pe 21 martie 1997, în interpretarea violonistului Șerban Lupu și a Orchestrei Filarmonicii „Moldova” din Iași, condusă de Camil Marinescu.

Sala „Foellinger” a Centrului Krannert al Universității Illinois din Urbana-Champaign-imensă și cu o acustică superbă – s-a dovedit a fi o impresionantă ambianță pentru prima

audiție americană a *Capriciului*. Solist a fost Șerban Lupu – profesor și șef de departament la Facultatea de Muzică a Universității Illinois – iar acompaniamentul a revenit excelentei orchestre „Simfonia Camera”, dirijată de fondatorul și directorul ei muzical, Ian Hobson. Maestrul Țăranu a fost și el prezent, parcurgând un lung drum de la Cluj, special pentru această ocazie. Celelalte piese din programul serii aparțineau lui Rossini, Gordon Jacob și lui Beethoven, lucrarea enesciană încheind prima parte a concertului.

Capriciul poate fi descris ca un fel de apoteoză a artei lăutărești, o canava muzicală caleidoscopică, în care aproape toate ipostazele expresiei viorii lăutarului sunt redată cu maximă consistență. Pentru Șerban Lupu a aduce această stare la viață pare a fi ceva atât de natural, precum respirația. Performanțele tehnice au fost realizate cu aparentă lejeritate, în timp ce spiritualitatea ... din partea a treia a impresionat prin pregnanța, sensibilitatea și ... frumusețe a sunetului.

Orchestra a redat în mod admirabil esența acestei muzici în timp ce începutul mi s-a părut poate puțin prea prudent, caracterul aparte al lucrării, culorile sale originale, subtilitatea ritmică și efectul de țambal au fost redată convingător. Comunicarea dintre dirijor și solist a fost evidentă în permanență. Singura mea observație critică se referă la sfera echilibrului sonor, orchestra, care – poate din prea mult zel și concentrare – a acoperit pe alocuri solistul.

Răspunsul publicului a fost plin de apreciere. Deosebit de liniștit și atent pe parcursul piesei, auditoriul a explodat în aplauze furtunoase și prelungite, imediat după ultimul sunet. Maestru Hobson trebuie și el felicitat pentru devotamentul permanent față de repertoriul nou, iar nouă nu ne rămâne decât să sperăm că Șerban Lupu și orchestra au fost pătrunși de reala reușită a acestei prime audiții americane.

David H. Williams

X
X X

București, 10 ian.2006

Stimate Maestre Sherban Lupu,

Mai întâi, scuze pentru scrisul rapid, cu creionul. Am fost în criză de timp, fiindcă tânărul vine curând să ia partitura.

1) Mulțumiri pentru prea frumoasele urări de anul nou

2) N-am reușit să vorbesc cu Horia (n.n Horia Andreescu), s-ar putea să fie plecat din București. Vom continua să

credem că se vor înregistra cândva „Impresiile din copilărie”, folosind orice prilej să influențăm lucrurile.

3) Am meditat mult la ce spuneai despre partea a III-a a *Sonatei* mele, povestea cu clopotele ... Am lucrat chiar din prima zi a noului an și am restructurat partea mediană a acestei părți, acel *Joc al rezonanțelor*. Ați avut dreptate, vioara e cam figurantă în acest pasaj și prea plictisitoare, ideea e cam abstractă pentru un final. Acum cred că e bine, acțiunea viorii e mai melodică, totul s-a „încălzit”. E aici un joc de culori schimbate rapid:

- culoare normală
- con sordini
- poco flautando

Am fost plin de grijă ca să existe timpul necesar schimbărilor, dar e nevoie de o surdină în spatele călușului, aici nu cred că este o problemă.

Toată partea e o justapunere aproape imposibilă (mă gândesc la realizarea muzicală), de la o atmosferă *terestră* prin prezența lui Anton Pann, la o atmosferă abstractă, cea a armonicilor din clopote. În prezentarea lucrării spun că „eterna întoarcere” (și în concepția lui Mircea Eliade) este posibilă, dar ea se produce în alt regn. Din acest punct de vedere nu trebuie să ne facem iluzii ... Terestrul apare și el transfigurat, e ca și cum l-am privi de undeva din cer, de unde vin armonicile (cosmice) ale clopotului, etc, etc. Nu mai vreau să insist, este aici o meditație de multe decenii, dar nimeni nu e obligat să creadă în ce crezi tu, ca autor.

Îmi dau seama câte proiecte aveți și câte deplasări în spațiu (și în timp), de aceea speranțele mele de a realiza o înregistrare a SONATEI, pare îndepărtată, într-un viitor nedefinit. Dar să nu ne pierdem speranța, chiar dacă *ars longa, vita brevis*. Anul acesta schimb ultimul prefix ... apare ideea postumelor, tipărituri la Institutul Cultural Român. Personal nu le-am văzut, dar mi-a vorbit Irina despre ele.

4) Am ascultat OEDIP-ul realizat de Dumneavoastră și de Ian Hobson. Este o realizare colosală! După această „probă” nu mai există nimic ce nu poate fi înfăptuit. Este una din cele mai dificile muzici, de aceea cred că ce ați făcut arată o forță interpretativă aproape fără egal. Mi-am propus să ascult de mai multe ori, în momentele de restrîns pentru ridicarea moralului.

Închei cu cele mai calde gânduri pentru Daniela, o zână a Muzicii care cred că ne ocrotește, arzând alături de noi, dar ca „rugul aprins”, care nu se consumă niciodată, rămâne etern, ca și icoanele care au inspirat SONATA mea.

Cu drag

Semnătura

Teodor Grigoriu

P.S. În ziarul Adevărul de sâmbătă, un articol elogios.

[Scrisoare olografă, fără plic original]

Text nedatat

Dans sălbatic și final jubiliar

Concert Cvartetul Ventapane la Oldenburg - Conferința despre Bartok și Enescu

DE VOLKER TIMMERMAN

OLDENBURG- Primul, Bela Bartok, maghiar, este considerat unul dintre marii compozitori ai secolului XX, a lăsat în urmă lucrări extrem de influente. Celălalt, George Enescu, român, este mai bine cunoscut ca maestru violonist al Belle Epoque. Dintre compozițiile sale, însa, doar Rapsodiile române" sunt cele mai cunoscute compoziții ale sale in Occident.

Lucrari ale ambilor artiști au fost prezentate acum la Teatrul de Stat din Oldenburg. Concertul, susținut de Cvartetul Ventapane (Lev Gelbard și Birgit Rabbels, viori; Christoph Rabbels, violă; Andre Saad, violoncel) și de violonistul român Sherban Lupu, a fost finalul muzical al unui simpozion internațional organizat de Universitatea din Oldenburg la Hanse-Wissenschaftskolleg din Delmenhorst. Sub auspiciile Violetei Dinescu, experții au facut lumină asupra celor doi compozitori.

Folclorul patriei

Curând devine clar că Bartok și Enescu au mai mult în comun decât anul în care s-au născut, 1881. Amândoi au încorporat în operele lor folclorul din țara lor natală.

Ambii au fost influențați de influențe pan-europene și totuși sună complet diferit.

Cvartetul de coarde nr. 2 op. 17 al lui Bartok începe sprinten și impenetrabil, dansul sălbatic al mișcării din mijloc este influențat de folclor, iar finalul lent este o muzică sumbră de o intensitate infinită.

Enescu a finalizat cu întârziere cvartetul de coarde nr. 2 op. 22, care pe de altă parte, contrastează de la grația postromantică a mișcării de deschidere, trecând prin fragilul scherzo, până la jubilantul final.

Cvartetul Ventapane știe să transmită magnific caracterele ambelor lucrări, transmite personajele ambelor opere. Tehnic, complet suverani, cei patru inspiră prin enormul lor joc interesant și variabil.

Descoperiti muzica grandioasa

Un punct de legătură între Bartok și Enescu este muzica lui Bach. În Kleines Haus, Lev Gelbard recreează în mod impresionant și cu intrare de virtuozitate arhitectura puternică a Ciaconnei din Partita BWV 1004 de Bach. Violonistul Enescu a fost cândva celebru pentru interpretarea acestei Ciaconne, dar muzica pentru vioară a lui Bach l-a influențat și pe plan componistic. Acest lucru poate fi auzit în Sarabanda pentru vioară solo.

Sherban Lupu, un specialist de renume mondial în Enescu, ne dezvăluie structuri polifonice și ne prezintă alte lucrări solistice scrise de Enescu pentru instrumentul său.

Enescu a scris pentru instrumentul său. De exemplu, "Airs dans le genre roumain", o muzică pe cât de variată, pe atât de fermecătoare, uneori plină de umor și de mari dificultăți, servită de Lupu într-o manieră extrem de sigură. Și aici devine clar că există o muzică grandioasă care trebuie descoperită nu doar la Bartok, ci și la Enescu.

